

ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ AİLE EĞİTİMİ KİTAP SETİ

II. KADEME

4.
Kitap

ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ

AİLE EĞİTİMİ KİTAP SETİ

II. KADEME

► Doç. Dr. Zeynep BAHAP KUDRET

4.
Kitap

ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

2024

Genel Yayın Yönetmeni Doç. Dr. Mustafa OTRAR

Yayın Koordinatörü Gökçağrı GÜREL

Proje Koordinatörü Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR

Yazı İşleri Dr. Mehmet Akif CİHAN

Editör Prof. Dr. Cevriye ERGÜL

Yayına Hazırlayan Sevil CANPOLAT

Gülhan ERSOY

Merve LAÇİN

Katkıda Bulunanlar Kübra YÜCEKAYA

Rüveyda ŞEN

Tashih Sevil CANPOLAT

Görsel Betimleme Hafize DOĞAN

Tasarım Sude Ajans Reklam Org. Tan. Ltd. Şti.

Aile Eğitimi Kitap Seti'nin her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne aittir. Setin içerikleri kaynak gösterilmeden hiçbir suretle alınıp yayınlanamaz.

Değerli Aileler,

Eğitimde tüm paydaşların bir araya gelerek ortak bir amaç uğruna çaba sarf etmesi, başarı için en önemli kriterlerdendir. Paydaşların en mühimlerinden birisi de muhakkak ki sizlersiniz. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin ebeveyni veya vasisi olmak, sizleri de bizim nazarımda özel kılmaktadır. Bizler Millî Eğitim Bakanlığı mensupları olarak çocuğunuzun doğumundan mezuniyetine kadar geçireceğiniz süreçte, sizlere destek vermek amacıyla gece gündüz çalışmaktayız. Basılı veya yazılı formatını okumakta olduğunuz "Aile Eğitimi Kitap Seti" çalışması da bu amaçla hazırlanmıştır. Setimiz, özel eğitim ihtiyacı olan çocukların eğitiminde, sizlere yol gösteren bir başucu kaynağı görevi görecek nitelikte hazırlanmıştır.

Sevgili Aileler, Kıymetli Öğretmenler,

Aile Eğitimi Kitap Seti; alanında uzman seksenden fazla akademisyen ve eğitimcinin uzun uğraşlar sonucunda ortaya çıkardığı, toplam 54 kitaptan oluşan bir yardımcı kaynak kitap setidir. Tüm yetersizlik türleri için kendi içerisinde ayrı kitap setleri barındıran, her bir kitap setinin içerisinde de farklı yaş gruplarına veya alt yetersizlik türlerine hitap eden bir anlatım tarzı benimsemiştir. Eğitim sürecinde ve sonrasında ihtiyaç duyacağınız teorik bilgiler, etkililiği bilimsel olarak kanıtlanmış uygulama örnekleriyle harmanlanmış ve uzun yıllar kullanılacak harika bir çalışma ortaya çıkmıştır.

Günümüz teknolojisi ve bilgi toplumu düşünüldüğünde video içeriklerin öğrenmede ne kadar etkili bir yöntem olduğu herkesin malumudur. Bu kitaplarda yer alan teori ve uygulama içerikleri kısa videolar ile desteklenmeye çalışılmıştır. Ayrıca hazırlanan videolar işitme ve görme yetersizliği olan ailelerimiz için erişilebilir bir formatta hazırlanmıştır. Bununla birlikte kitaplarımızdaki görsel betimleme metinleri de düşünüldüğünde özel eğitim alanında her ögesiyle erişilebilir bir eser ortaya koyulmuştur.

Takdimimi noktalarken "Aile Eğitimi Kitap Seti"nin; sizlere özel eğitim ihtiyacı olan bireyler yetiştirirken yol gösterici olmasını ve her bir evladımızın eğitim hayatlarının sonunda, bağımsız bir yurttaş olarak yaşamlarına devam edecek seviyeye gelmelerinde katkı sağlamasını temenni ederim. "Özel Eğitim" alanında bir mihenk taşı görevi görecek bu eserin hazırlanmasında emeği geçen tüm akademisyen, eğitimci ve Genel Müdürlüğümüzün kıymetli personellerini canı gönülden kutlar, setimizin memleketimize hayırlı olmasını umut ederim.

Doç. Dr. Mustafa OTRAR
Genel Müdür

SUNUŞ

Değerli Aileler,

Sizler, en değerli varlıklarınız olan biricik çocuklarınızın yaşam içinde kendi ayakları üzerinde durabilmelerini sağlayacak becerileri kazanabilmeleri için büyük bir mücadele vermektесiniz. Bu mücadelede sizlere yardımcı olabilmek için sağlık, eğitim, sosyal destek, güvenlik gibi alanlarda pek çok eğitimci ve uzman görev yapmaktadır. Tüm görevlilerin amacı, siz ailelerin çocuklarınızın gelişimi ve eğitimine katkıda bulunarak onları bağımsız bireyler hâline getirme sürecinde yanınızda olmaktır.

Gelişim özellikleri her ne olursa olsun her çocuğun ailesiyle mutlu, huzurlu ve geleceğe güvenle bakan bireyler olmaya hakkı vardır. Çocuklarınızın bu hakları elde edebilmesi, onlara verilecek nitelikli eğitim ve destek hizmetlerin sunulması ile mümkün olacaktır. Tüm çocukların bu nitelikli eğitim ve destek alma yönündeki anayasal haklarını, en verimli şekilde kullanabilmeleri için doktorların, öğretmenlerin, uzmanların yanı sıra siz ailelerin de önemli sorumlulukları yerine getirmeleri gerekir. Her anne baba mutlaka çocuğu için en iyisini ister. Sizler için önemli olan; en iyi bakıma, en iyi eğitime, en iyi destek hizmetlerine kolaylıkla erişebilmektir. Biz hizmet verenlerin de sizin çok önem verdiğiniz bu hizmetlerin geliştirilmesinde iş birliğimize ihtiyacımız vardır. İnanıyoruz ki uzmanlar ve eğitimciler ile aileler, el ele vererek çocukların toplum yaşamına katılımlarını sağlamak için en iyisini yapacaklardır.

Çocuklarınızın, uzmanlar ve eğitimcilerin sunduğu pek çok hizmetten en iyi şekilde yararlanabilmesi için siz ailelerin de bu sürece etkin olarak katılması beklenmektedir. Şu bir gerçektir ki aileler çocuklarının gelişim ve eğitimlerinde katılımcı olduklarında çocuklarının okul başarıları artacağı gibi bağımsız yaşama hazırlanmaları da kolaylaşacaktır. Bu iş birliğinin yürütülmesinde sizler için Aile Eğitimi Kitap Seti hazırlanmıştır. Sizlere sunulan bu set, tüm özel eğitim kategorileri ve tüm yaş grupları için alanında uzman akademisyenler tarafından titizlikle hazırlanmıştır. Sizler çocuğunuzun durumuna ve yaşına uygun olan kitapları, bu kitap setinden seçerek çocuğunuzun gelişim ve eğitimine katkıda bulunabileceksiniz.

Sevgili Öğretmenler, Değerli Aileler,

Kitap setlerimiz; otizm spektrum bozukluğu, zihin yetersizliği, işitme yetersizliği, görme yetersizliği, bedensel yetersizlik, öğrenme güçlüğü, dil ve konuşma bozukluğu, duygu ve davranış bozukluğu, çoklu yetersizlikler ve ailelerle çalışma konularını kapsamaktadır. Her bir kitap seti ise 0-3 yaş, 4-6 yaş, birinci kademe olan ilkokul, ikinci kademe olan ortaokul, üçüncü kademe olan ortaöğretim öğrencilerinin aileleri için ayrı ayrı hazırlanmıştır. Aynı zamanda tüm grupları ilgilendiren konular, ortak aile eğitimi kitap seti olan Özel Eğitimde Ailelerle Çalışma Seti'nde toplanmıştır. Tüm kitap setlerinde açıklanan konular, uzmanların ve öğretmenlerin hazırladığı videolarla zenginleştirilmiştir. Böylece sizler çocuğunuzun gelişimi ve eğitimiyle ilgili bilgileri edinirken aynı zamanda konuların videolarını izleyebileceksiniz. Özel eğitim ihtiyacı olan tüm bireylerin ailelerine yararlı olması dileğiyle...

Çocuk yetiştirmek bir sanattır, aileler sanatçılardır, çocuklar ailelerin eserleridir.

Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR
Proje Koordinatörü

EDİTÖR/KOORDİNATÖR

Prof. Dr. Cevriye ERGÜL

ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ AİLE EĞİTİMİ KİTAP SETİ YAZAR LİSTESİ

Prof. Dr. Gözde AKOĞLU

Doç. Dr. Ahmet Bilal ÖZBEK

Doç. Dr. Meral Çilem ÖKCÜN AKÇAMUŞ

Doç. Dr. Zeynep BAHAP KUDRET

Dr. Öğr. Üyesi Burcu KILIÇ TÜLÜ

GENEL AMAÇ

Sevgili Ailelerimiz, Kıymetli Öğretmenler,

Bu kitap setinin amacı; ebeveynlerin farklı yaş gruplarındaki öğrenme güçlüğü olan çocuklarının genel gelişim ve öğrenme özellikleri hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak, öğrenme güçlüğü ile ilişkili yaşadıkları sorunları çözme konusunda dikkat etmeleri gerekenleri açıklamak, ebeveynlere çocuklarının farklı alanlardaki gelişimlerini ve akademik başarılarını desteklemeye yönelik öneriler sunmaktır.

KAZANIMLAR

Bu kitap seti ile aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Öğrenme güçlüğü'nün tanımını ve öğrenme güçlüğü olan çocukların farklı yaş düzeylerindeki gelişimsel özelliklerini açıklar.
- Öğrenme güçlüğü açısından okul öncesi dönemde gözlenebilecek risk göstergelerini ayırt eder.
- Öğrenme güçlüğü yaşama riski olan çocukların gelişimini destekleyici etkinlikler uygular.
- Öğrenme güçlüğü yaşama riski olan çocukların dil ve erken okuryazarlık becerilerini destekleyici etkinlikler uygular.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun okuma, yazma ve matematikte yaşayabileceği problemleri açıklar.
- Öğrenme güçlüğü'nün tanılama süreçlerinin nasıl yürütülmesi gerektiğini açıklar.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuklar için sınıf içinde yapılması gereken uyarlamaları açıklar.

- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun akademik becerilerini desteklemeye yönelik bilgi ve becerileri kazanır.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun dikkat, bellek ve çalışma becerilerini desteklemeye yönelik bilgi ve becerileri kazanır.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun sosyal-duygusal gelişimini desteklemeye yönelik bilgi ve becerileri kazanır.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun sınavlara hazırlanmasına yardımcı olur.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun internet ve sosyal medya kullanımına ilişkin risklerden ve siber zorbalıktan korumak için gerekli önlemleri alır.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun meslek seçimi sürecine rehberlik edebilmek için gerekli bilgi ve becerileri kazanır.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun üniversite eğitime ve/veya iş yaşamına geçiş sürecini desteklemeye yönelik bilgi ve becerileri kazanır.
- Öğrenme güçlüğü olan çocuğun kazanması gereken önemli yetişkinlik becerilerini desteklemeye yönelik bilgi ve becerileri kazanır.

İÇERİK

Öğrenme Güçlüğü Aile Eğitimi Kitap Seti 5 kitaptan oluşmaktadır. Bu kitaplar:

1. *Kitap: Öğrenme Güçlüğü Aile Eğitimi Kitap Seti 0-3 Yaş Grubu*
2. *Kitap: Öğrenme Güçlüğü Aile Eğitimi Kitap Seti 4-6 Yaş Grubu*
3. *Kitap: Öğrenme Güçlüğü Aile Eğitimi Kitap Seti I. Kademe*
4. *Kitap: Öğrenme Güçlüğü Aile Eğitimi Kitap Seti II. Kademe*
5. *Kitap: Öğrenme Güçlüğü Aile Eğitimi Kitap Seti III. Kademe*

AÇIKLAMALAR

Sevgili Aileler,

Öğrenme Güçlüğü Aile Eğitimi Kitap Seti beş kitaptan oluşmaktadır. İlk kitap 0-3 yaş aralığında çocukları olan ailelere yönelik hazırlanmış iken, ikinci kitap 4-6 yaş grubu için hazırlanmıştır. Ancak öğrenme güçlüğü'nün tanı kriterleri, çocukların okul öncesi dönemde bu yaş gruplarında tanınmasını mümkün kılmadığı için bu yaş grupları için hazırladığımız kitaplar öğrenme güçlüğü yaşama riski olan çocukların ailelerine yönelik açıklamalar içermektedir. Kitap setimizdeki üçüncü kitap ilkokula (1. kademe), dördüncü kitap ortaokula (2. kademe) ve beşinci kitap ise liseye (3. kademe) devam eden çocukların aileleri için hazırlanmıştır.

Bu kitapları hazırlamadaki amacımız; sizlere öğrenme güçlüğü'nün doğasını açıklamaya çalışırken çocuklarınızın genel olarak ne tür gelişim ve öğrenme özellikleri gösterebilecekleri hakkında bilgi vermek, farklı alanlardaki gelişimleri ile akademik başarılarını nasıl destekleyebileceğinize yönelik öneriler sunmaktır. Ayrıca öğrenme güçlüğü ile ilişkili olarak ailelerin sıkça yaşadığı sorunları çözme konusunda dikkat etmeniz gerekenleri açıklamaktır. Her biri alanında uzman akademisyenler tarafından hazırlanan kitaplar kolay anlaşılabilir bir dille ve pratik önerilerle oluşturulmuştur.

Bu aşamada sizlerden çocuğunuzun yaşına uygun olan kitabı dikkatlice okumanızı ve sunulan bilgileri mümkün olduğunca günlük yaşamınıza ve çocuğunuzla ilişkilerinize aktarmanızı rica ediyoruz. Tabii ki her öneriyi hemen yerine getirmeniz mümkün olmayabilir. Ancak bu süreçte önce çocuğunuzun yaşadığı zorlukları veya problem yaşadığınız alanları listeleyerek bunlardan en öncelikli olanlara karar vermeniz gerekebilir. Ardından en öncelikli problem durumdan başlayarak kitabın ilgili bölümlerini okumaya başlayabilirsiniz. Bölümü okurken kendiniz için notlar almanız ve günlük yaşamınızda ne tür değişikliklere gitmeniz gerektiğine yönelik aklınıza gelenleri kaydetmeniz okuduklarınızı uygulamaya aktarırken işinizi kolaylaştırabilir. Okuduklarınız arasında sizin durumunuza uygun olmayan bilgiler olabilir. Bu öğrenme güçlüğü gösteren çocukların birbirinden çok farklı özellikler gösterebilmesi ile ilgilidir ve çok beklendik bir durumdur. Böyle durumlarda veya okuduklarınızın

sizin için yeterince açık olmadığı durumlarda çocuğunuzun eğitimi ile ilgili öğretmenlerden veya uzmanlardan destek almanız iyi olacaktır.

Tüm çocuklarda olduğu gibi öğrenme güçlüğu olan çocuklarda da okulda ve farklı ortamlarda sunulan eğitim desteğinin evde de ebeveynleri tarafından sürdürülmesi, çocuğun gelişimini ve öğrenme sürecini hızlandırmak açısından son derece önemlidir. Bu konuda size destek olmak için hazırladığımız bu kitapların sizin ve çocuğunuzun yaşamına katkı sunmasını diliyoruz.

Prof. Dr. Cevriye ERGÜL
Editör

BÖLÜM 1: ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ HAKKINDA

Genel Amaç 8

Kazanımlar 8

İçerik 8

Açıklamalar 8

Giriş 9

Öğrenme Güçlüğü Nedir? 9

Öğrenme Güçlüğü'nün Nedenleri 10

Öğrenme Güçlüğü Alt Türleri 11

Öğrenme Güçlüğü Olan Bireylerin Özellikleri 14

Öğrenme Güçlüğüne Eşlik Eden Durumlar 25

Neler Öğrendik? 27

Yararlanılan Kaynaklar 28

BÖLÜM 2: EĞİTİM SÜRECİNDE DİKKAT EDİLECEK KONULAR

Genel Amaç 30

Kazanımlar 30

İçerik 30

Açıklamalar 30

Giriş 31

Ortaokula Geçiş 31

Çocuğunuzun Zorluk Yaşadığını
Gösteren Belirtiler 34

Çocuğunuzun Öğrenmesindeki
Rolünüz 35

Ebeveyn-Öğretmen
Görüşmeleri 36

Ortaokulda Eğitim Sürecine
Katılım Göstermek 37

Öğrenme Sürecini Desteklemek 38

Hak Savunucusu Olmak 40

Çocuğunuzun Öğrenme Stilini
Dikkate Almak 41

Neler Öğrendik? 42

Yararlanılan Kaynaklar 43

BÖLÜM 3: AKADEMİK BAŞARININ DESTEKLENMESİ

Genel Amaç	46
Kazanımlar	46
İçerik	46
Açıklamalar	46
Giriş	47
Akademik Başarıyı Destekleme	47
Öğrenmeyi ve Hatırlamayı Kolaylaştıracak Stratejiler	50
Okuma Becerilerinin Desteklenmesi	57
Yazma Becerilerinin Desteklenmesi	59
Matematik Becerilerinin Desteklenmesi	61
Neler Öğrendik?	63
Yararlanılan Kaynaklar	64

BÖLÜM 4: SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİMİN DESTEKLENMESİ

Genel Amaç 66

Kazanımlar 66

İçerik 66

Açıklamalar 66

Giriş 66

Öz Güvenin Desteklenmesi 67

Çocuğa Yönelik Övgü 70

Çocuğunuzu Dinlemek için
Zaman Ayırın 71

Davranışlarla İlgili Net Kurallar
Belirleyin 73

Çocuğunuza Rol Modeller
Sunun 76

Çocuğunuzun Güçlü Yönlerine
Odaklanın 76

Çocuğunuzun Sosyal
Becerilerini Destekleyin 77

Öfke Kontrolü 78

Neler Öğrendik? 82

Yararlanılan Kaynaklar 82

BÖLÜM 5: BAĞIMSIZ ÇALIŞMA BECERİLERİNİN DESTEKLENMESİ

Genel Amaç	86
Kazanımlar	86
İçerik	86
Açıklamalar	86
Giriş	87
Sorunlu Alanların Belirlenmesi	88
Ders Kitaplarındaki Önemli Bilgilerin Gözden Geçirilmesi	88
Çalışma Stratejileri	89
Ev Ödevleri	95
Teşvik Etme ve Örneklendirme	97
Yaşam Başarısı İçin Stratejiler	99
Neler Öğrendik?	100
Yararlanılan Kaynaklar	100

BÖLÜM 6: SINAVA HAZIRLIK VE İNTERNET GÜVENLİĞİ

Genel Amaç 102

Kazanımlar 102

İçerik 102

Açıklamalar 102

Giriş 103

Sınav Hazırlık 104

Sınav Stratejileri 108

Sınav Kaygısı 111

İnternet Güvenliği 111

Çocuğunuzu İnternet
Güvenliği Risklerinden Korumak 113

Çocuğunuzla Birlikte İnternet
Güvenliği Risklerini Belirleme
ve Yönetme 114

Sosyal Medya Kullanımı 116

Sosyal Medya Risklerini Yönetme 116

Sosyal Medya Hakkında Daha Fazla Bilgi Edinmek 117

Siber Zorbalık 117

Siber Zorbalığın Olumsuz Etkileri 119

Çocuğunuzun Siber Zorbalıktan
Kaçınmasına Yardımcı Olacak Öneriler 120

Siber Zorbalık Gerçekleştiğinde Yapılabilecekler 122

Neler Öğrendik? 123

Yararlanılan Kaynaklar 124

BÖLÜM 1: ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ HAKKINDA

Doç. Dr. Zeynep BAHAP KUDRET

BÖLÜM 2: EĞİTİM SÜRECİNDE DİKKAT EDİLECEK KONULAR

Doç. Dr. Zeynep BAHAP KUDRET

BÖLÜM 3: AKADEMİK BAŞARININ DESTEKLENMESİ

Doç. Dr. Zeynep BAHAP KUDRET

BÖLÜM 4: SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİMİN DESTEKLENMESİ

Doç. Dr. Zeynep BAHAP KUDRET

BÖLÜM 5: BAĞIMSIZ ÇALIŞMA BECERİLERİNİN DESTEKLENMESİ

Doç. Dr. Zeynep BAHAP KUDRET

BÖLÜM 6: SINAVA HAZIRLIK VE İNTERNET GÜVENLİĞİ

Doç. Dr. Zeynep BAHAP KUDRET

Genel Amaç

Bu kitabın amacı, öğrenme güçlüğü olan ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerine öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ve onların genel gelişim özellikleri hakkında bilgi vermek; akademik başarıları, sınav becerileri ve sosyal-duygusal gelişimlerini desteklemek üzere öneriler sunmak ve internet güvenliği ile ilgili önlemlere yönelik bilgilendirme yapmaktır.

Kazanımlar

Bu kitapta aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Öğrenme güçlüğüne açıklar.
- Öğrenme güçlüğüne nedenlerini söyler.
- Öğrenme güçlüğüne alt türlerini açıklar.
- Öğrenme güçlüğü olan bireylerin özelliklerini açıklar.
- Öğrenme güçlüğüne eşlik eden durumları açıklar.
- Ortaokula geçiş sürecinde dikkat etmesi gerekenleri açıklar.
- Çocuğun zorluk yaşadığı durumları anlar.
- Çocuğun öğrenmesindeki rolünü açıklar.
- Öğretmen görüşmeleri yapar.
- Çocuğun eğitim sürecine katılır.
- Çocuğun öğrenme sürecini destekler.
- Çocuğun haklarını savunur.
- Çocuğun öğrenme stiline göre destek sunar.
- Çocuğa geri bildirim verir.
- Akademik başarıyı desteklemek için kullanılabilecek teknikleri açıklar.
- Öğrenmeyi ve hatırlamayı kolaylaştıracak stratejileri kullanır.
- Okuma becerilerini desteklemek için sunulan önerileri uygular.
- Yazmayı becerilerini desteklemek için sunulan önerileri uygular.

- Matematik becerilerini desteklemek için sunulan önerileri uygular.
- Öz güveni destekleme yollarını açıklar.
- Çocuğun öz güvenini destekleyecek şekilde davranır.
- Çocuğun olumlu davranışlarını takdir eder.
- Çocuğu dinlemek için zaman ayırır.
- Çocuktan beklenen davranışlar için kurallar belirler.
- Çocuğa uygun rol modeller sunar.
- Çocuğun güçlü yönlerine odaklanır.
- Çocuğun sosyal becerilerini destekler.
- Çocuğun öfke kontrolünü sağlamasına yardımcı olur.
- Bağımsız çalışma becerilerini desteklemek için kullanılabilecek teknikleri açıklar.
- Çocuğun sorun yaşadığı alanları belirler.
- Çocuğun öğrenmesine destek olmak ders kitaplarını gözden geçirir.
- Çocuğu çalışma stratejilerini kullanması için yönlendirir.
- Ev ödevlerini yapması için uygun koşulları sağlar.
- Çalışma becerilerini kullanmasını teşvik eder.
- Yaşam başarısını destekleyici stratejileri kullanır.
- Sınava hazırlık sürecini destekleme yollarını açıklar.
- Çocuğun sınavlara hazırlanmasına yardımcı olur.
- Sınav stratejilerini açıklar.
- Çocuğun sınav stratejilerini kullanmalarını sağlar.
- Sınav kaygısını azaltmaya yönelik yönlendirmeler yapar.
- İnternet güvenliği risklerini belirler.
- İnternet güvenliği risklerini açıklar.
- Çocuğu internet güvenliği risklerinden korumak için gerekli önlemleri alır.
- Sosyal medya kullanım risklerini açıklar.

- Çocuğu sosyal medya risklerinden korumak için gerekli önlemleri alır.
- Siber zorbalığı açıklar.
- Çocuğu siber zorbalıktan korumak için gerekli önlemleri alır.
- Siber zorbalık gerçekleştiğinde uygun desteği sağlar.

İçerik

1. Öğrenme Güçlüğü Hakkında
2. Eğitim Sürecinde Dikkat Edilecek Konular
3. Akademik Başarının Desteklenmesi
4. Sosyal-Duygusal Gelişimin Desteklenmesi
5. Bağımsız Çalışma Becerilerinin Desteklenmesi
6. Sınava Hazırlık ve İnternet Güvenliği

Değerli Ailelerimiz,

Altı bölümden oluşan bu kitapta, öğrenme güçlüğü olan ortaokul öğrencilerinin genel özellikleri ve eğitimleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının akademik başarılarını, sosyal-duygusal gelişimlerini ve bağımsız çalışma becerilerini desteklemeleri için öneriler sunulmaktadır. Ayrıca akademik başarının önemli bir belirleyicisi olarak sınava hazırlık süreci ile ilgili bilgiler verilmiştir. Son olarak kullanımı yaygınlaşan teknolojik araçlarla birlikte internet güvenliğine ve alınacak önlemlere yönelik öneriler yer almaktadır. Her bölümde yer alan bir uzman videosu ve uygulama videosu ile içeriğin daha iyi anlaşılması ve somutlaşması amaçlanmıştır.

Bölümler Hakkında

Kitabın ilk bölümü olan “Öğrenme Güçlüğü Hakkında” bölümünde ebeveynlere öğrenme güçlüğü, nedenleri ve özellikleri hakkında bilgi edinmeleri amaçlanmıştır. Öğrenme güçlüğü olan çocuklarda bilişsel ve üstbilişsel problemler görülebilmektedir. Bu çocuklar; akademik becerilerde, dil becerilerinde, sosyal ve duygusal becerilerde tipik

gelişen akranlarına göre daha yetersiz olup desteğe gereksinim duymaktadırlar. Öğrenme gücünü olan çocuklar okumada, yazmada ya da matematikte zorlanabilmektedir. Bu alanların sadece birinde, ikisinde ya da hepsinde güçlükler yaşayan çocuklar olabilir. Öğrenme gücünü olan çocuklarda aynı zamanda dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, dil-konuşma bozukluğu ya da duygusal-davranışsal bozukluklar görülebilmektedir.

Kitabın ikinci bölümü olan “Eğitim Sürecinde Dikkat Edilecek Konular” bölümünde ebeveynlerin öğrenme gücünü olan çocuklarının eğitiminde dikkat etmeleri gereken konular ele alınmıştır. Ortaokula başlamadan önce çocukların psikolojik, akademik ve sosyal açıdan hazır olmalarını sağlamak, daha kolay geçiş yapıp uyum sağlamlarını kolaylaştırabilir. Ebeveynlerin eğitim sürecine aktif katılmaları, çocuklarının öğrenmesini nasıl destekleyecekleri konusunda rehberlik edebilir. Ebeveynlerin öğretmenler ile iletişim ve iş birliği içinde olmaları, çocuklarının gelişimlerini ve öğrenmelerini izlemeleri için önemlidir. Okulda verilen eğitimin çocuğun gelişimine, gereksinimlerine uygun ve nitelikli olmasına dikkat edilmelidir. Ebeveynlerin çocuklarının haklarını savunmak ve hak ettikleri destek hizmetleri almasını sağlamak için özel eğitim yasa ve yönetmeliklerini bilmesi önemlidir. Ebeveynlerin öğrenme stiline göre destek sunmaları, çocuklarının öğrenme sürecine daha istekli katılmasını ve öğrenmesini artırabilir. Bu süreçte ebeveynlerin çocuklarına performansı ile ilgili geri bildirim vermesi, olumlu davranışlarını pekiştirmesi ve hatalarını düzeltmesi gerekmektedir.

Kitabın üçüncü bölümü olan “Akademik Başarının Desteklenmesi” bölümünde öğrenme gücünü olan çocukların akademik başarısını desteklemek için ebeveynlere çeşitli uygulama önerileri sunulmuştur. Başarıda önemli bir rolü olan öğrenme sürecinin etkililiğini artırmak için bellek ve planlama stratejileri, çocukların öğrenme özelliklerine göre uyarlamalar yapma ve performansa yönelik geri bildirim verme aşamasında ebeveynlerin yapabileceği uygulamalara örnekler verilmiştir. Ayrıca okuma, yazma ve matematik becerilerinin ebeveynler tarafından etkili bir şekilde desteklenmesi için öneriler sıralanmıştır.

Dördüncü olarak “Sosyal-Duygusal Gelişimin Desteklenmesi” bölümünde ebeveynlere öğrenme gücünü olan çocuklarına değer verme, onlara zaman ayırma, öz güveni destekleme ve nitelikli etkileşimler kurmaya yönelik öneriler sunulmuştur. Çocuğun güçlü yönlerini ön plana çıkararak davranışlarını takdir etme, ödüllendirme ve doğru modeller sunma yoluyla sosyal-duygusal gelişimi önemli ölçüde destekleyebilecekleri açıklanmıştır. Ortaokula devam eden bu çocukların farklılaşan olumsuz davranışları için ne yapılacağı ve onlara nasıl destek verileceğine yer verilmiştir.

Beşinci bölüm olan “Bağımsız Çalışma Becerilerinin Desteklenmesi” bölümünde ebeveynlerin öğrenme gücünü olan çocuklarının akademik başarısında önemli bir değişken olan çalışma becerilerini desteklemeleri için planlama, düzenleme, kendini

düzenleme, kontrol listesi kullanma ve zaman yönetimine ilişkin stratejilere yönelik bilgi verilmiştir.

Son olarak altıncı “Sınava Hazırlık ve İnternet Güvenliği” bölümünde sınava hazırlık, sınav kaygısı, sınav stratejileri, güvenli internet kullanımı ile ilgili bilgi verilmiştir. Çocukların küçük yaşlardan itibaren etkileşim hâlinde oldukları teknolojik araçlar, güvenli internet kullanımını gerektirmektedir. Bu konuda ebeveynlerin çocuklarının dijital platformlardaki oyunlarını, arama motorlarını ve sosyal medya kullanımlarını kontrol ederek gerekli önlemleri alabilmeleri önemlidir. Ebeveynlerin güvenli internet kullanımı ve siber zorbalığa maruz kalabilen çocukları için neler yapabileceklerine yönelik öneriler sunulmuştur.

BÖLÜM 1

Doç. Dr. Zeynep BAHAP KUDRET

ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ HAKKINDA

Genel Amaç

Sevgili aileler; bu bölümde öğrenme güçlüğü ve özellikleri açıklanacaktır.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Öğrenme güçlüğüne açıklar.
- Öğrenme güçlüğüne nedenlerini söyler.
- Öğrenme güçlüğüne alt türlerini açıklar.
- Öğrenme güçlüğü olan bireylerin özelliklerini açıklar.
- Öğrenme güçlüğüne eşlik eden durumları açıklar.

İçerik

1. Öğrenme Güçlüğü Nedir?
2. Öğrenme Güçlüğüne Nedenleri
3. Öğrenme Güçlüğüne Alt Türleri
4. Öğrenme Güçlüğü Olan Bireylerin Özellikleri
5. Öğrenme Güçlüğüne Eşlik Eden Durumlar

Açıklamalar

Bu bölümde öğrenme güçlüğüne tanımları yapılmış olup bu güçlüğüne neden olabilen etkenler hakkında bilgi verilmiştir. Öğrenme güçlüğü şemsiyesi altında yer alan okuma güçlükleri, yazma güçlükleri ve matematik güçlükleri açıklanmıştır. Öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin dikkat, algı, bellek, dil, akademik ve sosyal becerilerdeki özellikleri örneklendirilmiştir. Son olarak öğrenme güçlüğüne eşlik eden durumlar hakkında bilgi sunulmuştur.

Giriş

ÖRNEK DURUM

Arda, 11 yaşında yedinci sınıf öğrencisidir. İlkokulda okuma ve yazmayı akranlarından daha geç öğreniyordu. Heceleyerek ve yavaş okuyordu. Okuduğunu anlamakta zorlanıyordu. Matematikte temel dört işlem becerilerinde başarılı olsa da problem çözmeye çok zorlanıyordu. Problemi okuduğunda hiçbir şey anlamıyor ve nereden başlayacağını bilmiyordu. Bu yüzden problemde gördüğü sayıları rastgele topluyor ya da çıkarıyordu. İlkokuldan mezun olduğunda fen ve sosyal bilgiler dersinde metinleri akıcı okumada ve anlamada hâlâ zorlanıyordu. Ortaokula başladığında dersleri anlaması daha da zorlaştı. Kitaplardaki metinleri anlamakta zorlandığı için verilen etkinlikleri ve ödevleri de tamamlayamıyordu. Arkadaşlarının okuduklarını kendine anlatmasını istiyordu. Böylece daha kolay anlayabiliyordu. Ancak yazılı sınavlarda kimseden yardım almadığı için soruları okumaya çalışsa da anlamakta güçlük yaşıyordu. Sınavlardan hep düşük puanlar alıyordu.

Öğrenme Güçlüğü Nedir?

Öğrenme Güçlüğü: Çocukların dikkat, algılama, bellek gibi alanlarda yaşadıkları problemler nedeniyle duyduklarını veya okuduklarını anlayabilmelerinde, kendilerini konuşarak veya yazarak ifade edebilmelerinde yaşadıkları zorluklardır. Bu zorlukları nedeniyle de okula başladıklarında okuma, yazma ya da matematiği öğrenmekte güçlükler yaşarlar (1). Bu güçlükleri zekâlarındaki bir problemden kaynaklanmamaktadır. Aksine zekâ düzeyleri normal düzeyde olabildiği gibi bazen üstün zekâ düzeyinde de olabilir. Zaten zekâ düzeyleri düşük olduğu için öğrenmede güçlük yaşayan çocuklar için öğrenme güçlüğü tanısı kullanılmamaktadır. Benzer şekilde, işitmede veya görmede de herhangi bir problem yaşamazlar. Öğrenme güçlüğü tanısı koyabilmek için ortada çocukların yaşadıkları güçlükler neden olabilecek zekâ, görme, işitme, sağlık problemleri, psikolojik travma gibi belirgin durumların olmaması gerekir. Sadece bu tür nedenler olmadığı hâlde öğrenmede yaşanan güçlükler öğrenme güçlüğü olarak tanılanmaktadır. Çocuk öğrenme kapasitesi olduğu hâlde öğrenememektedir; başarı düzeyi onun yaşından, zekâsından ve sınıf düzeyinden beklenen başarıdan daha düşüktür.

Öğrenme güçlüğü; çocukların bilgiyi algılama, öğrenme, hatırlama ya da kullanabilme becerilerini olumsuz etkilemektedir. Ancak bu becerilerden sadece birinde veya birkaçında bir geri kalma durumu söz konusu olabilmektedir (2). Diğer bir deyişle bazı durumlarda çocuğun öğrenme süreci sadece bir şekilde etkilenmektedir. Örneğin bazı çocuklar sadece bilgiyi algılamakta sorunlar yaşayabilirken bazıları, sadece bilgiyi hatırlamakta sorunlar yaşa-

yabilmektir. Ayrıca öğrenme güçlüğü olan öğrenciler okulda okuma, yazma ya da matematik derslerinden sadece birinde başarısız olabilmektedirler. Bu nedenle sınıflarda okumada önemli sorunlar yaşarken matematikte veya fen derslerinde sınıf düzeyinde veya sınıf düzeyinin üstünde performans gösteren öğrenciler görmek ya da bunun tersi durumlar gözlemlemek mümkün olabilmektedir.

! DİKKAT

Her öğrencinin öğrenme güçlüğünden etkilenme şekli ve düzeyi farklı olabilir.

Öğrenme güçlüğü, çocuklar arasında yaygın olarak görülen bir durumdur. Okula devam eden yaklaşık her 10 çocuktan biri öğrenme güçlüğünden etkilenmektedir. Öğrenme güçlüğü, özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler arasında da en yaygın görülen durumdur. Daha çok okul döneminde tanısı konmakla birlikte yaşamın ilk yıllarından itibaren belirtileri gözlenebilmekte, yaşanan sorunlar hayat boyu devam edebilmektedir. Buna karşın, öğrenme güçlüğü yaşayan bireylerin uygun destekler sağlandığında büyük başarılar elde etmeleri de sıkça karşılaşılan durumlardan biridir.

SORU

Öğrenme güçlüğü'nün bir nedeni var mı? Çocuğunuz çalışmadığı için mi öğrenemiyor?

Öğrenme Güçlüğü'nün Nedenleri

Öğrenme güçlüğü'nün nedenleri henüz tam olarak belirlenememiş olmakla birlikte, genetik olduğu yönünde pek çok araştırma sonucu bulunmaktadır. Eğer anne veya babada özellikle okul yıllarında gözlemlenmiş bir öğrenme güçlüğü durumu var ise çocukta da olma olasılığı diğer durumlara göre daha yüksektir. Ancak bu durum sadece anne veya baba ile sınırlı değildir; kardeşlerle birinci derece akrabalarda var olan öğrenme güçlüğü'nün çocukta da gözlenme olasılığı daha yüksektir. Ayrıca öğrenme güçlüğü beynin ve sinir sisteminin gelişimindeki bazı farklılıklardan da kaynaklanabilmektedir. Öğrenme güçlüğü olan çocuklarda beyin yapısı ve işleyişinin farklı olduğu, bu nedenle bilgiyi algılama, kullanma ve hatırlama sürecinde problemler yaşadıkları bilinmektedir. Bu durum ise okuma, yazma ve matematik becerilerinde öğrenme sorunlarına yol açmaktadır. Ayrıca doğum öncesinde beynin gelişimini etkileyecek bazı olumsuz durumların da (ör. annenin yaygın beslenme yetersizliği, madde kullanımı ve doğum anında bebeğin oksijensiz kalması vb.) öğrenme güçlüğüne neden olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, ailenin sosyo-ekonomik yetersizlikleri ile ev ve okul ortamındaki olumsuz yaşantıların öğrenme güçlükleri riskini ya da olumsuz etkilerini arttırabileceği de dikkate alınmalıdır (3, 4).

Öğrenme Güçlüğü'nün Alt Türleri

Okuma Güçlüğü (Disleksi)

Okuma güçlüğü, öğrenme güçlüğü olarak tanılanan öğrencilerin %80'ini etkileyen ve öğrenme güçlüğü arasında en yaygın olarak bilinen türdür. Disleksi olarak da adlandırılan bu güçlükte öğrenciler okumayı öğrenme sürecinde zorlanır, okumayı akranlarından daha geç öğrenirler. Okuma sürecinde de hatalı ve yavaş okuma söz konusudur. Okuma güçlüğü yaşayan bu öğrenciler, sözcük tanımada ve bilmedikleri sözcükleri çözümlenmede belirgin güçlükler yaşarlar. Sınıf seviyelerinde metin okumaları istendiğinde genellikle metindeki sözcüklerin çoğunu ortalama okuyucular kadar hızlı ayırt edemedikleri için doğru ve akıcı okuyamazlar. Okumakta zorlanan bu öğrenciler, genellikle okuduklarını anlamakta da güçlük çekerler (3).

Görsel 1 Betimleme: Kütüphanede önünde açık bir kitap olan ve mutsuz bir şekilde düşünmeye dalan bir kız öğrenci

Ortaokul dönemi, öğrenme içeriğinin daha karmaşık hâle geldiği ve bilgilerin soyutlaştığı bir dönemdir. Ders kitaplarında yer alan metinlerin zorluk düzeyi artmakla birlikte bilgi vermeye yönelik metinler daha fazla yer almaktadır. Bu nedenle, doğru ve akıcı okumada zorluk yaşayan öğrencilerin bu metinleri anlaması ve konuyu öğrenmeleri daha da güç olabilmektedir. Öğrencinin gereksinimlerine uygun etkili müdahalelerle okumadaki sorunlar giderilmekle birlikte dil bilgisi, metinleri anlama ve kompozisyon yazma gibi daha karmaşık dil becerileri gereken etkinliklerde güçlükleri devam edebilir. Bu durumda güçlüğüne göre farklı yöntem ve stratejilerin öğretimine yer verilmelidir (4, 5, 6).

Yazma Güçlüğü (Disgrafi)

Yazma güçlüğü, öğrencilerin düşüncelerini yazılı bir şekilde ifade etme becerilerini etkileyen el yazısı, doğru yazma (sözcükteki harflerin doğru sırada yazılması) ve yazılı anlatım becerilerinde zorluklara neden olabilen özel bir öğrenme güçlüğüdür. Bazı çocukların sadece el yazısı ve hecelemede, bazılarının sadece yazılı anlatımda, bazılarının bütün alt boyutlarda sorunları olabilir (3, 6).

Görsel 2 Betimleme: Üzerinde kalemlik ve kitaplar olan bir masada önünde defteri açık ve bir elinde kalemle düşüncelere dalan sıkılmış bir erkek öğrenci

Yazma güçlüğü'nün belirtileri aşağıdaki şekillerde gözlenebilmektedir:

- Okunaksız el yazısı
- Yavaş yazma
- Yazım hataları
- Harfi ya da rakamları ters yazma (p yerine q, b yerine d, 3 yerine ε yazma)
- Motor planlama ve koordinasyon güçlüğü (yazarken sıralı parmak hareketlerini planlamada güçlük)
- Düşüncelerini yazılı olarak ifade etmede güçlük
- Düşüncelerini planlamada ve organize etmede güçlük
- Bir konu ile ilgili fikir üretmede güçlük
- İmla ve noktalama hataları

- Dil bilgisi ile ilgili hatalar
- Yazma stratejilerine ilişkin bilgi ve kullanım yetersizliği
- Amaca uygun bir metin oluşturmada g¼c¼l¼k

Matematik G¼c¼l¼đ¼ (Diskalkuli)

Matematik g¼c¼l¼đ¼, temel matematik becerilerinin ve işlemlerinin gelişiminde, problem ç¼zme becerilerinde g¼r¼len øđrenme g¼c¼l¼klerini ifade eder. Yaşanan g¼c¼l¼đ¼n t¼r¼ ve d¼zeyi kişiden kişiyeye farklılık g¼sterebilir. Örneğin bir øđrenci, problemi ç¼zme için işlem sırasını hatırlama ve belirli bir sırayı takip etmekte zorluk çekebilir. Başka bir øđrenci matematik problemine ilişkin verileri grafiğe aktarmakta zorlanabilir. Bir diğerinin matematiksel kavramları øđrenmesi zor olabilir. Öğrencinin uygun kavram dağarcığı ve kavramların neyi temsil ettiğini øđrenmeden matematiğin temelini oluşturması zordur. Temel matematik becerilerini edinemeyen øđrenciler, daha ileri matematik konularını øđrenmekte zorlanabilirler. Diğer taraftan, matematik becerilerini øđrenmede zorlanan herkesin øđrenme g¼c¼l¼đ¼ olduğu söylenemez. Tüm øđrenciler farklı hızlarda øđrenirler. Ancak bir øđrenci aşağıda listelenen alanlarda problemler g¼steriyorsa ayrıntılı değerlendirilmesi daha g¼venle ilerlemesi açısından önemli olacaktır (3, 6, 7):

G¼rsel 3 Betimleme: Matematik işlemleri yazılı olan tahtaya alnını dayamış bir kız øđrenci

- Matematiksel kavramları ayırt etmede güçlük
- Sayılar içindeki rakamların yerini değiştirme (753 sayısını 357 olarak algılama)
- Dört işlem becerilerinde güçlük
- Matematiksel işaret ve sembolleri karıştırma
- Problem çözme becerilerinde güçlük
- Çok aşamalı işlem gerektiren problemleri çözmede güçlük
- Ölçme becerilerinde güçlükler
- Strateji gerektiren oyunlardan kaçınma
- Para kullanma ve hesaplamada güçlük
- Zihinden matematik işlemlerinde güçlük
- Kendi bütçesini (parasını) yönetmede güçlük
- Bir problem için farklı çözüm yolları bulmada güçlük

Öğrenme Güçlüğü Olan Bireylerin Özellikleri

Öğrenme güçlüğü olan her bir öğrencinin kendine özgü özellikleri, güçlü ve zayıf yönleri bulunmaktadır. Buna karşın genel olarak öğrenmede zorluk ve akademik başarısızlık yaşarlar. Bundan dolayı öğrenme motivasyonları genellikle düşüktür, okulla ilgili etkinlik ve görevlerde kaygıları yüksektir. Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ilkokulda öğrenilmesi beklenen okuma, yazma ve matematik gibi temel akademik becerilerde yeterli olmadıkları için daha karmaşık konuların ve becerilerin öğrenilmesini gerektiren ortaokulda daha da çok zorlanırlar. Başarısızlıkları ise hangi temel alan veya alanlarda (ör. okuma, okuduğunu anlama, yazma, matematik) başarısızlık yaşadığına göre değişebilmektedir. Öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin bazıları okumada, bazıları yazmada, bazıları hem okumada hem yazmada, bazıları matematikte, bazıları da her üç alanda da zorluk yaşayabilirler. Bu alanlarda yaşadıkları güçlük düzeyleri de hafif, orta ya da ağır düzeyde olabilmektedir. Ayrıca öğrenmeyi sağlayan dikkat, algı, bellek ve bilgi işleme gibi beyinde gerçekleşen temel becerilerde de farklı özellikler sergileyebilirler. Bu nedenle yaşadıkları güçlüğü türü, düzeyi ve buna göre öğrencinin özellikleri ile gereksinimleri de değişebilmektedir (2, 3, 7, 8).

! DİKKAT

Anne-babalar olarak çocuklarınızda gözlenen bu özellikleri fark edebilmemiz onları nasıl destekleyeceğimiz konusunda sizlere yardımcı olacaktır.

Aşağıda ortaokula devam eden ve öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilerde gözlemlenebilecek bazı özelliklere yer verilmiştir.

Dikkat

Dikkat, öğrenme için çok önemli bir beceridir. Öğrenmenin gerçekleşmesi için bireyin öğretilen bilgiye, beceriye dikkatini vermesi gereklidir. Buna karşın öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin dikkat süresi kısadır. O anda odaklanmaları gereken görevin dışında herhangi bir şey dikkatlerini kolayca dağıtabilir (8). Bu yüzden öğretmenin söylediklerini ya da öğretmeye çalıştığı şeyleri takip etmede zorlanabilirler. Sorulan soruları anlamayabilir ya da yanlış yanıtlayabilirler. Dikkat problemleri nedeniyle derslerde ve sınavlarda istenen başarıya ulaşamadıkları için de sık sık "çalışmıyor, dinlemiyor, yaramaz, tembel, sorumsuz" gibi şikâyetlerle karşılaşabilirler.

Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler, dikkat problemleri nedeniyle sınıf etkinliklerine katılımda güçlük yaşamakta ve sınıfta görev ile ilgili olmayan davranışlar sergileyebilmektedir. Okulda başarılı olmak için öğrencilerin verilen görevleri yerine getirmeleri ve tamamlamaları beklenmektedir. Bu öğrenciler verilen görevlerde zorlandıklarında, sıkıldıklarında ya da bir süre sonra odaklanamadıklarında başka şeylerle ilgilenmeye başlayabilirler. Örneğin öğrenme güçlüğü olan bir öğrenci kitaptaki soruları çözmesi istendiğinde, sayfaya ilgisiz şeyler çizerek, kalemiyle oynayarak, dışarıya bakarak, sayfaları karıştırarak ya da başka şeylerle ilgilenerek zamanını geçirebilir. Sınıfta öğretilen konuyla ilgili verilen etkinlikleri ya da görevleri tamamlamayan öğrenciler, konuyu öğrenme ve pekiştirme fırsatını kaçırmaktadır. Zorlandıklarında çalışmayı bırakan öğrencilerin öğrenmeleri sınırlı olduğu için başarısızlık yaşama olasılıkları da artmaktadır.

Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler arasında yaygın olarak gözlenen diğer bir dikkat problemi ise verilen göreve ya da etkinliğe odaklanmayı sürdürmemektir (2, 8). Özellikle ortaokul gibi artık daha karmaşık bilgilerin öğrenilmesini gerektiren bir eğitim ortamında öğrencilerin dikkatlerini daha uzun süre boyunca konu üzerinde sürdürmesi gerekmektedir. Daha uzun metinleri okumak, daha uzun süreli ödevler yapmak, daha uzun süreli görevler yerine getirmek zorunda olmalarına rağmen dikkat süreleri genellikle bu tür uzun süreli görevler için yeterli olmamaktadır. Daha kısa sürede dikkatleri dağılarak görevi ya yarıda bırakmakta ya da daha uzun sürede tamamlayabilmektedir. Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler yaşadıkları dikkat problemleri nedeniyle "dikkati dağınık" ya da "dalgın" olarak isimlendirilebilirler.

Ayrıca odaklanamadığı için sunulan bilgiyi öğrenmekte, hatırlamakta ve kullanmakta zorlanabilir. Örneğin önündeki metne odaklanamayan bir öğrenci okumada, okuduklarını anlamakta ve hatırlamakta zorlanır. Dikkati başka yerde olan ve bunun sonucunda derslere aktif katılmayan bir öğrenci; öğretmenin anlattıklarını, verilen ödevleri ya da ondan istenenleri kaçırabilir. Tüm bu sorunlar ise öğrenmede yaşadıkları güçlüklerin esas nedeni olabilir.

Son olarak öğrenme güçlüğü olan öğrenciler arasında yaygın olarak yaşanan başka bir dikkat sorunu da seçici dikkat sorunlarıdır. Sınıfta ders sırasında pek çok şey aynı anda öğrencinin dikkatini çekebilecek niteliktedir. Örneğin ön sıralardaki arkadaşları, onların hareketleri, kıyafetleri, bahçede yürüyen çocuklar, öğretmenin anlattıkları ve duvarda asılı yazılar gibi faktörler eş zamanlı olarak öğrencilerin görüş ve dikkat alanında olabilir. Öğrenci tüm bu dikkat çekebilecek öğeler arasından öğretmene, öğretmenin anlattıklarına odaklanması gerektiğini ayırt etmeli ve dikkatini onun üzerinde sürdürmelidir. Öğretim sürecinde bu odaklanma ara ara da kitaba, tahtada yazılanlara veya bir arkadaşının sorduğu soruya yönlendirilmelidir. Dolayısıyla dikkat odağı değişebilmekte, öğrencinin bu yeni odağı hızlıca fark etmesi ve dikkatini artık ona yönlendirmesi gerekmektedir. Oysa öğrenme güçlüğü olan öğrenciler bu kadar çok uyarıcı arasında önemli olan uyarıcıyı seçmekte zorlanmakta, odak değiştiğinde yeni önemli olan uyarıcıyı hızlıca ayırt edememekte ve önemsiz olan diğer uyarıcılara dikkatini yönlendirebilmektedir. Bu ise yine öğrenme güçlüğü olan öğrencinin bilgiyi kaçırmaya neden olmakta ve öğrenmeyi engellemektedir.

Bellek (Hafıza)

Bilgiyi hatırlama becerisi, öğrenme ve akademik başarı için oldukça önemlidir. “Dün öğrendiği şeyi bugün unutup. Bir kulağından giriyor diğerinden çıkıyor.” şeklindeki ifadeler öğrenme güçlüğü olan öğrenciler için sıkça söylenen cümlelerdir. Öğrenilen bilginin bellekte saklanması ve zamanı gelince kullanılması akademik başarı için son derece önemlidir. Örneğin öğrenciler konu ile ilgili temel ve ön koşul bilgileri hatırlayamıyorsa bu beceriler üzerine kurulan daha karmaşık konuları öğrenmede zorluk yaşarlar. Araştırmalar, öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin normal gelişen öğrencilere göre bellekle ilgili daha fazla problem yaşadıklarını göstermektedir. Bu öğrencilerin özellikle bilgiyi çok kısa bir süre saklayan kısa süreli bellek ve zihinden bir çarpma işlemi yaptığımız zamanda olduğu gibi bilgiyi hem tutup hem onun üzerinde düşünmemizi sağlayan çalışma belleğinde yetersizlikleri olduğu görülmektedir. Çalışma belleğinin hem bilgiyi tutma hem de tuttuğu bilgi üzerinde düşünebilme (bilgi işleme) kapasitesi, tüm öğrenmeler bu şekilde gerçekleştiği için öğrenme kapasitesini de belirlemektedir. Öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin bellek problemlerini tanımlamak için bir kova benzetmesini kullanmak mümkündür. Belleği kova, bilgiyi de su gibi düşünelim. Bu öğrencilerin kovaları daha küçük ve delikli olabilir. Kovaları daha küçük olduğu için daha az su (bilgi) alır ve daha çok su sızdırdığı için daha fazla su kaybederler (bilgiyi unutabilirler). Bu nedenle de pek çok durumda öğrenmeyi istenen düzeyde gerçekleştiremezler (2, 8).

Bir konunun öğrenilmesini ve hatırlanmasını etkileyen birçok faktör vardır. İlk olarak öğretilen konuyla ilişkili yaşantılar ve daha önce edinilen ön bilgiler bellek kapasitesini etkileyebilir. Bir konuyla ilgili ön bilgisi olan öğrenciler, o konuda verilen yeni bilgileri daha kolay öğrenebilirler. Bu nedenle, genellikle daha az ön bilgiye sahip olan öğrenme güçlüğü olan öğrenciler için konuları öğrenmek ve hatırlamak daha güç olmaktadır. Ayrıca öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin yaşadıkları hatırlama problemleri, bilgiyi algılama ve tutma ile ilgili güçlüklerinin bir sonucu olabilir. Örneğin öğrenmede daha başarılı olan öğrenciler 8.176.589.023 gibi on basamaklı bir sayıyı ezberlemek durumunda kalırsa, otomatik olarak bazı stratejileri kullanırlar. Mesela rakamları sesli bir şekilde birkaç kez tekrarlayabilirler veya sayıları hatırlamayı kolaylaştırmak için gruplayabilirler (ör. 81, 76, 58, 90, 23). Bu işlemlerin her ikisi de 10 basamaklı bir sayıyı hatırlama becerisini geliştirebilir. Buna karşılık, öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin bunu kendiliğinden yapmaları pek olası değildir. Diğer bir deyişle, öğrenme güçlüğü olan öğrenciler öğrendikleri bilgileri hatırlamalarına yardımcı olacak stratejileri veya bu stratejileri nasıl kullanacaklarını bilemeyebilirler. Bu ise öğrenmeyi ve hatırlamayı olumsuz etkileyen önemli bir faktör olmaktadır. Çocuğunuzun yaşadığı bellek problemlerini bilmeniz, bilgiyi hatırlamasının kolaylaştırıcı yollarını bulmanıza yardımcı olabilecektir. Bu nedenle, aşağıda öğrenme güçlüğü olan öğrencilerde sık rastlanan bellek sorunlarından bazıları verilmiştir:

- Konuşmaya başlayıp söyleyeceklerini unutma
- Bilgiyi ezberlemekte zorlanma
- Okuduğunu unutma
- Verilen ödevleri unutma
- Sayıları hatırlamada güçlükler
- Dinlediğini hatırlamada sorunlar
- Dinlediğini ya da okuduğunu tekrar etme güçlükleri
- Konuşmasında veya yazılarında cümlelerinin başı ile sonunun uyumsuz olması
- İsim hatırlamada zorluklar
- Kendisine söylenen birden çok eylem gerektiren görevlerde görevi eksik yapma, genellikle ilk ya da son söyleneni yapma

Görsel 4 Betimleme: Masada üzerindeki kartlarda bulunan rakamları defterine yazan kız öğrenci

Sıraya Koyma, Planlama ve Organizasyon Becerileri

Öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin görevleri sıraya koyma, görevleri tamamlamak üzere bir planlama yapma, uygulama, yaptıklarını gözden geçirme, gerekirse planda değişiklik yapma ve tüm bunlar için organize olabilme gibi temel kendini düzenleme becerilerinde problem yaşamaları yaygın görülen bir durumdur. Ortaokula devam eden öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin bu becerilerde yaşadıkları sorunlar genellikle şu şekilde kendini göstermektedir:

- Sınıfın günlük ders programını takip etmede güçlük
- Ders için gerekli hazırlıkları tamamlamada güçlük
- Dersler ve etkinlikler arası geçişlerde güçlük
- Verilen etkinliği/görevi/ödevi belirlenen sürede tamamlamada güçlük
- Yapması gereken görevlere ilişkin planlama yapma, görevleri sıraya koyma ve çalışma planı hazırlamada güçlük
- Verilen göreve başlamada güçlük
- Okuduğu ya da dinlediği bir şeyi olay sırası ile anlatmada güçlük
- Düşüncelerini sözlü ve yazılı olarak düzenlemede ve ifade etmekte güçlük
- Sınavlara hazırlanmada güçlük (ör. nereden başlayacağını bilememe)
- Bağımsız (kendi kendine) çalışma becerilerinde güçlük
- Boş zamanlarını değerlendirmede güçlük

Görsel ve İşitsel Algı

Öğrenme güçlüğü olan çocukların çoğu, herhangi bir görme ya da işitme yetersizliğine bağlı olmadan gördüğü ya da işittiği bilgilerin beyin tarafından algılanmasında ve anlaşıldırılmasında problemler yaşar. Görsel algı, görülen şeylerin ayırt edilmesi ve yorumlanmasıdır. Görsel algıda güçlükler, okuma ve yazma hatalarına, matematiksel işlemlerde ve kitapta ya da tahtada yazılanları deftere geçirme etkinliklerinde hatalara neden olabilir. Örneğin görsel algı sorunu yaşayan bir öğrenci, metinde ya da tahtada yazılan toplama işlemini çarpma işlemi olarak yorumlayıp çözebilir. Bir metinde ya da kitapta okuduğu yeri kaybedebilir. Tablo, harita ve grafikleri yorumlamada güçlük yaşayabilir. İşitsel algı ise işitilen seslerin ayırt edilmesi ve yorumlanmasıdır. Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler işitsel algılamadaki problemler nedeniyle konuşma seslerini ya da sözcükleri birbirinden ayırt edemeyebilir. Bundan dolayı işittikleri sözcükleri farklı ya da yanlış yorumlayabilirler. Bu öğrenciler, özellikle çok aşamalı (birden çok eylem gerektiren) görevleri anlamakta zorlandıkları için yavaş ve tekrarlı söylenmesine gereksinim duyarlar.

Dil Becerileri

Öğrenme güçlüğü olan öğrencilerde sözel dili anlama ve konuşarak kendini ifade etme güçlükleri yaygındır. Bu güçlükleri nedeniyle akademik alanlarda da başarısızlık yaşamaktadırlar. Özellikle ortaokul dönemindeki Türkçe, matematik, fen bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde bilgi verme amacıyla yazılan metinlerin artması, bu metinlerde kullanılan dilin daha karmaşık hâle gelmesi, daha uzun cümleler içermesi, soyut ve bilimsel kavramların kullanılması bu öğrencilerin konuları öğrenmelerini zorlaştırmaktadır. Aşağıda öğrenme güçlüğü olan ortaokul öğrencilerinin dil becerilerine ilişkin özellikleri yer almaktadır:

- Sınırlı sözcük dağarcığı
- Yaşına uygun dil bilgisi kullanımında yetersizlik
- Çok aşamalı yönergeleri (görevleri) anlama ve yerine getirmede güçlük
- Kavramları anlamada güçlük
- Düşüncelerini sözel ve yazılı olarak ifade etmede güçlük
- Bir konu ile ilgili akıcı konuşmama
- Bazı sözcükleri yanlış telaffuz etme
- Ekleri eksik ya da hatalı kullanma
- Konuşurken basit cümleler kullanma
- Karmaşık cümleleri anlamada ve kullanmada güçlük
- Bağlama göre dili kullanmada güçlük
- Dinlediğini anlamada güçlük

- Soyut ve mecaz sözcükleri anlamada güçlük
- Şakaları ya da esprileri anlamama
- Söylenenleri anlamakta zorlandığı için yanlış yorumlama
- Konuşma başlatma ve sürdürmede güçlük
- Bir olayı anlatırken zorlanma

Akademik Özellikler

Sıklıkla akademik başarısızlıkla kendini gösteren öğrenme güçlüğü özellikle okuma, yazma ve matematik alanlarında güçlüklerle neden olmaktadır. Genellikle ilkokuldayken fark edilen bu güçlüklerin olumsuz etkileri, iyi bir destek sunulduğunda azaltılabilir ve öğrenciler ilerleme kaydedebilir. İlk yıllarda öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin başarısız olduğu becerileri telafi etmek kolay olsa da bu güçlükleri yönetmek ve üstesinden gelmek gittikçe zorlaşabilir. Erken dönemde müdahale edilmediğinde bu güçlükler artarak ortaokulda daha ciddi boyutlara ulaşabilir ve başka becerilerin öğrenilmesini engeller. Ayrıca sınıf düzeyleri ilerledikçe öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin tipik gelişen akranları ile aralarındaki başarı farkı giderek açılır ve akranlarından daha da geride kalırlar. Örneğin öğrenme güçlüğü olan bir öğrenci birinci sınıfta okuma programında %75 oranında başarılı oluyorsa birinci sınıfın sonunda akranlarının üç ay gerisinde kalacaktır. Bu durum sınıf öğretmenleri tarafından tolere edilebilir gibi görünmektedir. Aynı çocuk ikinci sınıfta okuma hedeflerini %75 oranında kazandığında yıl sonunda akranlarının altı ay gerisinde kalacaktır. Her sene için üç aylık bir gecikmenin olduğu düşünüldüğünde sekizinci sınıfta en iyi ihtimalle beşinci sınıf düzeyinde bir performans sergilemesi beklenmektedir. Bununla birlikte sınıf düzeyi arttıkça öğretim programlarında yer alan akademik beceriler ve öğrencinin yapması gereken görevler zorlaşmakta ve karmaşıklaşmaktadır. Dolayısıyla bu öğrencilerin derslerde başarılı olma şansları da gittikçe azalmaktadır. Ortaokul düzeyindeki öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin genellikle derse ve sınıf etkinliklerine aktif katılmadıkları, sorulan sorulara cevap vermek istemedikleri ve herhangi bir konuda soru sormadıkları gözlenebilmektedir. Aşağıdaki tabloda öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin akademik özelliklerine yer verilmiştir.

Tablo 1.1. Akademik Özellikler

İlkokulun İlk Yılları	İlkokulun İlerleyen Yılları
Okuma	<ul style="list-style-type: none"> • Hatalı okuma (harfleri karıştırma, sözcük atlama, ekleme, değiştirme vs.) • Yavaş okuma, akıcı okuyamama • Okurken sözcük ya da satır atlama • Okuduğunu anlama güçlükleri • Okuma stratejilerine ilişkin bilgi ve kullanım yetersizliği • Fen bilgisi ya da sosyal bilgiler dersindeki metinleri okuma ve anlamada güçlükler • Okuduğunu özetleme ya da kendi sözcükleriyle anlatmada zorlanma • Soyut kavramları anlamada ve kullanmada zorlanma • Okuduğu bir öyküyü olay sırasına göre anlatmada zorlanma • Okumaktan hoşlanmama
Yazma	<ul style="list-style-type: none"> • Yavaş yazma • Okunaksız yazma • Yazılanları tahtadan ya da kitaptan deftere kopyalamada güçlük • Yazma hataları (harfleri ya da rakamları ters yazma, harf atma, harf ekleme) • Düşüncelerini yazıya aktarmada zorlanma • Bir konu ile ilgili yazması istendiğinde planlama yapmadan ve düşüncelerini düzenlemeden aklına geleni olduğu gibi yazma • Yazma stratejilerine ilişkin bilgi ve kullanım yetersizliği • Dağınık ve bütünlüğü olmayan metinler yazma • Yazdığı metni organize etme ve gözden geçirmede güçlük • Kendini yazılı olarak ifade ederken sınırlı sözcük dağarcığı kullanma • İmla ve noktalama hataları • Yazma etkinliklerinden kaçınma, hoşlanmama

Matematik	<ul style="list-style-type: none"> • İleri ve geriye doğru saymada zorluk, hatalı sayma • Çok basamaklı sayıları yanlış okuma • Söylenen çok basamaklı sayıları rakamlarla yazarken zorlanma • Matematiksel sembolleri karıştırma • Dört işlemde zorluklar (zihinde veya yazılı) • Çarpım tablosunu öğrenmede güçlük • Matematiksel gerçekleri/kuralları ezberleme ve hatırlamada zorluklar • Matematiksel kavramları hatırlamakta güçlük • Kesirlerle ve ondalık sayılarla ilgili işlemlerde güçlük • Basit ve çok aşamalı problem çözmede güçlük • Bir problem için farklı çözüm yolları bulmada güçlük • Problem çözme stratejilerini bilme ve kullanmada yetersizlik • Grafik ve şekilleri yorumlamada güçlük • Matematiksel hesaplamalar ve akıl yürütmede güçlükler
-----------	---

Sosyal ve Duygusal Özellikler

Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler, sosyal ve duygusal olarak da desteğe gereksinim duyabilirler. Akademik başarıları düşük olan bu öğrencilerin daha az övülmesi ve uygun davranışları için daha az pekiştirilmesi, düşük benlik saygısı oluşturmalarına neden olabilir. Derslere ve ders dışı etkinliklere de katılımları sınırlı olan bu öğrenciler akranları tarafından dışlanabilirler veya kendilerini soyutlayabilirler. Ayrıca akademik performanslarına ilişkin öz farkındalıkları düşük olduğu yani kendilerinin güçlü ve zayıf yönlerinin farkında olmadıkları için öğrenme motivasyonları da düşüktür. Dolayısıyla bu öğrencilerde zayıf motivasyon, yalnızlık ve kaygı sık karşılaşılan bir durumdur. Arkadaşları tarafından başarısız, asosyal ya da başkasına bağımlı olarak görünen bu öğrenciler sık sık akran reddiyle karşılaşır. Ayrıca, ortaokulun son yıllarında ön ergenlik döneminde oldukları için duygu ve davranışlarını kontrol etmede zorlanabilirler. Bazen neşeli bazen depresif davranışlar sergileyebilirler. Başkaları tarafından anlaşılmadıklarını ve değersiz olduklarını hissedebilirler. Bu öğrencilerin ortaokulda en sık rastlanan sosyal ve duygusal özellikleri aşağıda belirtilmiştir (3, 5, 7):

- Yüz ifadeleri ve vücut dili ile iletilen sözel olmayan (jestler, mimikler vs.) mesajları yorumlamada güçlük ya da yanlış yorumlama
- Empati kurmada güçlük
- Kendini ifade etme sınırlılıkları nedeniyle sosyal ortamlardan kaçınma
- Yardım istemekten kaçınma
- Grup çalışmalarında sorumluluklarını yerine getirmede güçlük

- Okul, sınıf ve sosyal kurallarına uymada güçlük (ör. sıra almadan konuşma)
- Davranış problemleri
- Sosyal becerilerde yetersizlik
- Arkadaşlık kurmada ve sürdürmede güçlük
- Akran ve grup beklentilerini anlamada güçlük
- Başkalarıyla etkileşim kurmada güçlük
- Bir etkinlik başlatma, sürdürme veya katılımında yetersizlik
- Şaka yapma ya da şakaları anlamada güçlük
- Dinleme becerilerinde yetersizlik
- Diğerleriyle etkileşim kurarken sosyal mesafeye uymama, çok yakın durma
- Sınıf tartışmaları ve derslere katılmada isteksizlik
- Günlük yaşamda dağınıklık ve düzensizlik (ödevler, oda, çanta)
- Kendini kontrol etme/dürtüsellik problemleri
- Yüksek kaygı düzeyi
- İçer kapanıklık, çekingenlik
- Günlük yaşamda karşılaştığı problemleri çözmede yetersizlik (verilen alışveriş listesini unuttuğunda çözüm için hiçbir şey yapamama)

Atfetme Problemleri (Neden Yükleme)

Atfetme terimi, öğrencilerin akademik sonuçların nedenini açıklama biçimini ifade eder. Örneğin başarılı bir öğrenciye “Matematik sınavından nasıl 90 aldın?” diye sorulduğunda öğrenci iyi notun nedenini çok çalışmasına bağlar ve yanıtı “Çok çalıştığım için 90 aldım.” olur. Neden yükleme, öğrencinin başarı beklentilerini, akademik davranışlarını ve başarıya veya başarısızlığa karşı tepkilerini etkileyebileceğinden son derece önemlidir. İyi bir notu çok çalışmaya bağlayan öğrencilerin sağlıklı bir neden yükleme modeli vardır. Ne yazık ki öğrenme güçlüğü olan öğrenciler başarıyı genellikle şans veya sınavın kolay olması gibi kontrol edemedikleri dış faktörlere bağlarlar. Ayrıca bu öğrenciler genellikle başarısızlıkları beceri eksikliği veya görev zorluğu gibi içsel ve kontrol edilemeyen faktörlere bağlar. Başarısızlık kaygısı ve kendini koruma güdüsü ile herhangi bir akademik başarının, kontrolü dışında olduğunu düşünürler ve başarısızlığı içselleştirirler. Bu durum, öğrencilerin akademik motivasyonunu ve performansını etkileyen sağlıksız veya uyumsuz bir yaklaşımdır.

Öğrenilmiş Çaresizlik

Öğrenilmiş çaresizlik, öğrencinin sürekli başarısızlık yaşaması sonucunda çabasının artık başarıya ulaşmayacağı inancında olmasıdır. Başka bir deyişle, öğrenilmiş çaresizlik yaşayan öğrenciler ne kadar denerlerse denesinler başarılı olamayacaklarına inanırlar. Öğrenme

güçlüğü olan öğrenciler arasında öğrenilmiş çaresizlik sorununun yaygın olduğu, bu öğrencilerin %70'ini etkilediği bilinmektedir. Daha önceki bir başarısızlık ya da olumsuz deneyim, onları bunu yapamayacaklarını “öğrenmelerine” yol açmıştır. Bu öğrencilerin çoğu için başarısızlığın kaynağı yetenek eksikliği olarak algılanır. Örneğin “Bunu yapamam, beceremem.” düşüncesine kapılırlar. Başarının kendi kontrolleri dışında olduğuna, dolayısıyla çabanın anlamsız olduğuna ve başarısızlıkla ilişkili stresi azaltmak için kaçınma davranışlarının oluşturulmasına dair bir inanç ortaya çıkar. Başarılı olduklarında bile, başarıyı dış etkenlere bağlamaları muhtemeldir. “Öğretmen kolay sorular sordu.” düşüncesi bu duruma örnektir. Dolayısıyla akademik motivasyonları genellikle düşüktür.

Strateji Kullanım Yetersizliği

Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler kendiliğinden öğrenmelerini geliştirecek şeyler yapma, bazı durumlarda uygun stratejileri kullanma konusunda yeterli bilgiye sahip değildir (2, 8).

Örneğin şöyle bir senaryo düşünelim: Sınava çalışıyorsunuz. Elinizdeki notları okuyorsunuz. Aniden, son iki sayfada okuduklarınızı anlamadığınızı fark ediyorsunuz. Bu durumda yapacağınız şey genellikle metnin o bölümünü yeniden dikkatlice okumaya başlamak olur. Bu sizin okuduğunuzu anlamak için kullandığınız stratejilerin bir sonucudur. İlk olarak okumanın amacının metni anlamak olduğunu biliyordunuz. Bu yüzden okuduğunuzu anlayıp anlamadığınızı sorguladığınız için odaklanmakta bir düşüş yaşadığınızı ve az önce okuduklarınızı hatırlamadığınızı fark ettiniz. İkincisi, anlamadığınızı fark ettikten sonra durumu düzeltmenin gerekli olduğunu düşündünüz çünkü düzeltmezseniz önemli bilgileri kaçıracağınızı biliyorsunuz. Üçüncüsü, sorunu düzeltmek için tekrar okuma gibi uygun bir yöntem seçtiniz ve kullandınız. Son olarak da okuma hızınızı ayarladınız çünkü zor bir bölümde okuduklarınızı anlamak için daha yavaş okumanız gerektiğini biliyorsunuz. Böylece amacınıza uygun şekilde okuduğunuzu anlamış olursunuz.

İyi okuyucular genellikle okuma sürecinde bu tür düzenlemeler yaparlar. Ancak bu senaryo öğrenme güçlüğü olan öğrenciler arasında nadiren gerçekleşir. Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler, akademik bir görevi yerine getirirken etkili bilişsel stratejileri kullanamazlar. Örneğin çalışırken zor ya da anlaşılmayan bölümler için yavaşlamanın ve tekrarın gerekli olduğunu fark edemezler. Anlayıp anlamadıklarını kendilerine sormadıkları için bir problem yaşadıklarını ya da anlamadıklarını fark etmeleri zordur. Sorunu düzeltmeleri gerektiğini anladıklarında, duruma uygun etkili bir yöntem seçemez veya kullanamazlar. Bu öğrencilerin genellikle bilişsel stratejilere ilişkin bilgi eksikliği, strateji kullanım yetersizliği ve kendini düzenleme-deki güçlükleri dikkat çekmektedir. Ayrıca birbirini takip eden bilişsel etkinlikleri (bir metin yazarken planlama yapma, gözden geçirme, düzeltme, yeniden düzenleme) koordine etme ve organize etmede zorluk yaşarlar.

Özetle, öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin erken dönemde fark edilen bu özellikleri ortaokulda da devam etmekte, dersler ve içerikleri arttığı için daha önemli hale gelmekte ve daha ileri düzeyde olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Bu alanlarda yaşanan güçlüklerin sıklığı ve yoğunluğunun devam etmesi ise akademik başarısızlığın artmasına ve öğrenilmiş çaresizliğe dönüşmesine neden olmaktadır.

! DİKKAT

Her öğrencinin bu problemleri farklı şekillerde ve farklı düzeylerde yaşadığı, hatta bazı problemlerin hiç yaşanmayabileceği de unutulmamalıdır.

SORU

Öğrenme güçlüğüne eşlik eden başka durumlar var mıdır?

Öğrenme Güçlüğüne Eşlik Eden Durumlar

Bir bireyde iki yetersizliğin aynı anda görülmesi komorbid olarak ifade edilmektedir. Buna göre bazı durumlarda öğrenme güçlüğüne eşlik eden tanılanmış ya da tanılanmamış başka durumlar da olabilmektedir. Öğrenme güçlüğü sıklıkla dikkat eksikliği ya da dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, dil konuşma bozukluğu ve duygusal davranışsal bozukluklar ile eş zamanlı görülebilmektedir (3).

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB)

Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, öğrenme güçlüğü olan çocuklarda eş zamanlı olarak görülebilen durumlardan biridir. DEHB, okul çağındaki çocukların ortalama %10'unu etkileyen yaygın bir davranış bozukluğudur. Nedeni henüz anlaşılmamış olsa da erkeklerde bu bozukluğun görülme olasılığı kızlardan yaklaşık üç kat daha fazladır. DEHB'li çocuklar düşünmeden hareket ederler, hiperaktiftirler ve odaklanmakta güçlük yaşarlar. Kendilerinden ne beklendiğini anlayabilirler ancak yerinde duramadıkları, dikkatini veremedikleri veya ayrıntılarla ilgilenemedikleri için yönergeleri takip etmekte zorlanabilirler. Tüm çocuklar zaman zaman, özellikle de endişeli veya heyecanlı olduklarında bu şekilde davranırlar. Ancak DEHB olanlardaki fark, bu davranışların daha uzun bir süre boyunca devam etmesi ve farklı ortamlarda ortaya çıkmasıdır. Bu durum çocuğun sosyal, akademik ve günlük yaşam becerilerini olumsuz etkiler. Uygun müdahale ile DEHB'li öğrenciler bu davranışlarla başarılı bir şekilde yaşamayı ve bunları yönetmeyi öğrenebilirler. DEHB; dikkatsizlik, hiperaktiflik-dürtüsellik ve her ikisinin de görüldüğü durumları içerebilir. Dikkat eksikliği olan öğrencilerde dikkat dağınıklığı, dikkatini sürdürmede güçlük, dikkatsizlikten kaynaklı hatalar yapma, söylenenleri

yerine getirmede güçlük, dinleme problemleri, zihinsel çaba gerektiren işlerden kaçınma, düzensizlik, unutkanlık ve uzun süre oturamama gibi özellikler görülür. Hiperaktiflik-dürtüsellik olan öğrencilerde sürekli hareket hâlinde görünme, durmadan konuşma, kıpır kıpır görünme, soruyu tam okumadan ya da duymadan önce cevaplamaya çalışma, sürekli koşma ya da bir yerlere tırmanma, sırada beklemede güçlük, izinsiz konuşma ve günlük etkinliklerde unutkanlık görülebilir (3).

Dil ve Konuşma Bozukluğu

Öğrenme güçlüğüne eşlik eden durumlardan bir diğeri de dil ve konuşma bozukluğudur. Dil bozukluğu, sözcükleri uygun bir şekilde anlama ve/veya kullanma becerisindeki bozulmayı ifade eder. Bir çocukta ifade edici dil bozukluğu (fikirleri veya ihtiyaçları ifade etmede zorluk), alıcı dil bozukluğu (başkalarının ne dediğini anlamada zorluk) veya her ikisini de içeren karma dil bozukluğu olabilir. Dil bozukluğu olan öğrencilerde düşüncelerini ifade edeme, sözcüklerin yanlış kullanımı, alıcı ve ifade edici sözcük dağarcığında sınırlılık, yönergeleri takip edememe, uygun olmayan dil bilgisel kullanım görülebilir.

Konuşma bozuklukları ise ses bozukluğu, akıcılık bozukluğu ve artikülasyon bozukluğu olarak karşımıza çıkabilir. Ses bozukluğu, sesin perdesi, yüksekliği, frekansı veya kalitesi ile ilgili sorunları içerir. Ses kısık, hırıltılı veya sert olabilir. Ses kaybı ve bazen ses kullanımına bağlı ağrılar görülebilir. Akıcılık bozukluğu, konuşmanın akışındaki bozulmaları ifade eder. Genellikle kekemelik olarak görülen bu bozuklukta öğrencinin konuşması anormal sayıda tekrar, uzatma veya bir sesi ya da sözcüğü çıkarmak için çabalamaları içerir. Artikülasyon bozukluğu da öğrencinin bazı sözcükleri ya da sesleri doğru bir şekilde ifade etmede zorlanmasıdır. Bazı sesleri çıkarmakta güçlük yaşandığında bu sesler atılabilir, uzatılabilir, başka bir sesle değiştirilebilir veya bozulabilir. Böyle bir durumda konuşmasının başkaları tarafından anlaşılması zorlaşır (3).

Duygusal-Davranışsal Bozukluklar

Çocuğun eğitim performansını olumsuz yönde etkileyen, akranlar ve öğretmenlerle uygun kişiler arası ilişkiler kuramama, uygun olmayan davranış veya duyguların varlığı, yaygın bir mutsuzluk veya depresyon hali, korkular geliştirme eğilimi gibi özelliklerden bir veya daha fazlasını uzun bir süre boyunca gösterme durumu olarak tanımlanan duygusal ve davranışsal bozukluklar, sıklıkla öğrenme güçlüğü ile birlikte görülebilir. Her iki durumun birlikte görüldüğü öğrencilerde daha düşük bir benlik algısı ve depresyon görülebilir. Bu durum ise okul başarısı ve psikososyal gelişim üzerinde daha yüksek bir olumsuz etki oluşturur. Ayrıca bu öğrenciler içselleştirilmiş (kaçınma, kaygı, depresyon vs.) ve dışsallaştırılmış davranışlar (saldırganlık, hiperaktivite, uygun olmayan davranışlar vs.) sergileyebilirler (3).

İlerleyen bölümlerde ortaokula devam eden ve öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin ebeveynleri tarafından farklı alanlarda nasıl destekleneceğine ilişkin daha ayrıntılı bilgiler sunulmaktadır.

! DİKKAT

Öğrenme güçlüğü için yapılabilecek en önemli şeylerden biri, öğrenme güçlüğü'nün çocuktan çocuğa farklı özellikler göstereceğini, farklı gereksinimler oluşturacağını ve öğrenme güçlüğü olan çocukların zayıf yönleri olduğu gibi pek çok güçlü yönü de olabileceğini unutmamaktır. Belirtiler ve davranışlar öğrenme güçlüğü olan çocuğun kontrolünde değildir. En etkili yol, öğrenme güçlüğü ile ilgili sorunları fark etmek, evde ve okulda uygun yöntem ve stratejileri uygulamaktır. Öğrenme güçlüğü olan bir öğrencide olumlu, gerçekçi bir tutum ve etkili öğretimsel yöntemler harikalar yaratabilir ve bu öğrenciler tipik gelişen akranları gibi başarılı olabilirler.

Neler Öğrendik?

Bu bölümde öğrenme güçlüğü ve özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Beyin işlevlerinde farklılıkların, genetik, çevresel ve sosyal faktörlerin öğrenme güçlüğüne neden olabileceği açıklanmıştır. Öğrenme güçlüğü olan öğrencilerde dikkat, bellek, işitsel ve görsel algı, planlama ve organizasyon problemleri görülebilmektedir. Bu öğrenciler, akademik becerilerde, dil becerilerinde, sosyal ve duygusal becerilerde tipik gelişen akranlarına göre daha yetersiz olup desteğe gereksinim duymaktadırlar. Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler okumada, yazmada ya da matematikte zorlanabilmektedir. Bu alanların sadece birinde, ikisinde ya da hepsinde güçlükler yaşayan öğrenciler olabilir. Öğrenme güçlüğü olan öğrencilerde aynı zamanda dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, dil-konuşma bozukluğu ya da duygusal-davranışsal bozukluklar görülebilmektedir.

Yararlanılan Kaynaklar

1. American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.). Arlington: American Psychiatric Publishing.
2. Reid, G. 2005. Dyslexia: A complete guide for parents. England: John Wiley & Sons.
3. Judd, S., J. (Ed.). (2012). Learning disabilities sourcebook (4th ed.). Omnigraphics, Inc.
4. Reid, R., & Lienemann, T. O. (2006). Strategy instruction for students with learning disabilities. NY: The Guilford Press.
5. Franklin, D. (2018). Helping your child with language-based learning disabilities. New Harbinger Publications.
6. Mercer, C. D., & Mercer, A. R. (2005). Teaching students with learning disabilities (7th ed.). NJ: Pearson.
7. Jena, S. P. K. (2013). Learning disability: Theory to practice. New Delhi: Sage Publications.
8. Reid, R., Lienemann, T. O., & Haganan, J. L. (2013). Strategy instruction for students with learning disabilities (2nd ed.). NY: The Guilford Press.

BÖLÜM 2

Doç. Dr. Zeynep BAHAP KUDRET

EĞİTİM SÜRECİNDE
DİKKAT EDİLECEK
KONULAR

Genel Amaç

Sevgili aileler; bu bölümde öğrenme güçlüğü olan çocuklarının eğitiminde dikkat edilmesi gereken durumlar açıklanacaktır.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler

- Ortaokula geçiş sürecinde dikkat etmesi gerekenleri açıklar.
- Çocuğun zorluk yaşadığı durumları anlar.
- Çocuğun öğrenmesindeki rolünü açıklar.
- Öğretmen görüşmeleri yapar.
- Çocuğun eğitim sürecine katılır.
- Çocuğun öğrenme sürecini destekler.
- Çocuğun haklarını savunur.
- Çocuğun öğrenme stiline göre destek sunar.
- Çocuğa geri bildirim verir.

İçerik

1. Ortaokula Geçiş
2. Çocuğunuzun Zorluk Yaşadığını Gösteren Belirtiler
3. Çocuğunuzun Öğrenmesindeki Rolünüz
4. Ebeveyn-Öğretmen Görüşmeleri
5. Ortaokulda Eğitim Sürecine Katılım Göstermek
6. Öğrenme Sürecini Desteklemek
7. Hak Savunucusu Olmak
8. Çocuğunuzun Öğrenme Stilini Dikkate Almak
9. Geri Bildirim Vermek

Açıklamalar

Bu bölümde öğrenme güçlüğü olan çocukların okula geçiş sürecinde ebeveynlerin dikkat etmesi gereken durumlar açıklanmıştır. İlkokuldan daha karmaşık bir süreci ve görevleri gerektiren ortaokulda ebeveynlerin de hazırlıklı olması, çocuklarını bu yeni aşamaya hazırlamaları gerekir. Ebeveynlerin eğitim sürecini yakından izlemesi, okulla ve öğretmenlerle iş birliği

yaparak çocuğunu desteklemesi önemlidir. Bu bölümde ebeveynlere çocuklarının öğrenme özelliklerini ve becerilerini desteklemeye yönelik neler yapabilecekleri hakkında öneriler sunulmaktadır.

ÖRNEK DURUM

Beril, ortaokula başlayacağı için çok heyecanlıdır. Kendini çok kötü ve kaygılı hissetmektedir. Okurken hâlâ heceleyerek okumakta, duyduklarını yazarken zorlanmaktadır. Annesi de bu konudaki endişesini sürekli dile getirmektedir. "Bir şekilde ilkokulu bitirdi ama ortaokulda ne yapacak? Ben ne yapacağım? Okula devam etmese mi acaba? Keşke sınıfta kalsaydı henüz hazır değil. Öğretmenleri ona da bize de çok kızacak. Kim Beril ile uğraşmak isteyebilir ki? Diğer öğrencilere nasıl yetişecek bilmiyorum." şeklinde düşünmektedir.

Giriş

Öğrenme güçlüğü olan öğrencilere sunulan eğitim ve destek uzun yıllar devam etmek durumundadır. Bu süreçte, ebeveynler ve diğer aile üyeleri öğrenci ile ilgili gerekli destekleri alabilmek için birçok zorlukla karşı karşıya kalabilirler. Öğrenme güçlüğü yaşayan çocuğunuza bir kişi ya da kurum tarafından destek sunulması, aileniz için bir yaşam tarzı değişikliğini gerektirebilir. Böylesi zor bir süreçte başarılı olmak ve ebeveynler olarak çocuklarınızın öğrenme deneyimini geliştirmek için zamanınızı ve enerjinizi ayırmanız, çocuğunuzun eğitiminde aktif katılımcılar olmanız ve sağlanan hizmetlerin, çocuğunuzun yaşamında yeterli ilerleme kaydetmesini sağlaması için süreci takip etmeniz önemlidir (1, 2).

Ortaokula devam eden veya edecek olan, öğrenme güçlüğü yaşayan çocuğunuz için bu süreçte dikkat etmeniz gereken konulardan bazıları sırasıyla açıklanmıştır.

SORU

Çocuğunuzun ortaokula nasıl hazırlayabilirsiniz?

Ortaokula Geçiş

Ortaokula geçiş, çocuğunuz için büyük değişiklikler anlamına gelir. Bu dönemde öncelikle çocuğunuzun arkadaşları, öğretmenleri, okul ortamı ve okulda yaptığı çalışmalar değişir. Çocuğunuzun yeni bir okul çevresine alışması, doğru kitap ve materyallerle derse zamanında gelmesi ve okula giderken yeni ulaşım düzenlemeleriyle başa çıkması gerekir. Çocuğunuz ortaokula gittiğinde yeni akranlarla tanışır ve yeni arkadaşlar edinir. Ayrıca yeni bir arkadaş grubunda nasıl davranması gerektiğini de öğrenir.

Ortaokulda çocuğunuz, farklı derslerde birçok yeni konu öğrenmek, farklı öğretim ve değerlendirme stillerine sahip öğretmenlerle çalışmak durumunda kalır. Bu süreçte çocuğunuzun kendi öğrenme süreci ve davranışları ile ilgili daha fazla sorumluluk alması gerekmektedir. Ayrıca ortaokulda daha ağır, daha karmaşık bir çalışma ve ödev yüküyle karşılaşır. Çalışma programını yönetmek için ise bir zaman çizelgesi oluşturması, okul programını ve sorumluluklarını takip etmesi önemlidir.

Çocuğunuzun daha önce aşına olmadığı bu ortam ya da kişilerle ilgili karışık duygulara sahip olması doğaldır. Örneğin çocuğunuz yeni arkadaşları, dersleri ve öğretmenleri hakkında heyecanlı olabilirken yeni rutinler, yeni arkadaşlar edinme veya yeni bir okul forması giyme konusunda kendini gergin hissedebilir. Ayrıca sorumluluklarının üstesinden gelme veya uyum sağlama konusunda endişeli olabilir.

Çocuğunuzun ilkokuldan ortaokula ya da ortaokuldan liseye sorunsuz bir şekilde geçiş yapmasını sağlamada ebeveynler olarak rolünüz büyüktür. Çocuğunuzun arkadaşları ve öğretmenleri, yeni okuluna geçişi hakkında hislerini etkilese de sizin desteğinizin daha güçlü ve daha uzun süreli etkileri vardır. Bu süreçte eğitim öğretim dönemi başlamadan aylar veya haftalar öncesinden çocuğunuzun yeni bir okula başlamak için hazırlayabilir, yeni okula başlama konusundaki endişelerini hafifletmeye yardımcı olabilirsiniz. Bu kapsamda uygulamaya koyabileceğiniz bazı öneriler sıralanmıştır (2, 3):

Görsel 1 Betimleme: Koltukta, bir eli çenesinde bir eli dizinde öne doğru eğilerek oturan 14-15 yaşlarında üzgün bir erkek çocuk ve yanında oturup onunla konuşmaya çalışan bir kadın

- **Çocuğunuzun okulun (varsa) uyum programına katılımını sağlayın.**
- **Çocuğunuzun karar verme süreçlerine mümkün olduğunca dâhil edin.** Örneğin çocuğunuzla evden okula ve okuldan eve ulaşım seçeneklerini konuşabilirsiniz.
- **Çocuğunuzun bağımsız seyahat etme konusundaki öz güvenini geliştirmek için okula birlikte gitme alıştırmaları yapın.**
- **Çocuğunuzla en çok ne için heyecanlandıkları ve ne için endişelendikleri hakkında konuşun.**
- **Çocuğunuz okulla ilgili duygularını ve endişelerini paylaştığında aktif olarak dinleyin.**
- **Çocuğunuza okula gitme konusunda endişelenmenin doğal olduğunu anlatın.** Kendi deneyimlerinizden örnekler verin.
- **Çocuğunuzla özel gereksinimleri, öğrenme güçlüğü hakkında akranlarıyla ne kadar bilgi paylaşmak istediği hakkında konuşun.** Örneğin bu bilgiyi tüm sınıf arkadaşlarıyla paylaşmak mı, arkadaşlarına bireysel olarak anlatmak mı yoksa gizli tutmak mı istiyor?
- **Çocuğunuzun ortaokula geçişin olumlu yönlerine bakmaya teşvik edin.** Örneğin çocuğunuzun deneyebileceği yeni ders dışı etkinlikleri vurgulayabilirsiniz.
- **Çocuğunuzla eski arkadaşlarla iletişim kurma ve yeni arkadaşlar edinme hakkında konuşun.**
- **Çocuğunuzla okul öncesi ve sonrası için rutinleri belirlemeye çalışın.** Bunlar ev ödevi, hobiler ve spor için zaman ayırmayı ve yatmadan önce günlük yazmayı içerebilir.
- **Evinizi mümkün olduğunca çalışma zamanı için konforlu hâle getirmeye çalışın.** Örneğin çocuğunuzun televizyon veya cep telefonu gibi dikkat dağıtıcı şeylerden uzak, çalışmak için sessiz bir ortamının olduğundan emin olun.
- **Çocuğunuza yeni arkadaşlar edinme konusunda endişelenmesinin normal olduğunu belirtin.**
- **Çocuğunuzun yeni fırsatları keşfetmesine yardımcı olun.** Bir müzik aleti öğrenmek, spora başlamak veya bir drama dersine katılmak; çocuğunuzun yeni insanlarla tanışması ve okul etkinliklerine katılması için alternatifler sunabilir.

- **Çocuğunuzu, eski arkadaşlarıyla iletişim hâlinde olmaya teşvik edin.**
- **Çocuğunuza yeni bir şeye başlama konusunda gergin hissetmenin doğal olduğunu hatırlatın.** Örneğin yeni bir işe başlarken ne kadar gergin ve heyecanlı hissettiğinizi paylaşabilirsiniz.
- **Yeni bir okula başlama sürecinde inişler ve çıkışlar olabilir.** Değişime uyum sağlamak zaman alır, ancak ilk dönemden sonra sorunlar devam ederse çocuğunuzun sınıf öğretmeni veya rehber öğretmeni ile konuşun.
- **Çocuğunuzun deneyimlerinin ve duygularının başkalarınınkine benzer olup olmadığını kontrol etmek için diğer ebeveynlerle konuşun.** Spor ve okul etkinlikleri diğer ebeveynlerle tanışmak için iyi fırsatlardır.
- **Sakin ve güvenilir davranarak çocuğunuzun ortaokula başlama konusunda kendinden emin hissetmesine yardımcı olabilirsiniz.**

Çocuğunuzun Zorluk Yaşadığını Gösteren Belirtiler

Bu geçiş süreci pek çok öğrenci için zordur ancak bazı durumlarda öğrencinin yaşadığı zorluk, kaygı ve endişe kendisinin başa çıkabileceğinden daha fazla olabilir. Böyle bir durumda, bazı çocuklar yaşadıkları zorlukları anne -babaları ile paylaşmayı tercih ederken bazıları paylaşma konusunda çekingenlik gösterebilirler. Aşağıda çocukların zorluk yaşadığı durumlarda gözlemlenebilecek bazı davranışları sıralanmıştır:

- Okula gitmek istememe veya okula gitmeyi reddetme
- Pazar geceleri kendini hasta hissettiğini söyleme
- Yeni okuldaki çalışmalara veya yeni etkinliklere ilgisiz görünme
- Okul veya arkadaşları hakkında konuşmaktan kaçınma
- Düşük öz güven sergileme (Örneğin çocuğunuz değersiz olduğunu veya kimsenin ondan hoşlanmadığını söyleyebilir.)
- Derslerde başarısız olma ve düşük notlar alma

Bu davranışları gözlemlediğinizde anne-baba olarak her şeyin kendi kendine düzelmesini beklememeniz gerekir. Böyle bir durumda çocuğunuzun nasıl hissettiği hakkında konuş-

masını sağlayın ve endişeli hissetmesinin normal olduğunu söyleyin. Çocuğunuzun sorunları devam ederse de mutlaka öğretmenleri ile iletişime geçerek birlikte çözüm oluşturun. Ebeveynler olarak öğrenme gücünüzü olan çocuğunuzun anlamasını, öğrenme özellikleriyle ihtiyaçlarını bilmeniz ona uygun desteği sağlayabilmenizi ve öğretmenleri doğru yönlendirmenizi sağlayabilir. Beklentilerinizi çocuğunuzun özelliklerine göre düzenlemeniz, eğitimine destek olmanız çok önemlidir.

! DİKKAT

Öğrenme gücünüzü olan çocuğunuzun ortaokula hazırlama süreciniz bir geçiş planı ile daha kolay bir şekilde tamamlanabilir. Ortaokul için bir geçiş planı, çocuğunuzla ilgili bilgileri ortaokuldaki öğretmenleri ile paylaşmanızı gerektirir. Bu bilgi, öğretmenlerin çocuğunuzun yeteneklerini, özel durumunu, öğrenme ve diğer ihtiyaçlarını anlamasına yardımcı olur. Siz ve okul personeli arasında çocuğunuz için bir ortaklık oluşturur. Buradaki amaç, çocuğunuzun eğitim ihtiyaçları için koordineli bir şekilde çalışmaktır.

! DİKKAT

Çocuğunuzun ortaokula geçişi sizin için de büyük bir değişikliktir. Bu değişiklik hakkında karışık duygulara sahip olmak normaldir. Bu geçişi daha önceden deneyimleyen diğer ebeveynlerle konuşmak işinize yarayabilir ve okulda işlerin nasıl yürüdüğü hakkında size ipuçları verebilir. Ayrıca çocuğunuz büyüdükçe bağımsız olmak isteyebileceği için sizin sık sık okulda bulunmanızdan rahatsız olabilir. Ancak okul dışında yine de desteğinize ihtiyacı olabilir.

Çocuğunuzun Öğrenmesindeki Rolünüz

Öğrenme ve öğretim konusunda pek bir şey bilmediğinizi düşünseniz bile çocuğunuz her zaman sizden bir şeyler öğrenmeye devam edecektir. Her şeyden önce ebeveynler olarak çocuğunuzun öğrenmeye karşı olumlu bir tutuma sahip olmasına yardımcı olabilirsiniz. Ayrıca bir ebeveyn olarak çocuğunuzun herkesten daha iyi tanıyor sunuz. Çocuğunuzla ilgili öğretmenlerin bilmeleri gereken şeyleri onlara anlatabilirsiniz. Çocuğunuzun okuldaki ya da özel eğitim ve rehabilitasyon merkezindeki eğitim sürecine dâhil olarak öğretmenler ve diğer personel ile güçlü ilişkiler kurabilirsiniz. Ebeveynler ve öğretmenler arasında güçlü bir ilişki olduğunda, çocuklar akademik ve sosyal açıdan kendilerini güvende hissederler. Çocuğunuzun öğrenmesini ve yaşam kalitesini desteklemek için öğretmenleri ile birlikte çalışabilirsiniz (4, 5, 6).

Okulla kurduğunuz olumlu iletişim; çocuğunuzun okula karşı olumlu bir tutum geliştirmesini, okula düzenli devam etmesini, iletişim ve sosyal becerileri geliştirmesini, akademik başarısının artmasını, sonraki süreçte ise başarılı bir şekilde liseye geçiş yapmasını sağlayacaktır. Bu yüzden yalnızca bir sorun yaşandığında değil, okulun ilk gününden itibaren öğretmenler, diğer veliler ve diğer öğrencilerle iletişim kurarak çocuğunuzun okuldan en iyi şekilde yararlanmasına yardımcı olabilirsiniz. Güçlü bir ebeveyn-okul ilişkisi kurmaya yönelik önerilerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

- Çocuğünüzü okula bırakma, okuldan alma saatlerinde öğretmenleri ve diğer personeli selamlayın.
- Öğretmenlerden çocuğunuz hakkında bilgi veya geri bildirim isteyin.
- Çocuğunuzun katıldığı etkinlikleri veya başarılarını çevrenizle paylaşın.
- Veli-öğretmen görüşmelerine ve veli toplantılarına düzenli katılın.
- Okul internet sitesini, duyuru panosunu, mesaj ve maillerinizi düzenli olarak kontrol edin.
- Okul aile birliğinin aktif bir üyesi olun.
- Okul tarafından düzenlenen sosyal veya kültürel etkinliklere, sergi ve konferanslara katılın.

Ebeveynler olarak okuldaki etkinliklere yeteri kadar katılamayabilirsiniz. Ancak çocuğunuza okulun aileniz için önemli olduğunu gösterebilirsiniz. Çocuğunuzla okul hakkında olumlu konuşmanız, okul etkinliklerine katılmanız ve diğer ebeveynlerle kaynaşmanız, eğitime değer verdiğiniz ve çocuğunuz için okulda neler olduğuyla ilgilendiğiniz mesajını verir. Ebeveyn-okul ilişkiniz, okul personeli ile olan iletişiminizin yanı sıra diğer ebeveynler ve çocuğunuzun arkadaşlarıyla olan ilişkilerinizi de içerir.

Ebeveyn-Öğretmen Görüşmeleri

Ortaokulda ebeveyn-öğretmen görüşmeleri, çocuğunuzun eğitim sürecinin nasıl gittiğini öğrenmenizin yollarından biridir. Öğretmenlerin de çocuğünüzü ve başarısını etkileyen her şeyi bilmesi önemlidir. Çocuğunuzla ilgili karşılıklı bilgi alışverişinin olması birlikte kararlar alınmasını kolaylaştırır. Örneğin çocuğunuzun bir sağlık sorunu olabilir, uğradığı zorbalık konusunda endişeli olabilirsiniz veya çocuğunuz ev ödevlerini tamamlamada zorluk yaşıyor olabilir. Öğretmenlerin bu konudan haberdar olması, çocuğünüzü destekleyebilmesini ve gerekli düzenlemeleri yapmasını sağlayabilir. Bununla birlikte evde çocuğunuzun öğrenmesinin sürekliliğini sağlamak için öğretmenlerin yönlendirmesine ihtiyacınız olabilir. (4, 5, 6).

Görsel 2 Betimleme: Bir masada önündeki kâğıtlara bakan 40'lı yaşlarda gözlüklü bir adam ve onun karşısında, bize sırtı dönük olarak oturan 30'lu yaşlarda bir kadın ve 12-13 yaşında bir erkek çocuğu

Ortaokulda Eğitim Sürecine Katılım Göstermek

Çocuğunuzun ihtiyaçlarını daha verimli bir şekilde karşılamak ve problemlerini çözmek için okul ve öğretmenlerle iletişim kurup onlarla birlikte koordineli çalışmak çok önemlidir. Çocuğunuz için "Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı" hazırlanması ve uygulanması aşamasına aktif katılmanız, okulda öğrenilen bilgiyi evde desteklemenizi kolaylaştırır (7).

Çocuğunuzun okulda hangi becerileri öğrendiği hakkında öğretmenlerle görüşebilirsiniz. Bu becerileri evde kullanmasını ve pekiştirmesini sağlayabilirsiniz. Örneğin okulda kuvvetle ilgili bir ders işlendiğinde, çocuğunuzla halat çekme oyunu oynayarak çekme kuvvetini örneklendirebilirsiniz. Ayrıca dersleri, konuları ve ödevleri çocuğun düzeyine göre düzenleme konusunda öğretmenlerle iş birliği yapabilirsiniz (8).

Ortaokulda genellikle daha karmaşık bir eğitim sistemi vardır. Çocuğunuzun her farklı dersi için farklı öğretmenleri olacaktır. Bir veli olarak çocuğunuzun sınıf öğretmenin kim olduğunu öğrenerek eğitim sürecine aktif katılım göstermeye başlayabilirsiniz. Sınıf öğretmeni genellikle çocuğunuzun okula devamını, davranışını ve akademik ilerlemesini izleyerek çocuğunuzun okuldaki genel gelişimini izlemekten sorumlu kişidir. Okulun rehber öğretmeni ve diğer ders öğretmenleriyle tanışmak da önemlidir. Ek desteğe veya yönlendirilmeye ihtiyaç duyduğunuzda çocuğunuzun rehber öğretmenleri ile konuşabilirsiniz. Okul bilgilendirme toplantılarına katılmak, çocuğunuzun eğitiminden kimlerin nasıl sorumlu olduğunu anlamana yardımcı olabilir. Okulun bir web sitesi varsa bu okulda neler olup bittiğiyle ilgili bilgi edinmenizi sağlayabilir. Ayrıca çocuğunuzun öğretmenleri ile doğrudan e-posta veya mesaj yoluyla iletişim kurabilirsiniz.

Çocuğunuz büyüdükçe daha fazla bağımsızlık geliştirmeye başlayacaktır. Bu da çocuğunuzun okulu ile iletişim kurma şeklinizi etkileyebilir. Okula gidişleriniz bu dönemde azalabilir ve öğretmenleriyle iletişim kurmak için çocuğunuz daha fazla sorumluluk alabilir. Bu süreçte çocuğunuz, eğitimine daha az katkıda bulunmanızı istiyor gibi görünebilir. Ancak çocuğunuzun farklı şekillerde ilginize, katılımınıza ve teşvikinize ihtiyacı vardır. Evde eğitimin sürekliliği için destekleyici bir ortam yaratmaya devam edebilirsiniz. Çocuğunuzla okul çalışmaları, kariyer planları ve hedefleri hakkında konuşabilirsiniz. Çocuğunuz sizinle daha az bilgi paylaşıyor olsa bile konuşmak istediğinde istekli bir şekilde dinleyerek çocuğunuzun öğrendikleriyle ilgilendiğinizi bilmesini sağlayabilirsiniz. Bu, çocuğunuza yeni şeyler öğrenmesinin sizin için önemli olduğu ve yardıma hazır olduğunuz mesajını verir. Çocuğunuzla öğrenmesi hakkında konuştuğunuzda ne kadar bildiğinden çok, konuyu nasıl öğrendiğine odaklanmaya çalışmanız önemlidir. Örneğin "Fen projesinden kaç aldın?" yerine, "Fen projesi için grup arkadaşlarıyla birlikte çalışmak nasıldı?" diyebilirsiniz. Çocuğunuzun pek hoşlanmadığı veya o kadar iyi olmadığı konularla ilgili öğretmenleri ile görüşerek konuya dikkatini çekmek için neler yapılabileceği üzerine konuşabilirsiniz. Örneğin sporla uğraşmayı seven çocuğunuz için kuvvet konusu, sporla ilişkilendirilerek anlatılabilir.

SORU

Çocuğunuzun öğrenme sürecini desteklemek için ne yapabilirsiniz?

Öğrenme Sürecini Desteklemek

Ortaokula devam eden ve öğrenme güçlüğü yaşayan çocuğunuzun öğrenme sürecini desteklemek için aşağıda sıralanmış önerilerden yararlanabilirsiniz (4, 5, 6):

- **Çocuğunuzun yeni şeyler denemeye, hata yapsa bile yeni deneyimler yoluyla kim olduklarını keşfetmeye teşvik edin.**
- **Çocuğunuzun yeni şeyler denediği için övmeye devam edin.** Övgü, çocuklara davranış biçimlerini beğendiğinizi söylemenizdir. Çocuğunuzun her yaşta övebilir ve teşvik edebilirsiniz. Bu durumda sadece sonuca odaklanıp başarılı olduğunda değil, süreçteki çabasını da dikkate alarak ödüllendirmek önemlidir. Ödüller, tekrarlanmasını istediğiniz davranışı artırır. Ödüllerin olumlu davranıştan hemen sonra verilmesine dikkat edilmelidir.
- **Çocuğunuzun yapmaktan hoşlandığı etkinliklere ilgi gösterin.** Örneğin çocuğunuzun bateri çalmayı seviyorsa çocuğunuzun çaldığı müziği ve sizin için çalmayı isteyip istemediğini sorun.

- Haberleri birlikte izleyin ve dünyada neler olup bittiği hakkında konuşun.
- Çocuğunuzun ödevlerini televizyon veya cep telefonu gibi dikkat dağıtıcı şeylerden uzakta, her gün aynı saatte ve aynı yerde yapmaya teşvik edin.

Görsel 3 Betimleme: Çalışma masasında oturan, önündeki deftere bakan 14-15 yaşlarında bir erkek çocuk ve deftere bakıp bir şey anlatan 30'lu yaşlarda bir kadın

- **Çocuğunuzun kendisine ayıracak zamanı olduğundan emin olun.** Örneğin çocuğunuz dinlenmek, bahçede kitap okumak, fotoğraf çekmek veya top oynamak isteyebilir.
- **Çocuğunuz öğrenme etkinlikleri ya da ödevleriyle uğraşırken duyarlı olmaya çalışın ve çocuğunuzun neye ihtiyacı olduğunu belirleyin.** Bazen sizin yardımınıza, bazen de kısa bir molaya ihtiyaç duyabilir.
- **Çocuğunuzun duygu ve düşüncelerine güvenin.** Örneğin çocuğunuz yeni bir konuyu öğrenmeye hazır hissediyorsa bununla ilgili araştırma yapmasına ya da okumasına izin verin.
- **Çocuğunuzun bir bütün olarak kabul edin.** Çocuğunuz, öğrenmenin bazı alanlarında daha güçlü iken bazı alanlarda o kadar güçlü olmayabilir. Onu tüm yönleriyle kabul edip takdir etmelisiniz.
- **Çocuğunuzun duygularına karşılık verin.** Örneğin çocuğunuz yeni bir şey keşfettiğinde ya da bir konuda ustalaştığında heyecanını paylaşın ve sorun yaşadığında sabırlı olun.
- **Hem eğlenceli hem de zorlayıcı olan kendi öğrenme deneyimlerinizi düşünüp çocuğunuzun deneyimlerini anlamaya çalışın (9, 10).**

SORU

Çocuğunuzun haklarını biliyor musunuz?

Hak Savunucusu Olmak

Çocuğunuzun haklarını savunmak ve hak ettiği destek hizmetleri almasını sağlamak için özel eğitim yasa ve yönetmeliklerine hâkim olmanız önemlidir. Çocuğunuzun okulda aldığı eğitim, sağlanması gereken desteğin yalnızca bir parçasıdır. Bu eğitimin nitelikli olması ve çocuğunuzun gelişimine ve öğrenmesine katkıda bulunması beklenmektedir. Çocuğunuzun öğrenme ve ilerleme durumunu takip ederek gelişimini izlemeli, gelişim görmediğinizde öğretmenlerle olası problemlerle ilgili görüşmelisiniz. Öğrenme güçlüğü olan çocuğunuzun eğitimi sürecinde ihtiyaç duyduğu materyallerin ve düzenlemelerin sağlanmasında aktif olmalısınız. Çocuğunuzun okuldaki öğrenme sürecini desteklemek üzere öğretmenleri ile konuşarak okulda ihtiyaçlarına uygun bazı düzenlemeler yapılmasını sağlayabilirsiniz. Bunlardan bazılarını aşağıda yer verilmiştir (2, 4):

- **Güçlük yaşadığı becerileri (okuma, yazma vb.) içeren görevlere alternatif olarak proje gibi uygulamaya yönelik görevler verilmesini sağlayın.**
- **Güçlük yaşadığı alanlarda verilen ödev ve görevler için ek süre verilmesini talep edin.**
- **Güçlük yaşadığı akademik alanları desteklemek üzere okulda ek destek verilmesini sağlayın.**
- **Okuldaki öğretmenleri ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezindeki öğretmenlerinin iletişimini ve iş birliğini sağlayın.**
- **Metni seslendiren veya sesi metne dönüştüren yazılımlar, hesap makinesi gibi yardımcı teknolojiler kullanılmasını sağlayın.**
- **Okulda verilen görevler için kısa ve basit yönergeler verilmesini isteyin.**
- **Çocuğunuzun daha çok tekrara ihtiyacı olduğu konusunda öğretmenlerini bilgilendirin.**
- **Çocuğunuzun derste odaklanmasını ve dikkatini sürdürmesini kolaylaştırmak amacıyla sınıf ortamında ve öğretim sürecinde düzenlemeler yapılmasını (sıralarda oturtulması, dikkatini sürdürüp sürdürmediğinin izlenmesi, dikkatini göreve vermesini sağlamak amacıyla adının söylenerek cevaplayabileceği bir soru sorulması vb.) talep edin.**

SORU

Çocuğunuz en iyi nasıl öğreniyor?

Çocuğunuzun Öğrenme Stilini Dikkate Almak

Her çocuğun farklı bir öğrenme stili vardır. Yani en iyi öğrendiği yol farklıdır. Öğrenme başarısında öğrenme stillerinin etkili olduğu bilinmektedir. Çocuğunuzun kendi öğrenme stilini fark edip kullanabilmesi öğrenme başarısını artırabilir. Çocuğunuzun nasıl öğrendiği ile ilgili fikir sahibi olmanız, evde nasıl çalışacağınızı ve hangi düzenlemeleri yapacağınızı belirleyebilir. Örneğin görsel yollarla yani görerek öğrenen çocuklar, görebildikleri veya okuyabildikleri bilgileri daha kolay öğrenebilirler. Bu çocuklar resim, video, kitap, bilgisayar, bilgi kartları, şemalar, çizimler, listeler gibi görsel materyallerden yararlanabilir. İşitsel yolla yani dinleyerek öğrenenler için notları veya materyalleri yüksek sesle okumak, dersleri ses kayıt cihazı ile kaydetmek, dinleyebilecekleri dijital kitaplar, bilgileri ezberlemek için sözlü tekrarlar yararlı olabilir. Kinestetik yolla öğrenenler ise aktif ve hareketli olabildikleri uygulamalı etkinliklerde en iyi performansı sergilerler. Ebeveynler olarak okulda öğretilen konuları uygulamalı etkinlikler, deneyler, oyunlar, alan gezileri, drama etkinlikleri ve hafıza oyunları ile pekiştirirseniz yararlı olabilir (4, 10, 11).

Görsel 4 Betimleme: Mutfakta masada oturan, önlerinde açık bir dizüstü bilgisayar bulunan ve deftere bir şeyler yazan 14-15 yaşlarında bir kız ve elindeki kalemle defterde yazılanları gösteren, 35-40 yaşlarında bir erkek

Çocuğunuzun öğrenme sürecini etkileyen birçok çevresel (ses, ışık, sıcaklık, çalışma konumu, zaman), duygusal (motivasyon, sabır, sorumluluk, karakter), sosyolojik (kendi kendine çalışma, bir akranla çalışma, grup çalışması, bir yetişkinle öğrenme), fizyolojik (algısal tercih, yiyecek ve içecek alımı, günün saati, hareketlilik) ve psikolojik faktör bulunmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının nasıl öğrendiği ile ilgili fikir sahibi olması, evde nasıl çalışılacağı üzerinde etkili olabilir. Ev ortamında çocukları gözlemlemek ve tercihlerini belirlemek, çocuğun öğrenme stili aracılığıyla daha etkili öğrenmeyi teşvik etmeye yardımcı olacak bazı düzenlemeler yapılmasını kolaylaştırır. Öğrenme güçlüğü olan çocukların kendi öğrenme stillerinin farkında olmaları, öğrenme sorumluluğunu almalarını ve bağımsız öğrenmelerini kolaylaştırdığı için önemlidir. Çocuğunuzun öğrenme sürecini desteklemek için öğrenme stiline hitap edecek etkinlikler planlayabilirsiniz (10, 11).

Çocuğunuza performansı ile ilgili doğru ya da yanlış yaptığına ilişkin bilgi vermek, yani geri bildirim vermek, hatalarını fark etmesini kolaylaştırarak doğrularını pekiştirmesini ve hatalarını düzeltmesini sağlayacaktır. Ebeveynler olarak çocuğunuzun motive edici olumlu bir tutum sergilemeli, çabalarını takdir etmeli ve ödüllendirmelisiniz. Çocuğunuzun takdir etmeniz, size olan güvenini artırabilir. Öğrenme güçlüğü olan çocuklar başarısızlığa ya da yaşadıkları olumsuz durumlara farklı şekillerde tepki verebilirler. Bazıları direnç gösterirken bazılarının motivasyonu ve cesareti kırılabilir veya içine kapanabilir. Ebeveynlerin yaşanan bazı olumsuz durumlara ya da hatalara aşırı tepki vermek yerine esprili bir şekilde yorumlamaları çocuklarıyla iletişimlerini daha çok güçlendirir. Her çocuğun kendi öğrenme hızında ilerlemesine izin verilmelidir (4, 9 12, 13).

Neler Öğrendik?

Bu bölümde ebeveynlerin öğrenme güçlüğü olan çocuklarının eğitiminde dikkat etmeleri gereken konular ele alınmıştır. Ortaokula başlamadan önce çocukların psikolojik, akademik ve sosyal açıdan hazır olmalarını sağlamak, daha kolay geçiş yapıp uyum sağlamalarını kolaylaştırabilir. Çocuğun eğitiminde ve öğrenmesinde ebeveynlerin rolü büyüktür. Öncelikle çocukların nerede zorluk yaşadıklarını belirlemek önemlidir. Ebeveynlerin çocuklarının haklarını savunmak ve hak ettikleri destek hizmetleri almasını sağlamak için özel eğitim yasa ve yönetmeliklerini bilmesi önemlidir. Okulda verilen eğitim, onlara sağlanması gereken desteğin bir parçasıdır. Bu eğitimin çocuğun gelişimine ve gereksinimlerine uygun, nitelikli olmasına dikkat edilmelidir. Ebeveynlerin öğretmenler ile iletişim ve iş birliği içinde olmaları, çocuklarının gelişimlerini ve öğrenmelerini izlemeleri için önemlidir. Ebeveynlerin eğitim sürecine aktif katılmaları, çocuklarının öğrenmesini nasıl destekleyecekleri konusunda rehberlik edebilir. Her çocuk farklı yollarla öğrenir. Çocuğun öğrenme stilini bilerek destek sunmak, öğrenme sürecine daha istekli katılmasını ve öğrenmesini artırabilir. Bu süreçte ebeveynlerin çocuklarına performansı ile ilgili geri bildirim vermesi, olumlu davranışlarını pekiştirmesi ve hatalarını düzeltmesi gerekmektedir.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Jena, S. P. K. (2013). Learning disability: Theory to practice. New Delhi: Sage Publications.
2. Franklin, D. (2018). Helping your child with language-based learning disabilities. New Harbinger Publications.
3. Johnson, D. J. (2021). Helping-children-with-learning-disabilities. <http://www.adlit.org/article/5880/>
4. Judd, S., J. (Ed.). (2012). Learning disabilities sourcebook (4th ed.). Omnigraphics, Inc.
5. Martin, M. (2007). Helping children with nonverbal learning disabilities to flourish: A guide for parents and professionals. UK: Jessica Kingsley Publishers.
6. Tanguay, P. B. (2001). Nonverbal learning disabilities at home: A parent's guide. London: Jessica Kingsley Publishers.
7. National Center for Learning Disabilities. (2006). IDEA Parent Guide.
8. Davis, J. M., & Broitman, J. (2011). Nonverbal learning disabilities in children: Bridging the gap between science and practice. NY: Springer.
9. Kirk, S., Gallagher, J., & Coleman, M. R. (2017). Education exceptional children (14th ed.). Cengage Learning Company.
10. Reid, G. 2005. Dyslexia: A complete guide for parents. England: John Wiley & Sons.
11. Kemp, G., Smith, M., & Segal, J. (2020). Helping children with learning disabilities. <https://www.helpguide.org/articles/autism-learning-disabilities/helping-children-with-learning-disabilities.htm>
12. Mercer, C. D., & Mercer, A. R. (2005). Teaching students with learning disabilities (7th ed.). NJ: Pearson.

BÖLÜM 3

Doç. Dr. Zeynep BAHAP KUDRET

AKADEMİK BAŞARININ DESTEKLENMESİ

Genel Amaç

Sevgili aileler; bu bölümde öğrenme güçlüğü olan çocukların akademik başarısını destekleme yolları açıklanacaktır.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Akademik başarıyı desteklemek için kullanılabilecek teknikleri açıklar.
- Öğrenmeyi ve hatırlamayı kolaylaştıracak stratejileri kullanır.
- Okuma becerilerini desteklemek için sunulan önerileri uygular.
- Yazmayı becerilerini desteklemek için sunulan önerileri uygular.
- Matematik becerilerini desteklemek için sunulan önerileri uygular.

İçerik

1. Akademik Başarıyı Destekleme
2. Öğrenmeyi ve Hatırlamayı Kolaylaştıracak Stratejiler
3. Okuma Becerilerinin Desteklenmesi
4. Yazma Becerilerinin Desteklenmesi
5. Matematik Becerilerinin Desteklenmesi

Açıklamalar

Bu bölümde, ebeveynlerin öğrenme güçlüğü olan çocuklarının akademik başarılarını destekleyebilmeleri için öneriler sunulmuştur. Akademik başarıda nitelikli bir öğrenme sürecinin gerçekleşmesi için kullanılabilecek stratejilere yönelik örnekler ve öneriler sunulmuştur. Akademik derslerde güçlük yaşayan bu çocukların öğrenme motivasyonlarını ve katılımlarını artırmak için okuma, yazma ve matematik becerilerinin desteklenme sürecine ilişkin uygulama önerilerine yer verilmiştir.

Giriş

ÖRNEK DURUM

Öğrenme güçlüğü olan 6. sınıf öğrencisi Gökhan, derslerde çok zorlanıyordu. Öğretmen ders anlatırken not almaya çalışıyor ancak not almaya çalışırken de öğretmeni etkin bir şekilde dinleyemiyordu. Anlatılanları daha sonra hatırlamakta zorlandığı için de not almadığı zamanlarda ödevlerini yapamıyordu. Ancak öğretmen dikte ile yazdırmadığı sürece bağımsız bir şekilde not alamıyor ve gerekli tekrarları nasıl yapacağını bilemiyordu. Bunu fark eden öğretmenleri Gökhan'a ayrıca not hazırlayıp verdiler. Evde konuya önceden hazırlanmasını ve okuyup gelmesi istediler. Ayrıca nasıl not alabileceğine ilişkin ipuçları vererek önemli bilgiyi nasıl ayırt edeceği, neye odaklanması gerektiğini ders öncesinde anlattılar. Derslerde anlayıp anlamadığını kontrol ederek ek örnekler ve alıştırmalar yaptırıldılar. Evde öğrenmesini pekiştirmek için de bir çalışma planı hazırlayıp nasıl uygulayacağını açıkladılar. Gökhan evde ailesinin desteğiyle plana uygun bir şekilde derslerine çalıştı ve tekrarlarını yaparak notlar aldı. Bu şekilde konuları daha iyi öğrendiğini ve sorulara rahatlıkla yanıt verebildiğini fark etti. Gökhan okula artık daha istekli gitmeye, derse daha çok aktif katılmaya ve arkadaşlarıyla daha iyi iletişim kurmaya başladı.

Akademik Başarıyı Destekleme

Akademik başarı; öğrenme motivasyonu, aktif katılım, sosyal uyum ve ilerdeki meslek başarısı için önemlidir. Öğrenme güçlüğü olan çocuklar genellikle dikkat, bilgiyi alma, akılda tutma ve hatırlamada zorluk yaşadıkları için ebeveynler olarak çocuğunuzu öğrenmeyi ve hatırlamayı kolaylaştırabilecek stratejilerin kullanımına teşvik etmeniz önemlidir. Öğrenmeyi ve akademik başarıyı desteklemek için kullanabileceğiniz bazı teknikler aşağıda yer almaktadır.

Tekrarlar

Bilginin tekrar edilmesi ya da alıştırmalar öğrenme deneyimlerini artırdığı ve hatırlamayı kolaylaştırdığı için önemlidir. Öğrenilen bilginin günlük hayata aktarımını sağlamak için çocuğunuzla farklı ortamlardaki birlikteliklerinizi (yemek hazırlığı, market alışverişi ya da ormanda piknik gibi) ve farklı öğrenme fırsatlarını kullanabilirsiniz (1). Bilgiyi ezberlemek ve yüzeysel bir şekilde tekrar etmek çocuğunuzun öğrenmesini sağlayamaz. Derinlemesine bir öğrenmenin gerçekleşmesi için bilginin anlaşılması ve farklı şekillerde anlamlı bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Öğrenmenin etkisini en üst düzeye çıkarmak ve kalıcı öğrenme için mümkün olduğunca birden çok duyuya (görme, işitme, koklama, tatma ve dokunma) hitap eden etkinliklere yer vermeniz önemlidir. Çocuğunuz bilgiyi görerek, işiterek, kullanarak,

koklayarak ve dokunarak elde edebileceği etkinliklerle daha iyi öğrenir ve öğrendiklerini pekiştirir (2). Bu şekilde öğrendiğinde bu bilgiyi hatırlaması ve gerekli yerlerde kullanması kolaylaşır. Örneğin solunum sistemi konusunu pekiştirmek için çocuğunuzun düzeyine uygun bir video izletebilir, bir maket ya da materyal üzerinde solunum organlarını ve mekanizmasını gösterebilir, daha sonra çocuğunuzun solunumun nasıl gerçekleştiğini size materyal üzerinde anlatmasını sağlayabilirsiniz.

Organizasyon (Düzenleme)

Öğrenme güçlüğü olan bir bireyin organizasyon becerilerine yardımcı olmak için bazı desteklerin evde de sunulması ve rehberlik edilmesi önemlidir. Bu bireylerin düzenleme becerisinde yaşadıkları yetersizlikler ev ödevi, planlama, bir zaman çizelgesine bağlı kalma ve bilgileri hatırlama ile ilgili sorunlara neden olabilir. Bu nedenle, öğrenme güçlüğü olan çocukların daha verimli organizasyon becerileri geliştirmesine yardımcı olabilirsiniz. Aşağıda açıklandığı gibi organizasyon becerilerinin desteklenmesinde zaman (etkinlik) çizelgeleri, rutin oluşturma, dosyalama, akranlar ve sunum hazırlama etkinlikleri etkili olabilmektedir.

Zaman (Etkinlik) Çizelgeleri

Zaman çizelgeleri, bir günün ya da etkinliğin planlanmasını sağlar. Çocuğunuzun kendi rutinleri ve planları için kendi sistemini geliştirmesine izin verebilirsiniz. Ancak bazı durumlarda (ör. okula malzeme götürülmesi ve ev ödevlerinin hatırlanması) hâlâ sizin desteğiniz gerekebilir. Örneğin materyal hazırlığı gerektiren fen bilgisi dersinin olduğu gün için zaman çizelgesine renkli kalemle bir işaret konabilir (1, 2, 3).

Rutin Oluşturma

Rutinler, çocukların zamanı yönetmelerine yardımcı olmak için önemlidir. Organizasyon becerilerinde güçlük yaşayan öğrenme güçlüğü olan çocuğunuzun bir rutin geliştirmesine yardımcı olmak için ne yapması gerektiğini açık bir şekilde söyleyebilirsiniz. Çocuğunuz yapmasını istediğiniz şeyleri anlamakta ve takip etmekte zorlanıyorsa, görevleri daha küçük ve basit adımlara bölebilirsiniz. Etiketler, listeler ve resim gibi görsel yardımcılar çocukların eşyalarını düzenlemelerine ve eşyaları nereye yerleştireceklerini hatırlamalarına yardımcı olabilir. Çocuğunuzu planlama yapabileceği tatil, doğum günü partisi veya bitki yetiştirme gibi etkinliklere dâhil ederek organizasyon ve zaman yönetimi becerilerini uygulamasına yardımcı olabilirsiniz. Yapması gereken ödevlerin listesini yapmak, ödevleri tamamlamak için plan yapmak, listeyi kontrol etmek, organizasyon becerileri geliştirmenin ve bağımsızlığı teşvik etmenin eğlenceli yollarındandır. Günlük rutinler oluşturma, belirli bir süre boyunca organizasyon becerilerini güçlendirebilir. Öğrenme güçlüğü olan çocuğun günlük rutinlerini

ya da planlarını hatırlaması için ayrı bir planlama defterinin ya da takviminin olması faydalı olabilir (1, 2, 3, 4, 5).

Görsel 1 Betimleme: Fosforlu renkli kalemle bölümlere ayrılmış, üzerinde renkli yapışkan not kâğıtları yapıştırılmış olan açık bir defter ve turuncu bir fosforlu kalemle deftere doğru tutulan bir el

Örneğin bazı yerlere nasıl gidileceği ile ilgili okul sonrası ve boş zaman planları yapılabilir. Günü nasıl planladığınıza ve zamanı nasıl yönettiğinizi göstererek çocuğunuza model olabilirsiniz. Rutinlerin yerine getirilmesini kolaylaştırmak için zaman çizelgeleri hazırlayabilirsiniz. Çocuğunuzla birlikte bu plana uyulması için bir sözleşme hazırlayarak karşılıklı imzalayabilirsiniz.

Çalışmalarını Dosyalama

Öğrenme güçlüğü olan çocuğunuzun bir düzen oluşturması ve istediği şeye kısa sürede ulaşmasını sağlamak için dosyalama sistemini kullanması önemlidir. Çocuğunuzun ödevlerini, etkinliklerini ya da eşyalarını dosyalaması (gruplaması) konusunda motive edebilirsiniz. Bu amaçla renkli kutular, portatif dosya kutuları ve çekmeceleri kullanabilirsiniz (2).

Görsel 2 Betimleme: Raflarında renkli kutular, dosyalar ve çeşitli büyüklükte toplar bulunan bir dolap, dolabın önünde üzerinde dünya küresi ve kalemlik bulunan bir masada oturan ve gülümseyerek önündeki dosyayı inceleyen genç bir kız

Sunum Hazırlama

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar genellikle belirli bir konuda yapacakları sözlü ya da yazılı sunumu düzenlemek için yardıma ihtiyaç duyarlar. Bu çocukların sunumları planlamaya ve buna yardımcı olacak bir tür sistem oluşturmaya teşvik edilmeleri önemlidir. Sunuların bir amaç kapsamında planlanıp organize edilmesini sağlayabilirsiniz. Örneğin çocukların sunuya amacın ne olduğunu söyleyerek başlama, konuyla ilgili genel tanımları verme, sonra açıklamaları yapma ve bir sonuca bağlayarak bitirme becerilerine model olunabilir (2).

Öğrenmeye ve Hatırlamaya Yardımcı Olacak Stratejiler

Çocuğunuzun öğrenmesi beklenen içeriği hatırlamasına yardımcı olacak birçok etkili ve ilginç yol olduğu unutulmamalıdır. Sizler de kendi deneyimlerinizden yola çıkarak yaratıcı alternatifler kullanabilirsiniz. Öğrenme güçlüğü olan bireylerin öğretilenleri anlamalarına, akılda tutmalarına, testlere ve kısa sınavlara etkili bir şekilde hazırlanmalarına yardımcı olmak için kullanılan birçok strateji olmakla birlikte, çocukların öğrenme stili ile uyumlu stratejiler belirlenmesi önemlidir. Kullanılabilecek bazı stratejiler aşağıda belirtilmiştir (2, 6, 7).

Sakin Olma

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar sınıftayken sıklıkla endişeli ve dikkatleri dağınık olduğu için duyduklarını ya da gördüklerini verimli bir şekilde öğrenmede ve hatırlamada zorlanabilirler.

Ebeveynler çocuklarının genellikle endişeli oldukları durumlarda sakin kalmalarına yardımcı olarak ders sırasında sunulan bilgileri doğru bir şekilde öğrenmesine ve hatırlamasına yardımcı olabilirler. Örneğin kaygı düzeyi yüksek olan bir çocuğa "içinden sayarak nefes alıp vermesinin onu rahatlatacağı" söylenebilir. Öğretmenin yeni anlatacağı konuyu diğer arkadaşlarının da kendisi gibi yeni öğreneceği ve anlamadığı noktaları öğretmene sorabileceği hatırlatılabilir. Evde birlikte çalışarak konuyu tekrar edebilecekleri, zorlandığında endişelenmemesi gerektiği söylenebilir (6).

Öğretim-Etkinlik Öncesi Çocuğu Hazırlama

Öğrenme gücünü olan çocuklar bilgiyi almaya ne kadar hazırlıklı olurlarsa bilgiyi kalıcı bir şekilde saklamakta o kadar başarılı olurlar. Çocukların amaçlı bir şekilde dinlemesini sağlamak için konuyla ilgili önceden bilgi vermek, günlük hayatla ilişkilendirip işlevselliğini ortaya koymak, çocukların yeni öğreneceği bilgileri doğru bir şekilde saklamasını ve hatırlamasını sağlayacaktır. Bu durumda dahi çocuğunuz konuyu hatırlamakta zorlanıyorsa dersten sonra konuyu tekrar etmeniz, sorularını yanıtlamanız ve pekiştirmeniz önemlidir (3, 6, 8).

Çalışmaya Önemli Noktalarla Başlama ve Bitirme

Öğrenme sürecinde genellikle öğrenilen ilk ve son bilgiler, çocukların daha rahat hatırladıkları bilgilerdir. Çocuğunuzla çalışırken önce önemli kavramlarla başlayarak dikkatini çekebilirsiniz. Konuyla ilgili bilmediği ya da yeni öğrendiği kavramlara ilişkin farklı etkinlikler yaparak bilgileri pekiştirebilirsiniz. Son aşamada konuyla ilgili önemli noktaları vurgulayıp çalışmayı bitirebilirsiniz (6).

İçeriği Duygu Katarak Verme

Çocuğunuza öğretmeye çalıştığınız konuyu çocuğunuzun deneyimleri, ilgileri, duyguları ve günlük yaşamı ile ilişkilendirip aktardığınızda, kalıcı öğrenmeyi artırabilirsiniz. Çocuğunuzla çalışırken somut örnekler ve kendi hayatınızdan örnekler vermeniz, çocukların farklı duygusal bağlar kurmasını sağlayarak hatırlamayı destekleyebilir. Örneğin katıların basıncı konusunu pekiştirirken bir gün iş görüşmesine giderken çamurlu yolda topuklu ayakkabıyla yürümek zorunda kaldığınızı anlatmaya başlayabilir ve ardından topuklu ayakkabıda yüzey alanı, normal bir ayakkabıya göre daha az olduğu için yere yapılan basıncın arttığını ve sürekli çamura battığınızı açıklayabilirsiniz. Bu nedenle çok yavaş yürümek zorunda kaldığınızı, iş görüşmesine geç kaldığınızı ve işe alınmadığınızı anlatabilirsiniz (6).

Konu İçeriğini Çocuğunuza Göre Düzenleme

Her çocuğun gereksinimleri, gelişimi, ilgisi ve öğrenme stili farklı olduğundan konuların uygun bir şekilde düzenlenmesi gerekir. Çocuğunuzla çalışırken öğretmeye çalıştığınız konunun işlevsel olmasına yani çocuğunuzun hayatını kolaylaştıran ve işe yarayan bir konu olmasına dikkat etmelisiniz. Çocuğunuzda konuyu öğrenme ihtiyacı yaratabilmek için içeriği ilgi çekici hâle getirmeniz önemlidir. Örneğin büyük sayılarla bölme işlemi yaparken ilerde arkadaşlarıyla ev kirasını ve faturaları paylaşabilmek için böyle işlemler yapması gerektiğini söyleyebilirsiniz. Ayrıca çocuğunuzun verilen görevleri tamamlayabileceği ve başarılı olabileceği eğlenceli etkinliklere de yer verebilirsiniz. Etkinliklerin çocuğunuzun yapmaya çabaladığı ama çok zorlanmayacağı düzeyde olmasına dikkat etmelisiniz (3, 6, 8). Örneğin problem çözme sorularını çocuğunuzun günlük hayatında ilgilenebileceği konular üzerinden oluşturabilirsiniz. Örneğin "Bir futbol takımında (A) sarı kart alan oyuncuların sayısı diğer takımdakinden (B) 5 kat fazla, kırmızı kart alanlar da 2 kat fazladır. B takımında 1 kişi sarı kart, 2 kişi kırmızı kart aldığına göre iki takımda toplam kaç kişi hiç ceza almamıştır?" şeklinde sorular sorabilirsiniz.

Yeni Bilgiler ile Eski Bilgileri İlişkilendirme

Çocuğunuzun daha önce öğrendikleri bilgiler ile yeni öğrendikleri bilgileri ilişkilendirmesine yardımcı olarak bilgiyi kalıcı bir şekilde öğrenmesini kolaylaştırabilirsiniz. Yeni bilgiyi aşına olunan bir görselle ya da sözcükle ilişkilendirmek de yararlı olabilir. Örneğin çocuğunuzun suyun güneşin etkisiyle buharlaşarak atmosfere çıkması, atmosferde yoğunlaşarak yağış halinde tekrar yeryüzüne ulaşmasını öğrendiği su döngüsünün aşamalarını somutlaştırmasına yardımcı olmak için bir bisiklet tekerleği resmi kullanabilirsiniz (6).

Karmaşık Konuları Sadeleştirme

Çocuğunuzun bazı kavramlar ya da konular ile ilgili öğrenmesini desteklerken gereksiz bilgi vermekten kaçınmanız önemlidir. Çok sayıda bilgiyi akılda tutmak, öğrenmek veya hatırlamak zordur. Ayrıca bu bilgiler arasından hangilerinin önemli olduğunu ayırt etmek de zor olabilir. Bu nedenle, anlamasını kolaylaştırmak için konuları çocuğunuzun gereksinimlerine ve anlama düzeyine uygun bir şekilde sadeleştirebilir, sadece önemli olan bilgileri vermeye özen gösterebilirsiniz (6, 8).

Çocuğun Anlamasını Kontrol Etme

Çocuğunuzun bir kavramı ya da bir konuyu tam olarak anlayıp anlamadığını kontrol etmelisiniz. Bilginin hatırlanması için öncelikle kalıcı bir şekilde öğrenilmesi gereklidir. Çocuklar bir konuyu çok iyi bildiklerini ve öğrendiklerini ifade etseler de ayrıntılı açıklamalar yapmaları istenerek öğrendiklerini kontrol etmek çok önemlidir (6). Örneğin çocuğunuz fen bilgisi sınavına çalışırken bitkilerin büyümek için ihtiyaç duydukları besinleri fotosentez yoluyla üret-

tiğini bilmenin yeterli olduğunu düşünebilir. Bununla birlikte, sınavda tam not alabilmesi için fotosentezle ilgili daha çok ayrıntıyı bilmesi gerekebilir.

Zor Kelimeleri ve Kavramları Somutlaştırma

Çocuğunuzun öğrenmesi gereken önemli bir kelime veya kavram görselleştirilerek kalıcı bir şekilde öğrenmesi sağlanabilir. Çocuğunuzun zorlandığı sözcük ya da kavramları belirleyerek görsel ya da üç boyutlu materyallerle onu çocuğunuz için daha somut hâle getirebilirsiniz (6).

Abartılı Telaffuz ve Tonlama Kullanma

Abartılı mimiklerle konuşmak, işitsel ve görsel girdi sağladığından hatırlamayı kolaylaştırabilir. Bu yaklaşım, özellikle belirli sözcüklerin yazımını öğretmek için etkili olabilir (6). Bazı konular anlatılırken önemli kavramlara vurgu yapılarak dikkat çekilebilir. Örneğin suyun döngüsü “Sıcak havada güneş suyu buharlaştırır, su yükselir ve soğuyarak yağmur bulutlarını oluşturur, sonra yağmur olarak yeryüzüne düşer.” şeklinde anlatılırken bazı kavramlar farklı tonlamalarla ve el-yüz hareketleri ile vurgulanabilir.

Anımsatıcı Stratejiler Kullanma

Anımsatıcılar hafızayı destekleyen, bilginin akılda kalmasını ve hatırlanmasını kolaylaştıran stratejilerdir. Konu ile ilgili kısaltmalar (ör. GAP: Güneydoğu Anadolu Projesi), akrostişler (baş harflerden bir sözcük oluşturma), anahtar sözcükler ya da görseller kullanarak bilginin kalıcı bir şekilde saklanmasını ve hatırlanmasını sağlayabilirsiniz (2, 6, 7). Bir alışverişe gittiğinizde ihtiyaçlarınızı nasıl aklınızda tuttuğunuzu düşünmeye çalışın. Bazı insanlar bir liste hazırlayabilir, bazıları ise farklı türdeki ihtiyaçları için farklı semboller çizmeyi tercih edebilir. Bazıları ise marketten alınması gerekenleri sıralayıp, baş harfleri ile bir sözcük oluşturarak hatırlamayı sağlayabilir. Örneğin ekmek, deterjan, elma ve peynir sözcüklerini hatırlamak yerine baş harflerinden oluşturulmuş EDEP sözcüğünün hatırlanması daha kolay olabilir (9).

Şematik Düzenleyiciler Kullanma

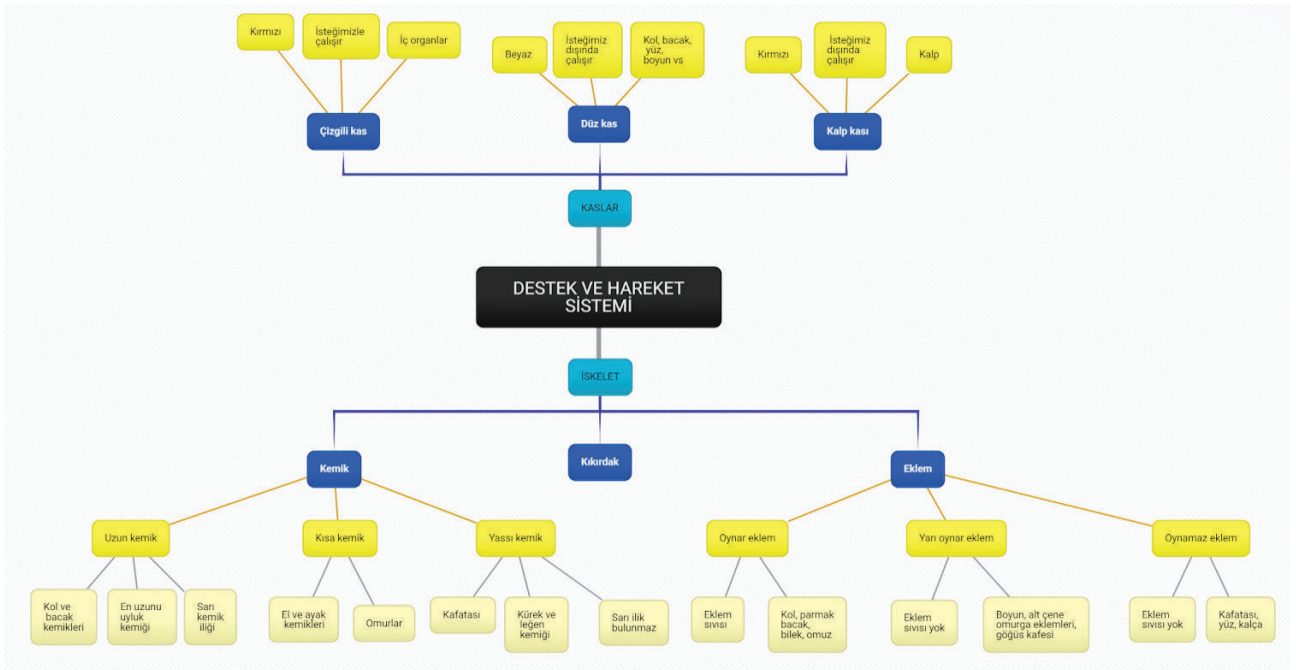
Şematik düzenleyiciler, konular ya da kavramlar arası ilişkinin somut bir şekilde görülmesini sağlayarak bilginin daha kolay algılanmasını, organize edilmesini, saklanmasını ve gerektiğinde hatırlanmasını kolaylaştırır. Bu durumda farklı konular için çocuğunuzun anlayabileceği bir görsel şema sunarak öğrenmesine rehberlik edebilirsiniz. Örneğin önemli bir tarihsel olaydaki insanları, olayları, yerleri ve diğer önemli detayları gözünde canlandırmasına yardımcı olmak için çok basit resimli grafikler ve çizimlerle bir zaman çizelgesi oluşturabilirsiniz. Öykü haritası, kavram haritası ve zihin haritası da kullanabileceğiniz diğer şematik düzenleyicilerden bazılarıdır (2, 6, 7, 9).

Görsel 3 Betimleme: Millî Mücadele Dönemindeki önemli olayları gösteren zaman çizelgesi örneği

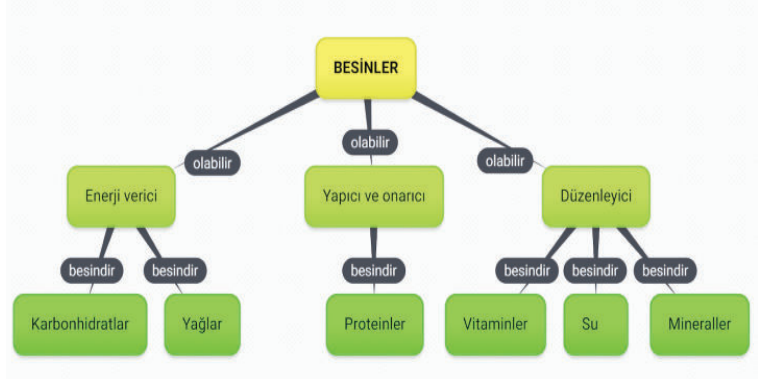
Kavram ve zihin haritasında, kavramlar ve bilgiler arasındaki ilişki, şemalar ve farklı görseller (resim, sembol, sözcükler) kullanılarak somutlaştırılır. Bu görseller çocuk ile birlikte, çocuğa özgü olarak ve onun anlayacağı biçimde hazırlanır. Bu nedenle bir çocuk için hazırlanan zihin haritası, diğeri için uygun ve anlaşılır olmayabilir. Bu açıdan hem anahtar kavramları anlamada hem de bilgiyi akılda tutma ve hatırlamada yardımcı olmak için çocukların kendi haritalarını oluşturmaları önemlidir (bk. Resim 4, Resim 5, Resim 6). Şematik düzenleyiciler, çocuğun bilgiyi hatırlamasına yardımcı olurken aynı zamanda çocuğun bilgiyi organize etmesini ve anlamasını kolaylaştırabilir. Ebeveynlerin her alanda zihin ve kavram haritalarını kullanmaya model olup çocuklarını teşvik etmeleri, çocuklar bir konu hakkında kendi haritalarını hazırlarken onlara yardımcı olmaları önemlidir (2).

Görsel 4 Betimleme: Destek ve hareket sistemi ile ilgili zihin haritası örneği

Görsel 5 Betimleme: "Karakterler, yer, zaman, olay, sonuç ve anafikir öğelerinin yer aldığı bir öykü haritası örneği

Görsel 6 Betimleme: Besinlere ilişkin kavram haritası örneği

Bilgiye Maruz Bırakma

Çocuğunuzun öğrendiği konularla ilgili bilgi, kavram ya da görselleri sürekli göreceği bir duvara yapıştırarak tekrar etmesini ve hatırlamasını sağlayabilirsiniz. Önemli anahtar sözcükleri ya da konuyu özetleyen görsel temsilleri çalışma alanının duvarlarına asabilirsiniz. Böylece her gördüğünde bilgiyi hatırlayacak ve tekrar etmiş olacaktır (6).

Görsel 7 Betimleme: Duvardaki yapışkanlı renkli küçük not kâğıtlarına gülümseyerek bir şeyler yazan bir anne ve kızı

Çoklu Duyulardan Yararlanma

Bir konuyu anlatırken birden çok duyuya hitap etmek öğrenmeyi ve belleği geliştirebilir. Öğrenmede çocuğunuzun aktif katılımını kolaylaştıran ve beş duyusuna hitap eden materyal ve etkinlikler kullanmaya dikkat edebilirsiniz. Görseller, videolar, oyunlar ve uygulamalı etkinliklerle anlatılan bir konunun kalıcı bir şekilde öğrenilmesi daha kolaydır. Birden çok duyuya hitap eden bir öğrenme içeriği, öğrenme güçlüğü olan çocukların kendini ifade etme alternatiflerini, dikkatini ve aktif katılımını artırabilir. Bu nedenle, kalıcı bir öğrenme süreci için görerek, işiterek, dokunarak, koklayarak, tadarak ve hareket ederek deneyim kazanacakları etkinlikler hazırlamanız önemlidir (2, 6, 8).

Farklı Ortamlarda Konuyu Pekiştirme

Çocuğunuzla birlikte yürüyüş yaparken, piknik yaparken, bahçeyle uğraşırken ya da yemek yaparken öğrendiği konularla ilgili konuşabilirsiniz. Konuyla ilgili örnekler gösterip uygulamalar yapabilirsiniz. Böylece hem bilgileri başka ortamlarda tekrar etmiş olacak hem de kalıcılık sağlanmış olacaktır (1, 6).

Geri Bildirim Verme

Akademik başarının desteklenmesinde ebeveynlerin çocuklarına doğru ya da yanlış yaptığını ilişkin bilgi vermesi ve düzeltici geri bildirim sağlaması önemlidir. Böylece çocukların doğru davranışlarını artırması ve hatalarını fark edip düzeltmesi sağlanabilir. Ancak hata yaptıklarında olumsuz tepki vermemeye aşırı özen gösterilmeli, tekrar denemeleri için ipuçları vererek öğrenme motivasyonu sürdürülmelidir. Ebeveynler olarak çocuğunuza karşı motive edici ve olumlu bir tutum sergileyerek onun çabasını takdir etmelisiniz. Aynı zamanda çocuğunuzu ödüllendirmeye özen göstermelisiniz. Bu süreçte yaşanan bazı olumsuz durumlara ya da hatalara aşırı tepki vermekten kaçınmanız son derece önemlidir (1, 5).

Öğrenme sürecinde yukarıda belirtilen noktalara dikkat edilmesi gerektiği gibi akademik başarının temelini oluşturan okuma, yazma ve matematik becerilerinde öğrenme güçlüğü olan çocuğunuzu desteklemek için de aşağıda sunulan önerileri dikkate alabilirsiniz.

SORU

Çocuğunuzun okuma becerilerini desteklemek için neler yapıyorsunuz?

Okuma Becerilerini Destekleme

Çocuğunuzun okuma becerilerini desteklerken aşağıdaki önerileri dikkate alabilirsiniz (1, 2, 5, 6, 10, 11):

- Çocuğunuzun okuma becerilerini evde desteklemek için öğretmenlerle iş birliği yapın. Öğretmenlerin önerdiği etkinlikleri yapmaya çalışın.
- Okuma etkinlikleri ve ödevleri için evinizde sakin bir alan yaratın ve çocuğunuzun rahat olabileceği bir oturma düzeni oluşturun.
- Gözlemler yaparak ya da öğretmenlerinden bilgi alarak çocuğunuzun okumada yaşadığı zorluklar hakkında daha fazla bilgi edinin.
- Okuma materyalini seçerken çocuğunuzun anlama düzeyine uygun olmasına dikkat edin. Okunan metnin anlaşılabilirliğini artırmak için üzerinde konuşmak, tartışmak ve canlandırmak da etkili olabilir.
- Çocuğunuzun dikkatini ve okuma motivasyonunu artırmak için okumaktan hoşlanacağı kitaplar, dergiler ve okuma parçaları seçin.
- Ara ara metni siz okuyarak doğru ve akıcı okumaya model olun. Sizler doğru ve akıcı okumaya model olduktan sonra, çocuğunuzla birlikte okuma yaparak bağımsız okuması için motive edebilirsiniz.
- Çocuğunuz sesli okurken hızlı okuması için sürekli müdahale etmemeye dikkat edin.
- Okumada ara ara hata yapması durumunda onu durdurarak hatalı okuduğu sözcüğü yeniden okumasını isteyin. Ancak hata sayısı çok ise okuma sırasında durdurmadan, okuma sonrasında hatalı okuduğu sözcükler üzerinden gidin.
- Çocuğunuz yavaş ve hatalı okusa bile performansını ve çabasını ödüllendirin. Çocuğunuzun okumada zorlandığı metinler için tekrarlı okumalar yaptırın.
- Çocuğunuzun anlamını bilmediği sözcükler için nasıl sözlük kullanacağını gösterin.
- Anlamını bilmediği sözcükler için ebeveyne/yanındakine/öğretmene sorması ya da sözlüğe bakması için yönlendirin.
- Çocuğunuzun sözcük dağarcığını geliştirmek için görsellerle destekleyerek yeni sözcükler öğretin.
- Çocuğunuza ilgi alanına göre kitaplar sunun.
- Okuyacağı kitabı kendisinin seçmesine izin verin.

Görsel 8 Betimleme: Bir koltukta yan yana gazete okuyan gözlüklü 30'lu yaşlarda bir erkek ve 8-9 yaşlarında gözlüklü bir erkek çocuk

- **Okumaya başlamadan önce, çocuğunuzun metnin amacının ne olduğunu düşünmesine yardımcı olun.**
- **Çocuğunuzun okumadan önce gözden geçirme stratejisi kullanarak metni (başlık, alt başlıklar, anahtar sözcükler, görseller, şema ya da grafikler) incelemesini ve içeriği tahmin etmesini sağlayın.**
- **Okuma sırasında, çocuğunuzun ön bilgileriyle okuduklarını ilişkilendirmesini sağlayacak sorular sorun.** Her sayfada okuduklarını ve öğrendiklerini sizinle paylaşmasını isteyin.
- **Çocuğunuzun okudukları ile ilgili önemli bilgileri not almasını sağlayın.**
- **Okuduğunu anlayıp anlamadığını kontrol etmesi (anlamayı izleme) için kendine soru sormasına sesli düşünerek model olun.** Örneğin "Burayı anladım mı? Bence tekrar okumalıyım. Bu sözcüğün anlamı neydi? Önce anlamını öğreneyim, sonra okumaya devam ederim." gibi cümleler kurabilirsiniz.
- **Kitap okunduktan sonra onunla ilgili konuşun ve sorular sorun.** Okuduğunuz kitaplarla ilgili etkinlikler (kitabın bir bölümünü canlandırma, yazara mektup yazma, kitaptaki karaktere mektup yazma, kitabın devamını yazma vb.) yapabilirsiniz.
- **Okuma sonrasında çocuğunuzun metni özetlemesini, okuduklarını anlatmasını ya da canlandırmasını isteyin.** Bu sırada gerektiğinde ona yardımcı olun veya eşlik edin.
- **Sözcük listeleri hazırlayarak çocuğunuzun sık kullanılan sözcükleri görsel olarak tanımasına yardımcı olun.** Bu sözcüklerin doğru okunmasına model olarak çocuğunuzun tekrar etmesini sağlayın.
- **Okuduğunu anlama becerilerini desteklemek için metinle ilgili farklı sorular sorun.** Okuduklarıyla ilgili bir öykü oluşturma, metnin devamını getirme, bir bölümünü

değiştirme, kitabın konusunu sorma, okuduklarıyla ilgili bir sonuç çıkarmasını isteme (anafikri bulma), en sevdiği bölümü veya değiştirmek istediği bölümü sorma gibi sorular kullanabilirsiniz.

SORU

Çocuğunuzun yazma becerilerini destekliyor musunuz?

Yazma Becerilerini Destekleme

Çocuğunuzun yazma becerilerini desteklerken aşağıdaki önerileri dikkate alabilirsiniz (1, 5, 6, 8, 9, 12, 13, 14):

- **Çocuğunuzun yazma etkinliklerine odaklanmasını sağlamak için sakin ve iyi aydınlatılmış bir ortam oluşturun.** Çocuğunuzun tercih ettiği bir oturma düzeni sağlayarak yazma etkinliklerini tamamlamasını sağlayabilirsiniz.
- **Yazma sürecini eğlenceli hâle getirin.**
- **Çocuğunuzun yazarken nerede zorlandığını gözlemleyin.**
- **Çocuğunuzun kapasitesinin üstünde yazması için zorlamayın.**
- **Yazma etkinliklerine (günlük tutma, öykü yazma, rapor yazma, videoları yorumlama, kitap özeti yazma vs.) daha çok zaman ayırın.**
- **Çocuğunuzla birlikte yazılı ürünler (poster, hikâye, broşür, şiir, fıkra vb.) oluşturun.**
- **Bir konu belirleyin ve konu hakkında çocuğunuzdan düşüncelerini söylemesini isteyin.** Siz de çocuğunuzun söylediklerini yazın. Sonra yazdıklarınızı birlikte okuyup düzenlemeler yapın.
- **Daha uzun, daha karmaşık, daha az sıklıkta karşılaşılan ve hata yapılan sözcüklerin tekrarlı yazılmasını sağlayarak otomatiklik kazandırmaya çalışın.**
- **Farklı metin türlerini (şiir, günlük, hikâye vb.) kullanarak yazma etkinlikleri düzenleyin.**
- **Çocuğun önceden plan yaparak, fikir geliştirmesine yardımcı olarak, kullanabileceği sözcükler ve cümleler önererek ödev olarak verilen yazma görevlerini yerine getirmesine yardımcı olun.**
- **Çocuğunuzun bir metin oluşturmasına ya da yazdığı bir metni geliştirmesine reh-**

berlik edin. Bu aşamada kendi düşünme ve yazma süreçlerinize sesli düşünerek model olun. Çocuğunuzun kendisine “nasıl, neden, ne olurdu, sonra ne oldu” gibi sorular sorarak yazdığı metni düzenlemesini sağlayın.

- **Çocuğunuzun farklı metin türlerinde kompozisyon yazmasını kolaylaştırmak için planlama (ör. konu hakkında düşünme, ne yazacağını belirleme, konuyla ilgili bilgi edinme), düzenleme (ör. düşüncelerini yazıya aktararak taslak oluşturma), gözden geçirme (ör. yazım, noktalama, dil bilgisi ve içerik açısından yazdıklarını kontrol etme) ve düzeltme (ör. hataları düzeltip metne son hâlini verme) basamaklarını kullanmasını öğretin.** Örneğin çocuğunuza bir konuyla ilgili bilgilendirici bir metin yazma ödevi verildiğinde onunla konu hakkında tartışın ve ilgisini çeken bir konu seçmesine yardımcı olun. Konu öğretmen tarafından belirlenmişse ve çocuğunuz bu konuyla ilgili yeterince bilgi sahibi değilse çocuğunuzun konuyu internetten ya da kitaplardan araştırması için yönlendirin. Ayrıca konuyla ilgili bilgilendirici videolar veya filmler izlemesini, konu hakkında bilgisi olduğunu düşündüğü kişilerle görüşmeler yapmasını sağlayın. Çocuğunuzun konuyla ilgili topladığı bilgileri amaca uygun bir şekilde düzenlemesi için yönlendirin. Ardından da diğer basamakları (gözden geçirme ve düzeltme) uygulamasını sağlayın.
- **Günlük rutinlerde çocuğunuz için gereksinim oluşturup yazma fırsatlarını artırın.** Örneğin günlük yazma, bir senaryo yazma, dilekçe yazma, hoşuna gitmeyen bir şey hakkında yazma gibi etkinlikler yaptırabilirsiniz.
- **Çocuğunuzun süreç içindeki tüm yazılı etkinliklerini dosyalayarak onunla birlikte gelişimini izleyin ve ilk yazıları ile son yazıları arasındaki farklar hakkında konuşun.**
- **Çocuğunuzun yazılı ödevlerini kontrol edip yazım, noktalama, dil bilgisi ve içerik hatalarına ilişkin geri bildirim verin.**
- **Çocuğunuzun yazdığı yazılarda her paragrafın sadece konuyla ilgili bilgiler içermesi gerektiğini açıklayın.** Her paragrafta bir ana cümle olması gerektiğini, diğer cümlelerin ise onu açıklayan ve destekleyen cümleler olması gerektiğini açıklayın. Paragraflarını bu şekilde oluşturması için onu destekleyin.
- **Çocuğunuz konuyla ilgili fikir üretmediğinde, ipuçları vererek ya da sorular sorarak düşüncelerini yazıya aktarmasına yardımcı olun.** Çocuğunuzun konudan uzaklaştığını fark ettiğinizde sorduğunuz sorularla ve vereceğiniz ipuçlarıyla onu yönlendirin.

Görsel 9 Betimleme: Çalışma masasında bir şeyler yazan bir kız çocuk ve kontrol eden annesi

SORU

Matematik becerilerini nasıl destekleyebilirsiniz?

Matematik Becerilerini Destekleme

Çocuğunuzun matematik becerilerini desteklerken aşağıdaki önerilerden yararlanabilirsiniz (1, 3, 5, 6, 8, 12, 13, 14):

- Çocuğunuzun matematikte güçlü ve zayıf yönlerini fark etmesine yardımcı olun.
- Çalışma ortamında gerekli materyallerin bulunmasına ve dikkat dağıtıcı uyarıların olmamasına dikkat edin.
- Çocuğunuzun matematikte zorlandığı becerileri belirleyip o konuda destek sağlayın.
- Çocuğunuzun ödevlerle ilgili olumsuz deneyimler ve yetersizlik duygusu yaşamasını mümkün olduğunca önleyin.
- Çocuğunuzun öğretmenleriyle birlikte çalışarak matematiği daha etkili bir şekilde öğrenmesine yardımcı olacak stratejiler belirleyin.
- Matematik öğretmeniyle iletişim kurup çocuğunuzun öğrenme güçlüğü olduğunu, düzeyine uygun uyarlamalara ve etkinliklere gereksinim duyduğunu hatırlatın.
- Öğretmenden derste işlenecek konularla ilgili bilgi alıp çocuğunuzun önceden konuya hazırlayın ve ön bilgilerini destekleyin.

- Bazı becerileri öğrenmek için daha çok tekrara ihtiyacı olabileceği için alıştırmalar ve etkinlikler ile çocuğunuzu destekleyin.
- Çocuğunuzun en iyi nasıl öğrendiğini anlamaya çalışın ve uygun stratejilerle öğrenmesini destekleyin.
- Matematik işlemleri için farklı çözüm yolları üzerine çalışın.
- Çocuğunuzun düzeyine uygun matematik problemleri ile problem çözme becerilerini destekleyin.
- Yeni matematiksel becerileri günlük yaşamdan somut örneklerle öğretmeye başlayıp daha sonra soyut örneklere geçiş yapın. Örneğin matematikte kesirler konusu için bir pasta ya da başka bir yiyecek parçalara bölünerek alınan parçanın, bütünün kaçta kaç olduğu çalışılabilir.
- Çocuğunuz okuduğunu anlamada zorlanıyorsa matematik problemlerini de anlamakta zorlanabilir. Bu nedenle problemi ve yapması gerekenleri anlamasına yardımcı olmanız önemlidir. Bunun için problemi sözel olarak açıklayın. Problemi sayı doğrusu, resim veya şema gibi görsellerle somutlaştırın. Çocuğunuzun gerekirse problemi tekrar okumasını veya işleme ilişkin ipuçlarına dikkat etmesini sağlayın.
- Çocuğunuzun hesap makinesi kullanarak çözdüğü soruların sonucunu kontrol etmesini isteyin. İşlem sonucu yanlışsa nerede hata yaptığını bulmasını ve soruyu yeniden çözmesini sağlayın.
- Matematik problemlerini çözerken zorlandığı zaman sizden yardım istemesi için cesaretlendirin.
- Hesaplama becerilerinin pekiştirilmesi ve akıcılık kazanması için bol soru çözmek ve oyunlarla pekiştirmek işlevsel olabilir. Örneğin oyun sırasında alım satım yapılabilen kutu oyunları oynayabilirsiniz. Çarpma veya bölme işlemlerini oyun kartları şeklinde hazırlayarak yapabilirsiniz.

Görsel 10 Betimleme: Üzerlerinde çeşitli işlemlerin yazılı olduğu karışık şekilde duran çok sayıda kart

- Okulda önceden öğretilen ancak çocuğunuzun hatırlamadığı kavramları tespit edin ve kitap üzerinden birlikte tekrar edip hatırlamasını sağlayın.
- Matematik ödevleri çocuğunuza çok zor geliyorsa ödevi çocuğun kapasitesine göre düzenlemesi/değiştirmesi için öğretmenle iletişime geçin.
- Çocuğunuzun matematik ödevini önceden gözden geçirin ve nasıl yardımcı olabileceğinizi düşünün.
- Bir problemi çözmesi veya işlemi yapması için önce çocuğunuza fırsat verin. Zorlandığı durumlarda yardım ve geri bildirim sunun.
- Çocuğunuzun matematik ödevini yapmak konusunda isteksiz olması durumunda sizin çözmeniz için bir matematik problemi belirlemesini isteyin. Problemi anlayana kadar nasıl okuduğunuza ve sesli düşündüğünüze model olun. Bu süreçten keyif aldığınızı ve rahat olduğunuzu gösterin. Bu hem çocuğunuzun işlemi/problemi anlamasına yardımcı olacaktır hem de süreci daha keyifli hâle getirecektir. Bazen de siz işlemde zorlanıyormuş gibi yaparak onun size yardım etmesini sağlayın.
- Çocuğunuzun çözdüğü soruları kontrol ederek bazı hataları fark etmesini ve düzeltmesini sağlayın.
- Soruyu doğru çözmek ve hesaplama hatası yapmamak için acele etmemesi, soruya odaklanması ve adım adım ilerlemesi gerektiğini çocuğunuza hatırlatın. Daha yavaş ve dikkatli olmalarını sağlamak için sorunun çözümünde izlediği her adımı açıklamasını ve işlemleri kontrol etmesini isteyin.

! DİKKAT

Okuma, yazma ve matematik becerileri için verilen önerileri diğer dersler için de kullanabilirsiniz.

Neler Öğrendik?

Bu bölümde öğrenme gücünü olan çocukların akademik başarısını desteklemek için çeşitli uygulama önerilerine yer verilmiştir. Başarıda önemli bir rolü olan öğrenme sürecinin etkililiğini artırmak için bellek ve planlama stratejilerine yönelik bilgi verilmiştir. Çocukların öğrenme özelliklerine göre uyarlamalar yapma, çok boyutlu materyallerle etkinlikler hazırlama ve performansa yönelik geri bildirim verme aşamasında ebeveynlerin yapabileceği uygulamalara örnekler sunulmuştur. Ayrıca diğer dersler için temel oluşturan okuma, yazma ve matematik becerilerinin ebeveynler tarafından etkili bir şekilde desteklenmesi için öneriler sıralanmıştır.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Judd, S., J. (Ed.). (2012). Learning disabilities sourcebook (4th ed.). Omnigraphics, Inc.
2. Reid, G. 2005. Dyslexia: A complete guide for parents. England: John Wiley & Sons.
3. Martin, M. (2007). Helping children with nonverbal learning disabilities to flourish: A guide for parents and professionals. UK: Jessica Kingsley Publishers.
4. Davis, J. M., & Broitman, J. (2011). Nonverbal learning disabilities in children: Bridging the gap between science and practice. NY: Springer.
5. Kirk, S., Gallagher, J., & Coleman, M. R. (2017). Education exceptional children (14th ed.). Cengage Learning Company.
6. Franklin, D. (2018). Helping your child with language-based learning disabilities. New Harbinger Publications.
7. Reid, R., & Lienemann, T. O. (2006). Strategy instruction for students with learning disabilities. NY: The Guilford Press.
8. Mercer, C. D., & Mercer, A. R. (2005). Teaching students with learning disabilities (7th ed.). NJ: Pearson.
9. Reid, R., Lienemann, T. O., & Haganan, J. L. (2013). Strategy instruction for students with learning disabilities (2nd ed.). NY: The Guilford Press.
10. Miles, T. R., & Miles, E. (1983). Help for dyslexic children. NY: Routledge.
11. Tanguay, P. B. (2001). Nonverbal learning disabilities at home: A parent's guide. London: Jessica Kingsley Publishers.
12. Farra, S., Sterling, S., & Linton, R. (2013, November). Evidence based practices for teaching writing. Presented at CEC Conference, Louisville, KY.
13. Graham, S., & Perin, D. (2007). Writing next: Effective strategies to improve writing of adolescents in middle and high school. Washington, DC: Alliance for Excellence in Education.
14. Pierangelo, R., & Giuliani, G. (2008). Teaching students with learning disabilities. California: Corwin Press.

BÖLÜM 4

Doç. Dr. Zeynep BAHAP KUDRET

**SOSYAL-DUYGUSAL
GELİŞİMİN
DESTEKLENMESİ**

Genel Amaç

Sevgili Aileler; bu bölümde öğrenme güçlüğü olan çocukların sosyal-duygusal gelişimini destekleme yolları açıklanacaktır.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Öz güveni destekleme yollarını açıklar.
- Çocuğun öz güvenini destekleyecek şekilde davranır.
- Çocuğun olumlu davranışlarını takdir eder.
- Çocuğu dinlemek için zaman ayırır.
- Çocuktan beklenen davranışlar için kurallar belirler.
- Çocuğa uygun rol modeller sunar.
- Çocuğun güçlü yönlerine odaklanır.
- Çocuğun sosyal becerilerini destekler.
- Çocuğun öfke kontrolünü sağlamasına yardımcı olur.

İçerik

1. Öz Güvenin Desteklenmesi
2. Çocuğa Yönelik Övgü
3. Çocuğunuzu Dinlemek İçin Zaman Ayırın
4. Davranışlarla İlgili Net Kurallar Belirleyin
5. Çocuğunuza Rol Modeller Sunun
6. Çocuğunuzun Güçlü Yönlerine Odaklanın
7. Çocuğunuzun Sosyal Becerilerini Destekleyin
8. Öfke Kontrolü

Açıklamalar

Bu bölümde ebeveynlerin öğrenme güçlüğü olan çocuklarının sosyal-duygusal gelişimlerini destekleme yollarına ilişkin bilgi sunulmaktadır. Bu bağlamda çocuğa değer verme, öz güvenini destekleme, nitelikli etkileşimler kurma, beklentileri açıklama, çocuğun ilgi ve yeteneklerine dikkat etme, sosyal becerileri destekleme konusunda uygulama önerileri yer almaktadır. Ergenlik öncesi dönem ve olumsuz başarı deneyimlerinin etkilediği çocuklarda görülen olumsuz davranışlara nasıl müdahale edileceği açıklanmıştır.

Giriş

Öğrenme güçlüğü olan çocuğunuzun okuma, yazma, matematik, diğer akademik ve sosyal alanlardaki öğrenme sürecine sizlerin de aktif bir şekilde katılması, çocuğunuzun öz güvenini artırıp derslerdeki başarısını ve motivasyonunu olumlu yönde etkiler. Çocuğunuz ile aranızdaki olumlu etkileşimler (ör. konuşmalar, paylaşımlar, birlikte çalışma) çocuğunuzun gelişimi ve etkili bir öğrenme ortamının oluşması için önemlidir. Çocuğun sizlerle kurduğu olumlu etkileşimler, başkalarıyla yani akranlar, öğretmenler ya da diğerleriyle olan iletişimi etkilemekte, yaşadığı problemleri çözmede yardımcı olmaktadır. Günlük yaşamda, ödev yaparken ve sosyal hayatta çocuğa nitelikli zaman ayırmak, iletişimin güçlenmesini sağlayabilir.

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar arasında düşük öz güven ve düşük benlik saygısı yaygın olarak görülmektedir. Öz güven, başarılı bir öğrenme sürecinde etkili faktörlerden biridir. Bu çocuklar kendilerini yaşıtları veya kardeşleriyle kıyasladıklarında, başkalarına kolay gelen bazı işleri yapmakta zorlandıklarını fark ederler ve kendilerini yetersiz görmeye başlarlar. Ebeveynler, çocuklarının öz güvenini güçlendirmenin yollarını aramalıdır.

! DİKKAT

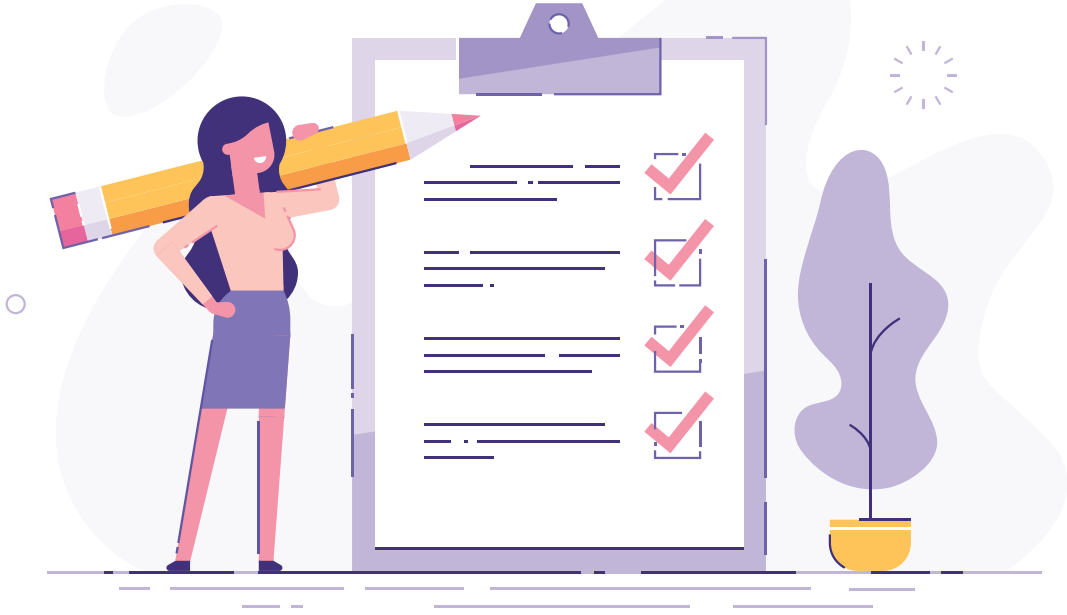
Ebeveynler olarak öğrenme güçlüğü olan çocuğunuzun öz güvenini geliştirmede ve karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmesi için desteklemede önemli bir rolünüz olabilir. Çocuğunuzun kendi yeteneklerini fark edip geliştirmeyi öğrenmesi mümkündür. Öğrenme güçlüğü olan çocuğunuz için destekleyici olmanız, öz güven geliştirmesine yardımcı olabilir.

Öz Güvenin Desteklenmesi

Öğrenme güçlüğü olan çocuğunuzun öz güvenini geliştirmesine yardımcı olmak için sıralanan önerileri dikkate alabilirsiniz (1):

- **Çocuğunuzun akademik dersler dışında sanat, müzik veya spor ile ilgilenmesini sağlayın.**
- **Yapmaktan hoşlandığı etkinlikleri belirleyip bu etkinliklere daha çok zaman ayırın.**
- **Çocuğunuzun iyi olduğu şeyleri ve güçlü yönlerini ön plana çıkarın.** Her bireyin farklı alanlarda başarılı olabileceğini vurgulayın.
- **Çocuğunuzun zayıf olduğu becerileri desteklerken güçlü yönlerine değer verdiğinizini gösterin.**
- **Öğrenme güçlüğünün üstesinden gelen ve hayallerini gerçekleştiren başarılı insanlardan örnekler verin.** (Albert Einstein, Thomas Edison, Stephen Hawking, Mozart vb.)
- **Eleştirmek yerine çocuğunuzdan beklentilerinizi net bir şekilde söyleyin.** Örneğin çocuğunuzun odasının her zaman dağınık olduğundan şikâyet etmek yerine, kitaplarını düzenlemesini, masasını ve yatağını toplamasını isteyin.
- **Çocuğunuzun başarılı olabileceği beceriler için fırsatlar sağlayın.**
- **Çocuğunuzun hataları öğrenme deneyimleri olarak görmesine yardımcı olun.**
- **Çocuğunuzun performansını değerlendirirken çabasını ve önceki performansını göz önünde bulundurun.**
- **Çocuğunuzun öğrenmesi ve zorluklarla başa çıkması için olumlu stratejiler geliştirmesine yardımcı olun.**
- **Çocuğunuzun bir problemle karşılaştığında problemi çözme ve karar alma becerilerini geliştirmesine yardımcı olun.**
- **Çocuğunuzun yaşadığı problemler için çözümler sunmak yerine, yaratıcı yaklaşımlar hakkında beyin fırtınası yapmasına ve her birinin olası sonuçlarını düşünmesine yardımcı olun.**
- **Çocuğunuzun arkadaş edinmesi için fırsatlar sağlayın.** Akranlarıyla bir arada olabileceği oyun parkı, tiyatro, kurs gibi farklı ortamlara gidin.
- **Çocuğunuzun değerli olduğunu ona hissettirin.**
- **Çocuğunuzun gönüllü olarak başkalarına yardım etmeye teşvik edin.** Başkalarına sunacak değerli bir şeye sahip olmak öz güveni güçlendirir.
- **Çocuğunuzun sevildiğini, takdir edildiğini ve desteklendiğini hissettiği güvenli bir ev ortamı sağlayın.**

Öz güveni artırmanın bir yolu, çocuğunuzun takdir etmektir. Çocuğunuzun olumlu davranışlarını ve iyi yaptığı şeyleri takdir ederek öz güvenini artırabilirsiniz. Somut yorumlar, çocukların beklentileri anlamalarına, ilerlemeleri ve başarıları konusunda kendilerine güvenmelerine ve öz güven kazanmalarına yardımcı olur. Çocuğunuzun ödüllendirmek için başarı belgesi, gelişimdeki iyileşmeyi gösteren grafikler, kontrol listeleri, yıldızlar ve çıkartmalar gibi görsel kanıtlar kullanabilirsiniz.

Görsel 1 Betimleme: Omuzunda büyük bir kalem tutan bir kadın figürü ve pano kâğıdında tamamlanan işlerin işaretlendiği bir kontrol listesi

! DİKKAT

Çocuğunuzun yalnızca başarıyla tamamladığı şeyler için değil, yapmaya çabaladığı ve denediği şeyler için de övülmesi ve takdir edilmesi önemlidir. Çocuğunuzun somut bir şekilde sergileyemediği bir potansiyelinin ve yeteneğinin olduğunu da göz önünde bulundurmalsınız. Çocukların öğrenmesi ve başarılı olma süreci yavaş ilerlese de öğrenme motivasyonu ve çabasının da ödüllendirilmesi önemlidir. Ayrıca çocuğunuzunuzu her koşulda sevdiğinizi ve değer verdiğinizi göstermeyi unutmayınız.

Öz güveni desteklemenin diğer bir yolu, çocukları başkalarıyla kıyaslamaktan kaçınmaktır. Çocuğunuzun kardeşleri ya da sınıf arkadaşları özetle diğer çocuklarla karşılaştırmaktan kaçınınız. Her birey farklı hızlarda farklı şekillerde gelişim gösterdiğinden, bireyselliği ön planda tutmak ve çocuğun bunu fark etmesini sağlamak önemlidir. Akademik başarısı genellikle düşük ve öğrenme güçlüğü olan bireylerin başkalarıyla karşılaştırılması, öz güveni ve motivasyonu olumsuz etkilediğinden bireylerin öğrenme sürecine aktif katılımları ve olumlu bir benlik algısı geliştirmeleri zorlaşmaktadır. Öğrenme güçlüğü olan çocukların okul dışında akranlarıyla birlikte olmalarını ve sosyal kulüpler içinde yer almalarını teşvik etmek, farklı etkinliklerde yer alma ve başarılı olma fırsatı sağladığı için öz güvenlerini artırmaktadır. Son olarak ev ödevi için ayrılan süreyi sınırlamak, çocukların kendini ifade edebileceği diğer sosyal etkinliklere daha çok zaman ayırabilmesini sağlayacaktır. Bu açıdan, yapılan planların gözden geçirilmesi ve düzenlenmesi önemlidir.

SORU

Çocuğunuzun davranışlarını takdir ediyor musunuz?

Çocuğa Yönelik Övgü

Övgü, çocuğunuza yaptığı şeyi veya davranışlarını beğendiğinizi söylemenizdir. Örneğin "Aferin Ebru, bugün masan çok düzenli." diyebilirsiniz. Övgü, çocuğunuzun öz güvenini, benlik algısını ve motivasyonunu besler. Övgü kullanarak çocuğunuza kendisi hakkında nasıl olumlu düşüneceğini göstermiş olursunuz. Çocuğunuzun başarılı olduğu zamanları nasıl fark edeceğini ve kendisiyle gurur duymasını öğrenmesine yardımcı olursunuz. Çocuğunuzun kararlaştırılan bir saatte eve geldiği, zamanında uyandığı veya hatırlatılmadan ödeve başladığı için övebilirsiniz. Çocuğunuza tam olarak hangi davranışı takdir ettiğinizi söylemeniz önemlidir. Örneğin "Sen akıllı bir çocuksun." yerine "Geç kalacağını haber verdiğin için teşekkür ederim. Bu çok hoşuma gitti." şeklinde daha somut tanımlayıcı bir ifade kullanarak çocuğunuzun neyi iyi yaptığını tam olarak anlamasına yardımcı olabilirsiniz.

Çocuğunuzun çabasını överek çocuğunuzun motive edebilir ve daha çok çabalamasına teşvik edebilirsiniz. Örneğin "Bu matematik ödevi üzerinde çok çalıştın, aferin." diyebilirsiniz. Çocuğunuzun "Bu soruları ne kadar iyi çözebileceğini göster." veya "Sınav için gergin olduğunu biliyorum ama çok çalıştın. Nasıl sonuçlandı? önemli değil, elinden gelenin en iyisini yaptın." gibi ifadelerle cesaretlendirebilirsiniz.

! DİKKAT

Öz güven yetersizliği olan bazı çocuklar diğerlerine göre daha fazla cesaretlendirilmeye ihtiyaç duyabilirler. Çocuğunuzun çabasını ödüllendirdiğinizde, zorluklarla karşılaştığında bile yapabileceğine inanması, denemeye ve çabalamaya devam etmesi daha olasıdır.

Ödüller, olumlu davranışların bir sonucu olarak takdir ve teşvik amacıyla çocuklara sunduğumuz övgülerdir. Örneğin odasını düzenli tutmanın ödülü olarak akşam yemeğini çocuğunuzun seçmesine izin verebilirsiniz. Çocukların ödüllendirilen davranışları tekrarlama olasılığı daha yüksektir. Ödüller, övgü ve cesaretlendirmenin daha etkili olmasını sağlayabilir. Bu nedenle, çocuğunuzun davranışını ödvdüğünüzde veya teşvik ettiğinizde ve ardından onu ödüllendirdiğinizde, davranışın tekrarlanması daha olasıdır. Çocuğunuzun problem davranışını azaltmak ya da istedik bir davranışla değiştirmek için övgü ve cesaretlendirmeyi kullanabilirsiniz. Çocuğunuzun olumlu davranışlarını veya çaba gösterdiği zamanları fark ettiğinizde, onu takdir ederek hangi davranışından hoşlandığınızı söyleyin. Örneğin "Öğretmenin verdiği deneyi yapmaya çalışman hoşuma gitti. Aferin. Çok sıkı ders çalışıyorsun. Bence sınavın harika geçecek!" gibi cümleler kurabilirsiniz.

Övgü, Teşvik ve Ödülleri Kullanırken Dikkat Edilecek Noktalar

Aşağıda sunulmuş noktalara dikkat ederek çocuğunuzun iyi bir iş çıkardığını anlamasına yardımcı olabilir ve olumlu davranışlarını teşvik edebilirsiniz:

- **Çocuğunuzla ilgili olumlu düşüncelerinizi ona söyleyin. Çocuğunuza her gün teşvik edici şeyler söyleyin.** Söylediğiniz küçük şeyler zamanla çocuğunuzun motivasyonu üzerinde büyük bir etki yaratabilir.
- **Çocuğunuzun sözel olmayan yollarla da (ör. jestler, mimikler) övebilir veya teşvik edebilirsiniz.** Gülümsemek, "çak" yapmak, çocuğunuza davranışlarından veya çabalarından etkilendiğinizi göstermenin güçlü yolları olabilir.
- **Çocuğunuzun olumlu davranışlarını mutlaka ödüllendirin.** Örneğin "Ödevlerini tamamladığın için teşekkür ederim. Bunu kutlamak için sinemaya gidelim." diyebilirsiniz.
- **Çocuğunuzdaki küçük değişiklikler ve başarıları fark edin.** Çocuğunuzun takdir etmek için mükemmel bir şey yapmasını beklemek yerine, herhangi bir çabayı veya gelişmeyi ödüllendirmeye çalışın.
- **Olumsuz bir şey söylemeden önce olumlu davranışlarını övün.**
- **Çocuğunuzun güçlü yönlerini övün ve kendi ilgi alanları için motivasyonunun devam etmesini sağlayın.**
- **Övgünüzü davranışa uygun hâle getirmeye çalışın.** Övgünüz abartılıysa çocuğunuz buna inanmayabilir. Övgü ve ödülleri çocuğunuzun yaşına uygun şekillerde kullanın. Örneğin gençler herkesin önünde övülmek istemeyebilirler.

SORU

Çocuğunuz bir şeyler anlatmaya çalıştığında gerçekten dinliyor musunuz?

Çocuğunuzun Dinlemek için Zaman Ayırın

Ortaokula giden, ergenlik öncesinde olan çocuğunuzla olumlu ve sıcak bir iletişim kurmanız; çocuğunuzun sizinle olumlu ve olumsuz duygularını sizinle daha kolay paylaşmasını sağlayabilir. Çocuğunuzla iyi iletişim, güçlü ve sağlıklı bir ilişkinin merkezinde yer alır. İyi iletişim, onu iyi dinlemekle başlar. Bu nedenle, çocuğunuzun dinlemeniz ve kendini ifade etmesi için zaman ayırmanız çok önemlidir (2). Böylece çocuğunuzun duygu ve düşüncelerini önemseydiğinizi, onunla ilgilendiğinizi gösterebilirsiniz. Ayrıca çocuğunuzun hayatında neler olup bittiğini öğrenebilir ve onu anlamaya çalışabilirsiniz. Çocuğunuz anlatırken aktif bir dinleyici

olarak çok fazla konuşmanıza gerek yoktur. Dinlerken onu anladığınızı başınızla onaylayarak gösterebilirsiniz. Ne kadar az konuşursanız çocuğunuzun ne dediğini anlamak ve sorun çözmek için kendinize o kadar çok zaman tanırırsınız. Duygu ve düşüncelerini yargılamadan veya düzeltmeden ifade etme şansı verdiğinizde, çocuğunuzun sizinle daha açık konuşmasını ve daha net düşünmesini sağlayabilirsiniz. Çocuğunuz size bir şey anlatmaya çalıştığında tüm dikkatinizi ona vermeniz, kendini değerli hissetmesini sağlar (3, 4).

Çocuğunuz ile iletişim halindeyken aşağıda sıralanan noktalara dikkat etmeniz iletişimi güçlendirecektir:

- **Çocuğunuz konuşurken ona yaklaşın.**
- **Dinlediğinizi göstermek için ona bakın ve göz temasını kurun.**

Görsel 2 Betimleme: Masabaşında oturarak birbiriyle sohbet eden baba oğul

- **Televizyonu kapatın ve cep telefonunuzu bırakın.**
- **Çocuğunuzun sözünü kesmeden konuşmasına izin verin.**
- **Ne söyleyeceğinizi düşünmek yerine çocuğunuzun ne söylediğine dikkatinizi verin ve onu anlamaya çalışın.**
- **Çocuğunuza anlattıklarıyla ilgilendiğinizi gösterin.** Onaylamak için başınızı sallayabilir, "...anlıyorum, zor görünüyor..." gibi şeyler söyleyerek başlayabilirsiniz.

- **Çocuğunuz anlatmayı durdurduğunda merak ettiğinizi ve ilgilendiğinizi gösteren “Sonra ne oldu?” gibi sorular sorun.**
- **Çocuğunuz söylediklerini tamamladığında, sözlerini ve duygularını kendi sözcükleriyle tekrarlayarak onu dinlediğinizi ve anlamaya çalıştığınızı gösterin.** Örneğin “Bakalım anlamış mıyım? Bu hafta sonu için plan yapmadan önce seninle konuşmadığım için kızgınsın.” şeklinde kendinizi ifade edebilirsiniz. Çocuğunuzun aktif dinleyip söylediklerini tekrarlamamız, onu daha fazla konuşmaya veya düşündükleri hakkında daha fazla şey söylemeye teşvik edebilir.
- **Çocuğunuzun yargılamaktan kaçının.** Örneğin “Ödevlerini yapmadan dışarı mı çıkacaksın?” gibi yargılayıcı bir cümle yerine “Okuldan sonra dışarıda hava almak istiyorsun sanırım.” şeklinde konuşmak, çocuğunuzun isteklerinden dolayı suçlu hissetmesini önleyebilir.

Davranışlarla İlgili Net Kurallar Belirleyin

Aile kuralları, davranışla ilgili net beklentileri belirler. Yapabiliyorsanız tüm aile üyelerinin katılımıyla uyulması gereken kuralları belirleyin. Kuralları olumlu bir şekilde ifade etmeye çalışın. Örneğin “Saygısız olma!” yerine “Birbirimizin düşüncelerine saygılı olmalıyız.” diyebilirsiniz. Herkesin kurallara uyup uymadığını sakın, kararlı ve tutarlı bir şekilde takip edin. Kurallar ihlal edildiğinde yaptırımını net bir şekilde açıklamaya ve uygulamaya dikkat edin. Böylece çocuğunuzun davranışlarıyla ilgili “Verilen görevi tamamlamadığın için bu hafta sonu evde kalman gerekecek.” gibi cümlelerle beklentilerinizi görmesini sağlayabilirsiniz. Çocuğunuzun sorunun tekrar ortaya çıkmasını önlemek için neler yapabileceğini düşünmeye teşvik edebilirsiniz. Çocuğunuzun davranışlarıyla ilgili olarak aşağıda sıralanan noktalara dikkat etmeniz işinizi kolaylaştırabilir (5, 6):

- **Çocuğunuza olumlu bir rol model olmaya çalışın.** Çocuğunuz sizin yaptığınızı yapar. Onun için iyi bir rol model olmak, çocuğunuzun davranışlarına rehberlik etmenin güçlü ve olumlu bir yoludur. Örneğin çocuğunuz sizin aile kurallarına (ör. ekran süresini belirli bir saatle sınırlama) uyduğunuzun gördüğünde kendine örnek alır.
- **Çocuğunuzla tartışmaya başlamadan önce biraz düşünün.** Çocuğunuzla davranışları konusunda tartışmaya başlamadan önce kendinize “Bu gerçekten önemli mi, tartışmaya değer mi?” diye sorun. Gerekecekçe olumsuz geri bildirim, çatışma ve olumsuz duygulara yer vermeyin.

Çocuğunuzun bir birey olarak dikkate alın ve saygı duyun. Çocuğunuzun kendisine değer verildiğini, kabul edildiğini ve saygı duyulduğunu bilmesi önemlidir. Çocuğunuzun duygu ve düşüncelerini, onunla aynı fikirde olmasanız bile dinlemeye ve dikkate almaya özen gösterin.

- **Çocuğunuza sorumluluk verin.** Çocuğunuza bazı konularda sorumluluk vermek (ör. kendi kıyafetlerini seçmesine izin vermek, salatayı onun hazırlamasını istemek) özerkliği ve bağımsızlığı artırmaya yardımcı olabilir.
- **Sorunları olumlu bir şekilde çözmeye çalışın.** Çocuğunuzla ya da eşinizle bir sorun yaşıyorsanız problemi çözmeye yönelik sakin ve olumlu bir yaklaşım kullanmanız, çocuğunuza sizi model alması için güzel bir fırsat sunar.
- **Çocuğunuzu övün.** Çocuğunuzu davranışlarından dolayı övmeniz, yaptıklarını takdir etmeniz onu güçlü bir şekilde motive eder. Çocuğunuzun sorumluluklarını ve olumlu davranışlarını fark edip takdir ettiğinizde, onu aynı şekilde davranmaya teşvik etmiş olursunuz. Çocuğunuzu sadece arkadaşlarının önünde değil, bireysel olarak da takdir etmelisiniz.
- **Çocuğunuzla yapacağınız ciddi konuşmalar için önceden plan yapın.** Çocuğunuzla ciddi konuşmalar yapmanız gerektiğinde, ne söyleyeceğinizi ve çocuğunuzun nasıl hissedebileceğini önceden düşünmeniz önemlidir. Onunla özel olarak konuşabileceğiniz bir zaman ve yer ayırabilirsiniz. Örneğin "Aslı, seninle bazı konular hakkında konuşmak istiyorum. Akşam yemek yedikten sonra konuşabilir miyiz?" diyebilirsiniz.
- **Çocuğunuzla olan ilişkinizi belirli bir dengede tutmaya çalışın.** Birlikte vakit geçirmek, eğlenmek, yardım etmek ve destek sunmakla birlikte bazı noktalarda olumsuz davranışlarını fark etmesi için eleştirmeniz de gereklidir.

Görsel 3 Betimleme: Açık havada oturan babasının omuzuna elini atıp sarılan bir çocuk ve onun elini gülümseyerek tutan babası

- **Çocuğunuzla duygularınızı paylaşın.** Çocuğunuza davranışlarının sizi nasıl etkilediğini dürüstçe söyleyebilirsiniz. Örneğin “Ödevlerini tamamlaman gerektiğini biliyorsun!” demek yerine “Zorlandığın zaman benden yardım istemediğinde endişeleniyorum.” demek daha iyi bir tepki olacaktır.
- **Hatalarla yaşamayı öğrenin.** Herkes hata yapar ve kimse mükemmel değildir. Her şey hatalarla nasıl başa çıktığınızla ilgilidir. Hataların sorumluluğunu almak ilk adımdır ve ardından işleri daha iyi hâle getirmek için neler yapabileceğinizi bulmak bir sonraki adımınız olabilir. Bir hata yaptığınızda çocuğunuzdan özür dilemeye, çocuğunuz hata yaptığında aşırı tepki vermeden düzeltmesini sağlamaya çalışabilirsiniz.
- **Çocuğunuzla sağlıklı bir iletişim hâlinde kalmanın yollarını arayın.** Çocuğunuzla birlikte özel ve keyifli vakit geçirerek iletişimde kalabilirsiniz. Onunla paylaştığınız en iyi anlar, sıradan ve plansız bir şekilde gerçekleşebilir. Örneğin siz yemek yaparken çocuğunuz yanınıza gelip okulda yaşadığı bir olayı anlatmaya başlayabilir. Bu durumda, kendisini ve anlattıklarını önemseyişinizi göstermek için yaptığınız şeyi bırakın, tüm dikkatinizi çocuğunuza verin.
- **Çocuğunuzun mahremiyet ihtiyacına saygı gösterin.** Çocuğunuz büyüdükçe biraz mahremiyet ve kendine ait bir alan isteyebilir. Çocuğunuzun odasına girmek için izin istemek, telefonunu veya eşyalarını karıştırmamak bu ihtiyaca saygı göstermenin bir yoludur.
- **Aidiyet duygusunu teşvik edin.** Aile içindeki rutinler, çocuğunuz için istikrar ve aidiyet duygusu verebilir. Hafta sonu pikniğe gitmek, özel günleri hep birlikte kutlamak, cuma günleri patlamış mısır eşliğinde film izlemek gibi rutinleriniz ve farklı paylaşımlarınız olabilir.
- **Sözünüzü tutun.** Çocuğunuza tutamayacağınız sözler vermeyin. Verdiğiniz sözü yerine getirdiğinizde, çocuğunuz size güvenmeyi ve saygı duymayı öğrenir. Açık ve tutarlı olun, yalnızca emin olduğunuz şeyleri vadedin.
- **Gerçekçi beklentileriniz olsun.** Çocuğunuzun ön ergenlik yaşadığı ve kimlik arayışında olduğu bu dönemde hata yapması ya da bazı kurallara uymaması söz konusu olabilir. Bu konuda gerçekçi beklentileriniz olmalı ve aşırı tepkili olmamalısınız.
- **Olaylara olumlu açılardan bakmaya çalışın.** Gülmek veya şakalaşmak, gerilimi ve olumsuz havayı dağıtmaya yardımcı olabilir. Çocuğunuzla tartıştığınızda olayın kişiselleştirilmemesi için bir şaka ya da espri ile iletişimin yönünü değiştirebilirsiniz.

- **Çocuğunuzun davranışını değiştirmek veya düzenlemek için bir işaret olarak bir mimik veya jest kullanmak işe yarayabilir.** Bir ebeveyn, “Örneğin sesini alçaltması gerektiğinde dikkatini çekiyorum ve ona göz kırpyorum. Bu sinyal, ona sesini alçaltmasını hatırlatıyor ama onu başkalarının önünde utandırmamaya dikkat ediyorum.” şeklinde ipucu verdiğini ifade etmiştir. Sizin de çocuğunuz uygun olmayan şekilde davranmaya veya rahatsız edici bir davranış sergilemeye başlarsa, birlikte bazı ipuçları belirleyebilirsiniz.

Çocuğunuza Rol Modeller Sunun

Çocuğunuzun kendisine karşın olumlu bir bakış açısı kazanmasına yardımcı olabilirsiniz. Birçok başarılı insanın kendisiyle benzer güçlüklerin üstesinden gelmek zorunda kaldığına örnekler verebilirsiniz. Engellilik, hastalık, ayrımcılık veya diğer zorluklar karşısında hedeflerine ulaşmak için mücadele eden bireyleri konu alan birçok kitap ve video mevcuttur. Çocuklar ayrıca öğrenme güçlüğü olan yazarlar, bilim insanları, şirket yöneticileri, politikacılar, sporcular veya ünlüler gibi toplumun son derece seçkin üyeleriyle tanışmaktan veya onlar hakkında edindikleri bilgilerden ilham alabilirler.

Çocuğunuzun Güçlü Yönlerine Odaklanın

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar genellikle yetersiz oldukları becerilerin farkındadırlar. Ancak mutlaka başarılı oldukları farklı alanların da olabileceğine dikkat edilmelidir. Güçlüklerle başa çıkma becerileri sunmanın yanı sıra, çocuğunuzun güçlü yönlerine odaklanmalı, yeteneklerini beslemeli ve sanat, bilim, fotoğrafçılık, bilgisayar veya spor gibi başarılı oldukları etkinlikleri yapmaya ve sürdürmeye teşvik etmelisiniz. Çocuklar, yetersizliklerinden bağımsız olarak sevildiğini ve saygı duyulduğunu hissetmelidir. Zayıf yönlere çok fazla vurgu yapmak bu hassas dengeyi bozabilir. Bu açıdan çocuğunuzun güçlü olduğu alanları ve becerileri ön plana çıkararak yetersiz olduğu alanları destekleyebilirsiniz (5, 6).

! DİKKAT

Her bireyin eşsiz olduğu, kendine özgü bir karakteri, ilgi ve yetenekleri olduğu unutulmamalıdır.

Çocuğunuzun Sosyal Becerilerini Destekleyin

Bazı öğrenme güçlüğü olan çocuklar, daha iyi sosyal becerilere sahip olmakla birlikte, bazıları sosyal becerilerinde sorunlar yaşamaktadır. Ebeveynler olarak sizler çeşitli sosyal etkileşim ortamları için uygun tepkileri önceden öğreterek çocukların kişisel ilişkilerdeki zorlukları çözmelerine yardımcı olabilirsiniz. Çocuğunuzun oyun alanında bir oyuna katılmak istediğinin-

de farklı çözümler bulmaya teşvik edebilirsiniz. Öğrenme güçlüğü olan çocukların sosyal becerilerini desteklemek için çevredeki sosyal etkinlikler takip edilebilir. Eğlence merkezi etkinlikleri, açık alan gezileri, spor, müzik, sanat gibi sosyal alanlardaki etkinlikleri araştırabilirsiniz. Çocuğunuzun kendini ifade edebildiği ve yeteneklerini yansıtabileceği alanları belirlemeniz önemlidir. Aynı zamanda öz güveni artıracak ve diğer çocuklarla iletişim kurmasına yardımcı olacak ilgi alanları geliştirmesi için çocuğunuzun yönlendirebilirsiniz. Dolayısıyla sosyal becerileri desteklemek için ortak noktaları olan bir oyun arkadaşı bulunabilir. Örneğin bir çocuğun, benzer oyunu oynayan okul arkadaşlarıyla iletişim kurması kolaylaşabilir. Grup etkinliklerinde çocuğunuzun gereksinim duyduğu sosyal becerileri (selamlaşma, yardım isteme, özür dileme, teşekkür etme vb.) öğretebilir ve gerekli durumlarda rehberlik sağlayabilirsiniz (7).

Öğrenme güçlüğü olan çocukların sosyal açıdan, iletişim sorunları olduğu ve akran kabulünün düşük olduğu belirlenmiştir. Bu çocukların arkadaşları tarafından dışlandığı, akran zorbalığına maruz kaldığı ya da grup çalışmalarında istenmediği görülmektedir. Sosyal ortamlarda etkileşim başlatma ve sürdürmede zorlanmakta ve sosyal becerilerde yetersizlik yaşamaktadırlar. Bu çocuklar için amaç, uygun bir sosyal yeterlilik düzeyine ulaşmaktır. Sosyal beceriler, bireyin toplum içinde iletişim kurmasını kolaylaştıran ve öğrenilebilen davranışlardır. Sosyal yeterlilik, bu becerilerin sorunsuz ve sıralı kullanımını ifade eder. Sosyal yetersizlik bazen çocuğun okuldaki başarısızlığından ve bunun sonucunda sıklıkla reddedilmesinden kaynaklanmakta ve çocuk dışlandığı için sosyal becerileri yerine getirememektedir.

! DİKKAT

Arkadaş olmak, diğer kişinin ilgi alanlarıyla ilgilenmek ve onun ilgi alanları hakkında biraz bilgi sahibi olmak, ihtiyaçlarına ve duygularına karşı duyarlı olmak, faaliyetlerden ödün vermek, farklılıklara saygı duymak, destekleyici olmak, diğer kişinin başkalarıyla etkileşim kurma ve zaman geçirme özgürlüğüne izin vermek, kendisiyle, başarılarından dolayı mutlu olmak, üzüntüsünü duyarlı bir şekilde paylaşmak demektir. Bu tür bir iletişimde her iki taraf da kırııcı olmadan memnun olduğu ve olmadığı durumları, öfkesini iletebilir. Öğrenme güçlüğü olan birçok çocuğun bu tür arkadaşlıkları sürdürmek için duyarlılığa, empatiye, esnekliğe, olgunluğa ve yeterli ilgi ve heyecana sahip olması önemlidir.

Çocuğunuzun sosyal becerilerini desteklemek için aşağıdaki önerileri dikkate alabilirsiniz.

- **Çocuğunuzun eşsiz olduğunu, kendine özgü bir karakteri olduğunu unutmayın.**
- **Çocuğunuza sosyal becerileri (selamlaşma, yardım isteme, özür dileme, teşekkür etme vb.) öğretin.**

- **Düzenli, açık sözlü ve somut olun.** Konuşurken jargon kullanmaktan, imalardan, benzetmelerden, lakaplardan ve alaydan kaçının.
- **Beklentilerinizi açık bir şekilde ifade edin.**
- **Çocuğunuza sözel olmayan iletişimi (yüz ifadeleri, vücut dili-jestler vb.) öğretin.**
- **Grup etkinliklerine nasıl dahil olabileceği ve katkı sağlayabileceği konusunda çocuğunuza yardım edin.**
- **Çocuğunuzun iyi iletişim kurup kurmadığını ve başkalarının tepkilerini nasıl yorumlayacağını öğrenmesine yardımcı olun.**
- **Çocuğunuzun sosyal becerilerini desteklemek için ortak noktaları olan bir oyun arkadaşı bulun.**
- **Çocuğunuzu, benlik saygısını geliştirecek ve diğer çocuklarla ilişki kurmasına yardımcı olacak ilgi alanları geliştirmesi için yönlendirin.** Örneğin çocuğunuz basketbol oynamayı seviyorsa benzer ilgisi olan okul arkadaşlarıyla iletişim kurması kolaylaşabilir.
- **Çocuğunuza, onu olduğu gibi kabul ettiğinizi ve değer verdiğinizi hissettirin.**
- **Çocuğunuzun kendini ifade etmesine fırsat verin.**

Öfke Kontrolü

Ergenlik öncesi dönemde çocuklar genellikle öfke, üzüntü ve korku gibi güçlü duygular hissedebilirler. Örneğin çocuğunuz haksızlığa uğradığını düşünüyorsa gerçekten sinirlenebilir veya bir şey istediği gibi olmazsa hayal kırıklığına uğrayabilir. Bazen mantıklı düşünememe, sorunları çözmekte zorlanma ve düşünmeden davranma gibi durumlar da görülebilir. Çocuğunuzun kişiliği, ailede ve ortamdaki değişiklikler, okul veya ilişkilerden kaynaklanan stres, duygularla başa çıkma yeterliliğini de etkileyebilir. Sakinleşmeyi öğrenmek, ergenlik öncesi çocuklar için duyguları anlamayı ve yönetmeyi öğrenmenin önemli bir parçasıdır. Ergenlik öncesi çocukların sakinleşmesine beş aşamada yardımcı olabilirsiniz (7):

1. Duyguyu fark edin ve tanımlayın: Çocuğunuzun sakinleşmek için yardıma ihtiyacı var gibi görünüyorsa bekleyin. Bir şey yapmadan veya söylemeden önce çocuğunuzun davranışlarının duyguları hakkında ne ifade ettiğine dikkat edin. Sakin kalmaya çalışın ve çocuğunuzun söylediklerini dinleyin. Örneğin çocuğunuz bir sınavda başarısız olduysa hayal kırıklığına uğramış hissedebilir. Ancak öğretmenin ondan nefret ettiğinden veya evdeki ortamın çalışmak için uygun olmadığından şikâyet edebilir. Kendinizi çocuğunuzun yerine koyun ve nasıl hissettiğinizi düşünün. Sabırlı olun.

2. Duyguyu adlandırın ve ilişkilendirin: İkinci adım, çocuğunuzun ne hissettiğini ve nedenini anlamasına yardımcı olan duyguyu etiketlemek ve olayla ilişkilendirmektir. Örneğin "Sanırım bu nottan dolayı çok üzgünsün ve hayal kırıklığı yaşıyorsun." diyebilirsiniz. Duyguyu etiketlemek, aynı zamanda çocuğunuza nasıl hissettiğini anladığınızı ve davranışları uygun olmasa bile bu duygunun normal olduğunu gösterir. Çocuğunuz çok üzülmediğinde, ne hissettiğini anlaması zor olabilir. Bu yüzden duyguyu sormak yerine etiketlemek en iyisidir. Yani "Kızgın mısın?" yerine "Gerçekten kızgın görünüyorsun." diyebilirsiniz.

3. Konuşmayı durdurun ve hiçbir şey söylemeyin: Çocuğunuzla konuşurken ara vermek ve hiçbir şey söylemeden birkaç dakika beklemek, çocuğunuza az önce söylediklerinizi anlaması için zaman verir. Beklerken içinizden yavaşça beşe kadar sayabilirsiniz. Bu duraklama çocuğunuzun sakinleşmesi ve düşünmesi için yeterli olabilir. Örneğin "Sanırım çalışmak için fazla çaba harcamadım. Bir sonraki sınav için daha fazla çaba göstereceğim." şeklinde düşünebilir. Ayrıca bir duraklama bazen çocuğunuza neden güçlü duygular hissettikleri hakkında daha fazla düşünmesi için zaman verebilir. Düşünceleri üzerinden konuşmak istiyorlarsa biraz daha beklemeniz gerekebilir.

4. Çocuğunuz sakinleşirken ona destek olun: Çocuğunuz çok üzgünse sakinleşmesi için daha fazla zamana ihtiyacı olabilir. Örneğin belirli bir süre daha bağırma veya hareket etmeye devam edebilir, kendini odasına kapatabilir ya da dışarı çıkabilir. Çocuğunuzun daha fazla zamana ihtiyacı varsa yapmanız gerekenler:

- **Çocuğunuzun, kendinizin ve etraftaki insanların güvende olduğundan emin olun.**
- **İhtiyacınız olursa size destek olabilecek birini (eş, kardeş, arkadaş vb.) bulun.**
- **Sakin olun.** Sakin kalırsanız ve duygularını kabul ederseniz çocuğunuzun sakinleşme olasılığı daha yüksektir.
- **Öfkesinin geçmesini bekleyin.** Sabırlı olun. Güvenliyse çocuğunuza yakın durun. Yakın olmak, çocuğunuzun anladığınızı ve ne olursa olsun üstesinden gelebileceğinizi gösterir.
- **İstiyorsa çocuğunuzun biraz yalnız bırakın, ancak yakında olduğunuzu bilmesini sağlayın.** Örneğin "Kapının önünde beliyorum." diyebilirsiniz. Beklemek ve size ihtiyacı olduğunda orada olduğunuzu bilmesi önemlidir.
- **Çocuğunuz evden ayrılırsa tepkinizi çocuğunuzun yaşı ve olgunluğuna göre de-ğiştirebilirsiniz.** Örneğin onu takip edebilir, yürüyüş yapmasına izin verebilir, ardından onu arayabilir veya geri gelmesini bekleyebilirsiniz.
- **Çocuğunuzun öfkesi ya da üzüntüsü geçmiyor gibi görünüyorsa birinci adıma geri dönün.** Örneğin "Bu konuda gerçekten öfkeli olduğunı göre-

biliyorum. Neden yürüyüşe çıkmıyorsun?” veya “Biraz derin nefes almayı dene.” gibi şeyler söylemek iyi gelebilir.) Ancak çocuğunuz, sakinleşene kadar bu önerilere yanıt veremeyebilir.

Çocuğunuza öfke, üzüntü gibi duygular hissetmenin normal olduğunu belirtmeniz önemlidir. Çocuğunuz sakinleştiğinde, çocuğunuzun duygu ve davranış arasındaki farkı anlamasına yardımcı olmanız gerekebilir. Örneğin “Sinirli ve üzgün hissetmen çok normal. Ama bana bağırman, küfretmen ve duvarı tekmelemen doğru değildi.” diyebilirsiniz.

5. Çocuğunuzun sorun çözmesine yardımcı olun: Çocuğunuzun bir sorunu çözmesine veya sevmediğiniz bir davranışı değiştirmesine yardımcı olabilmeniz için önce sakinleşmesi gerekir. Çocuğunuz sakinleştikten sonra ne yapacağınız duruma bağlı olacaktır. (Çocuğunuzun öfkelenmesine ne sebep oldu ve çocuğunuz nasıl davrandı?) Bu konuda çocuğunuza destek olmanız için aşağıda bazı öneriler verilmiştir:

- **Uygunsa çocuğunuza problem çözme konusunda yardım isteyip istemediğini sorun.** Problem çözmeye ilk adım problemi tanımlamaktır. Örneğin “Haftaya iki önemli sınavın var.” diyebilirsiniz.
- **Çocuğunuz, değiştiremeyeceğiniz bir kurala üzüyorsanız, çocuğunuzun duygularını kabul edin ama tartışmaktan kaçının.** Örneğin “O partiye gitmediğin için kızgın olduğunu biliyorum ama yetişkin gözetiminin olmadığı partilere katılmadan hoşlanmıyorum.” diyebilirsiniz.
- **Çocuğunuz fiziksel veya sözlü olarak problem davranışlarda bulunuyorsa bu davranışın kabul edilemez olduğunu ona bildirin.** Örneğin “Benimle böyle konuşman doğru değil!” diyebilirsiniz.
- **Çocuğunuza ihtiyaç duyduğu sıcaklık ve güveni verin.** Örneğin “Seni bu kadar üzgün gördüğüme üzüldüm. Sarılmak ister misin?” diyebilirsiniz.
- **Agresif davranışlar sergileyen özel gereksinimli çocuklar, duygularıyla başa çıkmak ve dürtülerini kontrol etmek için genellikle ekstra desteğe ihtiyaç duyarlar.** Çocuğunuzun duygularıyla başa çıkmak için daha fazla yardıma ihtiyacı olduğunu düşünüyorsanız bir uzman desteğine başvurabilirsiniz. Çocuğunuza yardımcı olmak için sizin de sakin kalmanız, duyguları yönetirken çocuğunuza olumlu bir rol model olma fırsatı verir.

Çocuğunuzu sosyal ve duygusal olarak desteklemeye çalışırken aşağıdaki önerileri de dikkate alabilirsiniz:

- **Çocuğunuzu anlamaya çalışın.**
- **Çocuğunuza emir vermekten kaçının.**
- **Çocuğunuzu sürekli yönlendirmekten kaçının.**
- **Çocuğunuza sürekli öğüt vermekten kaçının.**
- **Çocuğunuzla konuşurken onu yargılamaktan, başkalarıyla kıyaslamaktan, eleştirmekten kaçının.**
- **Çocuğunuzun davranışlarını gereksiz yere övmekten kaçının.** Buna alışan çocuklar, olumsuz geri bildirimlere aşırı tepki vermeye başlayabilir.
- **Çocuğunuz konuşurken sözünü kesmeyin, ona bakarak dinleyin, dinlediğinizi ve onu anladığınızı başınızı sallayarak ya da “anladım, ilginç, hımm...” gibi ifadelerle gösterin.**
- **Ona değer verdiğinizi hissettirin.**
- **Destekleyici olun.**
- **Çocuğunuza yönelik gerçekçi beklentiler belirleyin.**
- **Baskı kurmayın.** Baskı; çocuğun kendini değersiz hissetmesine, kendi potansiyeline inanmamasına, içine kapanmasına ya da davranış problemleri (saldırganlık, sorumluluklarını yerine getirmeme vb.) sergilemesine neden olabilir. Başkalarının söylediklerini yapmak zorunda olduğunu düşünebilir.
- **Kurallarınızdan ödün vermeyin.** Buna izin verdiğinizde çocuğunuz bencilce davranabilir ve aile dışındaki diğer ortamlara uyum sağlamada zorlanabilir. İsteddiği şeye ulaşamadığında içine kapanabilir ve öfkesini kontrol etmeyebilir.
- **İlgili olun.** İlgisiz bir ebeveyn tutumu, çocuğun kendini değersiz hissetmesine, iletişim kurmada sorunlara yol açabilir. Öğrenilmiş çaresizliğe, güçlü özelliklerini fark edemeye ve sosyal ortamlardan kaçınmaya neden olabilir.
- **Desteğe ihtiyaç duyduğu alanlarda çocuğunuza uygun desteği sağlayın.**

- Motive edici bir tutum sergileyin.
- Başardığını görebileceği etkinlikler planlayın.
- Çok duyuya hitap eden (görme, işitme, dokunma, koklama ya da tatma gibi) uygulamalı etkinliklerle okulda öğretilen konuları pekiştirin.
- Geri bildirim verin. (Çocuğunuza doğru ya da yanlış yaptığına ilişkin bilgi verin.)
- Çocuğunuza göre düzenleme yapmakta zorlanıyorsanız bir uzmandan yardım alın.
- Birlikte nitelikli zaman geçirin. Örneğin birlikte spor, yürüyüş, sosyal etkinlikler yapabilirsiniz.
- Desteğinizi ve sevginizi açık bir şekilde gösterin.
- İlgi ve isteklerini dikkate alın.
- Çocuğunuzun destek ve eğitim sürecine dâhil olan öğretmenler ve diğer uzmanlarla iyi ortaklıklar kurduğunuzda, onun daha güçlü bir destekçisi ve savunucusu olarak başarıya doğru ilerlemesine katkıda bulunabilirsiniz.

Neler Öğrendik?

Bu bölümde ebeveynlerin öğrenme güçlüğü olan çocuklarının sosyal-duygusal gelişimlerini destekleme yollarına ilişkin bilgi verilmiş; çocuca değer verme, öz güvenini destekleme ve nitelikli etkileşimler kurma önerilerine yer verilmiştir. Çocuğun davranışlarının takdir edilmesi, çabasının ödüllendirilmesi motivasyonu için önemlidir. Ebeveynlerin çocuklarıyla iletişime açık olması, doğru modeller sunması, beklentilerini net bir şekilde açıklaması, çocuğun güçlü yönlerini ön plana çıkararak değerli olduğunu hissettirmesi sosyal gelişimi önemli ölçüde desteklemektedir. Öğrenme güçlüğü olan çocukların bağımsız yaşamları ve öğrenmelerini etkileyen sosyal becerilerini destekleme konusunda uygulama önerileri yer almaktadır. Ergenlik öncesi dönemdeki bu çocukların olumsuz davranışları karşısında ne yapılacağı ve onlara nasıl destek olunacağı açıklanmıştır.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Williams, A. D. (Ed.). (2016). Learning disabilities sourcebook (6th ed.). Omnigraphics, Inc.

2. Jena, S. P. K. (2013). Learning disability: Theory to practice. New Delhi: Sage Publications.
3. Davis, J. M., & Broitman, J. (2011). Nonverbal learning disabilities in children: Bridging the gap between science and practice. NY: Springer.
4. <https://raisingchildren.net.au/teens/behaviour/encouraging-good-behaviour/encouraging-good-behaviour-teens>
5. Johnson, D. J. (2021). Helping-children-with-learning-disabilities. <http://www.adlit.org/article/5880/>
6. Kemp, G., Smith, M., & Segal, J. (2020). Helping children with learning disabilities. <https://www.helpguide.org/articles/autism-learning-disabilities/helping-children-with-learning-disabilities.htm>
7. http://www.ldonline.org/article/Social_Competence_and_the_Child_with_Learning_Disabilities

BÖLÜM 5

Doç. Dr. Zeynep BAHAP KUDRET

**BAĞIMSIZ ÇALIŞMA
BECERİLERİNİN
DESTEKLENMESİ**

Genel Amaç

Sevgili Aileler; bu bölümde öğrenme güçlüğü olan çocukların bağımsız yaşam becerilerini destekleme yolları açıklanacaktır.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Bağımsız çalışma becerilerini desteklemek için kullanılacak teknikleri açıklar.
- Çocuğun sorun yaşadığı alanları belirler.
- Çocuğun öğrenmesine destek olmak ders kitaplarını önceden gözden geçirir.
- Çocuğu çalışma stratejilerini kullanması için yönlendirir.
- Ev ödevlerinin yapılması için uygun koşulları sağlar.
- Çocuğu çalışma becerilerini kullanması için teşvik eder.
- Yaşam başarısını destekleyici stratejileri kullanır.

İçerik

1. Sorunlu Alanların Belirlenmesi
2. Ders Kitaplarındaki Önemli Bilgilerin Gözden Geçirilmesi
3. Çalışma Stratejileri
4. Ev Ödevleri
5. Teşvik Etme ve Örneklendirme
6. Yaşam Başarısı İçin Stratejiler

Açıklamalar

Bu bölümde ebeveynlerin öğrenme güçlüğü olan çocuklarının yaşadığı güçlükleri nasıl belirleyebileceklerine ve destekleyebileceklerine ilişkin ipuçları sunulacaktır. Ebeveynlerin, ortaokul çağında olan ve bağımsız hareket etme motivasyonu olan çocuklarının bağımsız çalışma becerilerini desteklemek için kullanabilecekleri stratejilere yer verilecektir. Ders çalışma, ödev yapma, düzenli olma ve yaşam kalitesini artırma konusunda ebeveynler için çeşitli öneriler yer almaktadır.

Giriş

ÖRNEK DURUM

Fen bilgisi dersinde öğretmen bir proje ödevi vermiş ve 30 gün sonra teslim edileceğini bildirmiştir. Arda, ödevle ilişkin notlarını almadığı için tam olarak ne yapması gerektiğini öğrenememiştir. Sınıf arkadaşları proje hazırlıklarına başlarken Arda daha çok zaman olduğunu düşünüp çalışmalarını ertelemiştir. Teslim günü yaklaştıkça heyecanlanan arkadaşlarını görünce ödevin ne olduğunu sormuştur. Arkadaşları da konuyla ilgili genel bilgi verip ödevin tüm boyutlarını ve ayrıntılarını atlamışlardır. Tam olarak ne yapacağını anlamayan Arda öğretmenine sormaktan çekinmiştir. Ödevle nerden başlayacağını, nasıl yapacağını bilemediği için son güne kadar çalışmamıştır. Ödevi zor bulduğu için paniklemiş, kaygı düzeyi artmış ve odaklanmakta güçlük yaşamıştır. Ödevini tamamlayamadan okula gitmek durumunda kalmıştır.

Sınıf arkadaşlarından biri Senem de proje ödevine ilk günden başlamış, her gün üstünde biraz çalışmıştır. İstenen görevleri tamamlamış ve teslim etmek üzere dosyasına koymuştur. Ancak okula gittiğinde dosyasını evde unuttuğu için ödevi teslim edememiştir. Kaygı düzeyi artan Senem ödevini tamamladığını ve unuttuğunu söylemekten çekinmiştir. Öğretmeni, onun ödevi yapmadığını düşünüp ona göre notunu vermiştir.

Yukarıdaki örnekler öğrenme güçlüğü olan çocukların genellikle yaşadığı planlama, organize olma, problem çözme güçlüklerini yansıtmaktadır. Bu durumdaki öğrenme güçlüğü olan çocuklar genellikle, tembel, motivasyonu düşük, isteksiz, sorumsuz şeklinde etiketlenebilir. Sizler ebeveynler olarak çocuğunuzun yaşadığı öğrenme güçlüğüne, düzenleme becerilerinin gelişimini zorlaştırdığını anlayabilen nadir kişilerden olacaksınız.

Çalışma becerileri öğrencinin etkili bir şekilde öğrenmesinde, öğrendiklerini pekiştirmesinde, başarılı olmasında ve kişisel gelişiminde önemli olan becerilerdir. Çalışma becerileri dinleme, not alma, ödev yapma, sınava hazırlanma, araştırma yapma, kendini düzenleme gibi beceriler içermektedir. Etkili çalışma stratejileri okul başarısına, okuldan mezun olmaya, üniversiteye girişe ve bir meslek edinmeye açılan kapıdır.

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar bilgiyi algılama ve hatırlama sorunları, önemli bilgiyi ayırt etme zorlukları, zorlandığı yerleri bilememe ve üstesinden gelememeleri nedeniyle çalışma becerilerinde, güçlüğü olmayan akranlarına göre daha çok yetersizlik yaşamaktadırlar (1). Çocuğunuz ne çalışacağını veya çalışmaya nasıl yaklaşacağını bilemeyebilir, çalıştığı zaman bile bilgileri hatırlamakta zorluk çekebilir ve bildiklerini (özellikle yazılı sınavlarda) ifade etmekte zorlanabilir. Öğrenme güçlüğü yaşayan birçok çocuk için bağımsız bir şekilde çalış-

mak zor ve yorucu gelebilir. Zayıf çalışma becerileri, başarılı öğrencilerin de potansiyellerini gerçekleştirmelerini engelleyecek bir durum yaratabilir. İlkokuldan üniversiteye kadar çalışma becerilerinde yaşanan yetersizlikler, başta öğrenme güçlüğü ve dikkat sorunları olan çocuklar olmak üzere pek çok çocuk için büyük bir engel yaratabilir. Sonuç olarak bağımsız çalışma süreci, genellikle bu öğrencilerle ebeveynleri için oldukça yoğun ve aşırı streslidir.

Öğrenme güçlüğü yaşayan birçok öğrenci, çalışma stratejilerinde doğrudan ve yoğun eğitime ihtiyaç duyar. Bu durumda öncelikle çocuğunuzun bağımsız çalışma becerilerini desteklemeniz gerekmektedir. Bu süreçte çalışma becerilerinin neden önemli olduğunu ve onları neden kullanmaları gerektiğini çocuğunuza anlatmanız son derece önemlidir. İyi çalışma alışkanlıkları; okuldaki başarı, yeterlilik duygularını beslemek, olumlu tutumlar geliştirmek ve çocukların okulda ve hayatta ne kadar başarılı olduklarını anlamalarına yardımcı olmak için önemlidir. Siz de çocuğunuz için mevcut çalışma becerilerini göz önünde bulundurarak ve aşağıda sıralanan konularda gerekli tedbirleri alarak çocuğunuzun çalışma becerilerini daha etkili kullanmasını sağlayabilirsiniz.

Sorunlu Alanların Belirlenmesi

Bağımsız çalışma becerilerini desteklerken ilk adım, çocuğunuzun bu konuda zorluk yaşayıp yaşamadığını belirlemektir. Buna ilişkin olarak çocuğunuzla ilgili sormanız gereken bazı sorular bulunmaktadır. Bunlar:

- Çocuğunuz genellikle ne çalışacağını biliyor mu?
- Çalışmak için sistematik bir yöntem kullanıyor mu?
- Yetersiz çalışma becerilerine sahip görünüyor mu? (Yani ders çalışmak için uzun saatler ayırmasına rağmen ödevleri tamamlamakta zorlanıyor veya sınavlarda düşük performans gösteriyor mu?)

Eğer bu sorulara “evet” yanıtı veriyorsanız aşağıda verilen önerilerden yararlanmanız çocuğunuzun bağımsız çalışma becerilerini desteklemenizi kolaylaştıracaktır.

Ders Kitaplarındaki Önemli Bilgilerin Gözden Geçirilmesi

Çocuğunuzun ders kitaplarını incelemek ona nasıl yardım edebileceğinizi belirlemek açısından önemlidir. Bunun için:

- **Çocuğunuzun ders kitabını gözden geçirin ve sınavda sorumlu olduğu bölümleri, farklı renkte ya da karakterde belirtilen kısımları inceleyin.**

- **Çocuğunuzun öğrenme ve okuma stilini düşünün.** Ders kitabını okurken aktif okuma stratejilerini kullanmasını ona hatırlatın. Örneğin bölüm ve bölüm başlıklarını gözden geçirip sorulara dönüştürme iyi bir stratejidir. Örneğin "I. Dünya Savaşı'nın Nedenleri" başlığı "I. Dünya Savaşı'nın Nedenleri Nelerdir?" olarak değiştirilebilir.
- **Önemli olduğunu belirtmek için kalın yazı tipinde görünen sözcükleri, sözcük gruplarını ve cümleleri gözden geçirerek not almasını sağlayın.**
- **Kitaptaki resimleri, şekilleri ve tabloları incelemesini sağlayın.**
- **Her bölümün sonundaki soruları gözden geçirmesi ve cevaplaması için yönlendirin.**
- **Çocuğunuzun, ders kitaplarında ve sınıf notlarında önemli bilgileri işaretlemek için renkli fosforlu kalemler veya yapışkan not kâğıtları kullanmaya teşvik edin.**

Çalışma Stratejileri

Çocuğunuzun, öğrenmelerini esnek bir şekilde organize etmek, öğrendiklerini hatırlamak ve değiştirmek için özel çalışma stratejilerini öğrenmesi gerekebilir. Bu süreçler stratejik öğrenmenin temelidir ve doğru ve verimli çalışma için gereklidir. Ayrıca, önemsiz ayrıntıları atlamak ve önemli bilgilere (ör. bir metnin ana fikri) odaklanmak için stratejilere ihtiyaç duyar. Pek çok çocuk bunları otomatik olarak kullanmadığından, düzenleme, planlama, izleme ve gözden geçirme gibi kendini düzenleme stratejileri çok önemlidir.

Düzenleme Stratejileri

Bilgilerin beyinde düzenli bir şekilde saklanması, bilgileri kullanma zamanı geldiğinde çok daha kolay erişilebilir ve hatırlanabilir olmasını sağlayacaktır. Çocuğunuzun bilgileri kolay hatırlayabilmesi için bilgilerin organizasyonu önemlidir, aksi takdirde birçok ayrıntı ile kafası karışabilir. Çocuğunuzun bunu başarmasına yardımcı olmak için aşağıda sunulan önerilerden yararlanabilirsiniz:

- **Çalışma konularını ve malzemelerini düzenlemesine yardımcı olun.** Tüm çalışma materyallerinin tek bir yerde toplandığından emin olun.
- **Okuma ödevlerini yaptığında not almasını, yapışkan notlar üzerine okuduğu metin veya paragrafların özetini yazmasını sağlayın.**
- **Metin sonundaki soruları yanıtladığından emin olun.**
- **Çocuğunuzun okuduğu metni ve ana fikrini anladığından emin olmak için okuduklarını sözlü olarak özetlemesini sağlayın.**

Hatırlama Stratejileri

Çocuğunuz anlamlı, tanıdık, komik ya da saçma olan bir bilgiyi daha iyi hatırlayabilir. Aşağıdaki hatırlama stratejileri, çocuğunuza bilgiyi öğrenme ve hatırlama konusunda yardımcı olabilir.

Çılgın İfadeler

Çocuğunuzun güneş sistemindeki gezegenler gibi sıralı bir listeyi hatırlaması gerekiyorsa listedeki her bir ögenin ilk harfini kullanarak bir cümle bulmasına yardımcı olabilirsiniz. Cümlelerin çocuğunuzun aklında kalacak ve ilgisini çekecek özellikte olmasına dikkat edin. Mesela gezegenleri sayması istendiğinde cümleyi hatırlayarak sözcüklerin ilk harflerinden ipucu alabilir ve doğru bir sırada sayabilir. Örneğin Merkür, Venüs, Dünya, Mars, Jüpiter, Satürn, Uranüs, Neptün ve Plüton şeklinde sıralanan gezegenler için “Meraklı ve dürüst maceracılar, Jüpiter salçasında uzanırken nerede Plüton?” şeklinde bir ifade oluşturulabilir.

Kısaltmalar

Bilgilerin sırası önemli olmadığında, çocuğunuz bir konu ile ilgili kavramlar listesindeki her bir maddenin ilk harflerini alıp bir kelimeye dönüştürmeye çalışabilir. Örneğin ülkemizdeki bölgeleri hatırlatması için KEDİMAG kısaltması kullanılabilir. (Karadeniz, Ege, Doğu Anadolu, İç Anadolu, Marmara, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu)

Karikatürler veya Resimler

Çocuğunuz görsel olarak öğreniyorsa kavramları (ör. tarih, bilim) göstermek için karikatürler yapmak veya kelime hafızasını artırmak için küçük resimler çizmek yardımcı olabilir.

Kendini İzleme Stratejileri

Tüm öğrenciler için en sık yaptıkları hataların farkına varmak, bir sonraki görevde aynı hataları yapmamak için önemlidir. Çocukların kendileri hakkındaki farkındalıkları, yaşadıkları problemi belirlemeleri ve çözüm yolları bulmaları için oldukça bilgilendirici olabilir. Böylece kendi öğrenme ve çalışma süreçlerini sahiplenebilir ve daha etkili bir şekilde ilerleyebilirler. Bu kapsamda, çocuğunuzun çalışırken daha stratejik olmasına yardımcı olmak için şunları yapabilirsiniz:

Görsel 1 Betimleme: Çalışma masasında defterine bir şeyler yazan bir erkek çocuk

Hedef Belirleme ve Kendi Kendine İlerleme

Çocuğunuza çalışma sürecinde hedef koymayı ve kendi kendine ilerlemeyi öğretebilirsiniz. Bunun için:

- **Çocuğunuzun çalışma planını gözden geçirin ve plana göre bir zamanlayıcı ayarlayın.**
- **Çocuğunuzu kısa aralıklarla çalışması ve mola vererek devam etmesi için yönlendirin.** Örneğin çocuğunuz 30-45 dakika çalışmayı, ardından 15 dakika ara vermeyi ve tekrar 30-45 dakika çalışmaya başlamayı deneyebilir.
- **Çocuğunuzla bir çalışma amacı belirleyin.** Hangi konuda çalışmak istediğini, ödevde veya sınavda ne kadar başarılı olmak istediğini sorarak çalışma amacını netleştirebilirsiniz.
- **Çocuğunuz yeterli şekilde çalıştığını söylediğinde çalıştıklarıyla ilgili sorular sorun.**

Organize Olma

Çocuğunuzun eşyalarının, odasının, çantasının ve hayatının düzenli olması; günlük ve akademik başarısını etkilemektedir. "Keşke biraz düzenli olsan. Bu odada kayboluyorum. Sen aradığını nasıl bulabiliyorsun?" şeklindeki şikâyetlerinizi çocuğunuza sıklıkla dile getirmek yerine düzenli olmayı çocuğunuza adım adım öğretmeniz gereklidir.

Organize olma, çocuğunuzun bir gününü planlamasını, etkinlikleri, başlama ve bitiş tarihini, saatini belirlemesini, yaptığı plana uymasını, etkinlikleri tamamlamasını ve değerlendirmesini de içerebilir. Bunun için:

- **Çocuğunuzun düzenli olarak ödevlerini/sorumluluklarını not almasını ve bunun takibini sağlayın.**
- **Evdeki kitaplığın, odasının, giysi dolabının, çantasının ve defterlerinin düzenli olması için yönlendirmeler yapın.** Bunun için düzenleyiciler, dosyalar ve kontrolünü sağlamak için çizelgeler kullanın.
- **Çocuğunuzun bilgisayarı varsa masaüstündeki uygulamaları ya da çalışmalarını sistematik bir şekilde klasörleyerek gruplamasına yardımcı olun.**

Zaman Çizelgesi Hazırlama

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar genellikle organizasyon konusunda sorunlar yaşadıklarından zaman ve ortamı düzenlemek, anlaşılır rutinler geliştirmek ve net yönergeler sağlamak çok yardımcı olabilir. Çocuğunuzun planlama becerilerini desteklerken var olan bir programa uygun bir şekilde davranmasını sağlayarak başlayabilirsiniz. Okulun haftalık ders programını takip etmesi ve programa göre ders sorumluluklarını yerine getirmesi ve çantasını hazırlaması için yardımcı olabilirsiniz. Sizler de çocuğunuzla günlük ya da haftalık programlar oluşturarak bir düzenleme yapabilirsiniz. Verilen bir görevi zamanında tamamlamada zorlanan çocuğunuz için zamanı nasıl etkili bir şekilde kullanabileceğini gösterebilirsiniz. Çocuğunuzun kendini düzenlemesini kolaylaştırmak için evde uygulamak üzere bir etkinlik çizelgesi hazırlayabilirsiniz. Örneğin hafta sonunuzu planlayıp hep birlikte bu plan dâhilinde gününüzü geçirebilirsiniz. Sabah belirlediğiniz saatte kalkıp kahvaltı yapma, yürüyüş yapma, spor yapma, ödev yapma, öğle yemeği, ödevleri tamamlama, oyun, kitap okuma, akşam yemeği, film izleme ve uyku gibi rutinleri içeren bir çizelge hazırlayabilirsiniz.

- **Etiketler, listeler ve resimler gibi görsel yardımcılar, çocukların eşyalarını düzenlemelerine yardımcı olabilir.**
- **Rutinler çocukların zamanı yönetmelerine yardımcı olmak için önemlidir.** Öğrenme güçlüğü çeken birçok çocuk yönergeleri dinlemekte ve takip etmekte zorlandığından görevleri basit adımlara bölmek ve kısa ifadeler kullanmak yönergelerin takibini kolaylaştırabilir.

- **Çocuğunuzu doğum günü partisi, özel yemekler, tatil veya bahçeye çiçek ekme gibi planlama etkinliklerine dâhil ederek organizasyon ve zaman yönetimi becerilerini uygulamasına yardımcı olabilirsiniz.** Yapılması gereken görevlerin planını yapmak, listeler yapmak, malzeme alışverişi yapmak ve planı takip etmek, düzenleme becerileri geliştirmenin ve bağımsızlığı teşvik etmenin eğlenceli yollarıdır.

Görsel 2 Betimleme: Bir saat üstünde bir çocuğun günlük rutinlerini gösteren çizimler

Görev Analizi Yapma

Görev analizi, verilen bir görev ya da ödevi tamamlamak için izlenmesi gereken adımların belirlenmesidir. Bir çizelge ya da tablo hazırlayarak çocuğunuzun hangi adımları izlemesi gerektiğine rehberlik edebilirsiniz. Çizelgenin nasıl kullanılacağına sesli düşünerek model olabilirsiniz (1). Örneğin fen dersinde verilen bir proje ödevini tamamlamak için "1. Araştırmak istediği konuya karar verme 2. Deney materyallerini hazırlama, 3. İncelenecek şeye karar verme 4. Deneyi yapma 5. Gözlemlerini bir tabloya kaydetme 6. Gözlem sonuçlarını raporlama" şeklinde bir planlama yapabilirsiniz. Bu aşamaların takibini kolaylaştırmak için Tablo 1'deki gibi bir tablo oluşturup çocuğunuzun kendini kontrol etmesini, tabloya artı ve eksi koyarak kendini değerlendirmesini sağlayabilirsiniz.

Tablo 1.1 Görev Analizi Tablosu

Yapmam gereken deney basamakları	Süre	Zamanında tamamladım	Zamanında bitiremedim
Araştırmak istediğim konuya karar verme	5 dk.		
Deney materyallerini hazırlama	10 dk.		
Deneyi uygulama	30 dk.		
Gözlemlerini not alma	15 dk.		
Gözlemlerini bir tabloya ya da grafiğe kaydetme	10 dk.		
Deney sürecini ve gözlem sonuçlarını raporlama	30 dk.		

Günlük ve Haftalık Takvimler Hazırlama

Çocuğunuzun zamanını verimli bir şekilde kullanabilmesi için takvimli ajandalar gibi planlayıcılar kullanmasını sağlayabilirsiniz. Böylece çocuğunuzun rutinleri ve yapılması gerekenleri takip etmesi kolaylaşabilir (2). Okul ve derslerle ilgili sorumluluklarını kaydedip sistemli bir şekilde yerine getirmesi için Tablo 2'deki gibi bir çizelge kullanabilirsiniz.

Tablo 1.2 Haftalık Planlayıcı

Yer	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi	Pazar
Okulda							
Evde							
Dışarıda							

Not Alma

Çocuğunuzun okulda öğretmenin anlattıklarını, okuduğu kitaptan önemli yerleri, ödevlerini ve gün içinde yapacakları not almasını sağlayabilirsiniz.

Görsel 3 Betimleme: Bir masa üzerinde üst üste koyulmuş çok sayıda defter-kâğıt ve bu kâğıtların üzerinde kalem tutan bir el

Ev Ödevleri

Herkesin bildiği gibi okul hayatının en önemli parçalarından biri de ödevlerdir. Birçok çocuk ödevleri, okulun en zor ve sevimsiz tarafı olarak görürken öğrenme güçlüğü olan çocuğa sahip ebeveynler için de sancılı bir süreç oluşturabilir. Ancak ev ve okul iş birliği ile ebeveynlerin öğretmenlerle birlikte koordine etmesi gereken bu süreç bazı noktalara dikkat edilerek daha sorunsuz bir şekilde yürütülebilir. Ev ödevleri, okulda işlenen konuların daha etkili bir şekilde öğrenilmesi, tekrarlanması ve genellenmesi için verilen etkinliklerdir (2, 3). Çocuğunuz ev ödevini yaparken öğrenmelerini pekiştirirken aynı zamanda sorumluluklarını yerine getirmektedir. Ev ödevlerinin takibi için öğretmenlerle iletişim hâlinde olmak önemlidir. Çocuğunuza her ders için ne ödev verildiğini sormak ya da ödev defterinden kontrol etmek, sorumluluklarını yerine getirmesini kolaylaştırabilir. Çocuğunuz ödevlerini yapmak istemeyebilir ya da ödevlerini yaparken zorlanabilir. Bu durumda ihtiyaç duyduğunda sizden yardım alabileceğini bilmesi motivasyonunu artırabilir. Ödevlerle ilgili yapabileceğiniz şeyler sırasıyla belirtilmiştir:

Düzenli ve sessiz bir çalışma alanı sağlayın: Çocuğunuzun odaklanabileceği sakin bir ortam oluşturun. Ödev yaparken ihtiyaç duyabileceği kalem, kâğıt, keçeli kalem, makas, cetvel, harita, hesap makinesi gibi materyalleri hazır bulundurun.

Çocuğunuzla birlikte ödevleri her gün kontrol edin: Çocuğunuzun ödevlerini zamanında tamamlaması için kontrolünü sağlamanız önemlidir. "Proje ödevini yarına vermen gerekiyor ve hâlâ başlamadın mı?" şeklindeki şikâyetleriniz, siz müdahale etmeden bitmeyebilir. Çocuğunuza ev ödevinin ne olduğunu sorun ve cevap konusunda herhangi bir şüpheniz varsa ödevi not aldığı deftere bakın. Böylece ödevleri önemseyişinizi göstermiş olursunuz.

Gerekli durumlarda ödevleri bitirene kadar çocuğunuzun yanında olun: Zorlandığını fark ettiğinizde yardım sunabilirsiniz. Siz yanında olmasanız bile çocuğunuzun yapamadığı ya da yapmakta zorlandığı bir ödev için sizden yardım alabileceğini bilmesini sağlayın.

Görsel 4 Betimleme: Kitap, defter ve kalemlerin olduğu masada ödevlerini yapan bir kız ve ona yardım eden annesi

Günlük bir ev ödevi planı yapmasını sağlayın: Yapılması gereken ödevleri ve her birini ne zaman yapmayı planladığını, plana dâhil edilen her bir ödevi tamamlamanın ne kadar zaman alacağını içeren bir liste yapmasını sağlayın.

Çocuğunuzuzu ödüllendirin: Okulda öğretmen tarafından verilen ya da sizin verdiğiniz sorumlulukların tamamlanması önemlidir. Bazı çocuklar ödevine başlama noktasında yönlendirilmeye ihtiyaç duyarken bazıları dikkati sürdürme sorunlarından dolayı başladığı ödevi

tamamlamakta güçlük yaşayabilir. Bu aşamada çocuğunuzun motivasyonunu artırmak ve sürdürmek çok önemlidir. Gerekli durumlarda çocuğunuzun ödevine başlamasına yardımcı olabilir, ödevi yaparken sık sık kontrol edebilir ve tamamlamasını sağlayabilirsiniz. Çocuğunuz ödevini bitirdiğinde sevdiği bir şeyi verebilir ya da istediği şeyi yapmasına izin verebilirsiniz. Örneğin “Ödevini bitirir bitirmez arkadaşınla oyun oynayabilirsin.” diyebilirsiniz.

Kendi rolünüz ile öğretmenin rolünü ayırt edin: Çocuğunuzun ödevini doğruluk açısından incelemek, çoğunlukla öğretmenin kontrolünde gerçekleşen bir durum olsa da ödevini yaptığından ve tamamlandığında çantasına koyduğundan emin olmanız önemlidir. Çocuğunuz ödevini tamamlayıp çantasına koysa da bazen teslim etmeyi unutabilir. Bu durumlarda öğretmenden teslim etmediğine dair geri bildirim gelmesi üzerine “Ödevini teslim etmeyi nasıl unutursun? Zamanında tamamlaman için yardımcı olmuştum.” şeklinde tepkide bulunmanız gayet doğaldır. Ancak bunun tekrarlanmaması için çocuğunuzun çantasını ya da dosyasını her gün kontrol edebilirsiniz.

Destek alın: Ev ödevleri konusu ailede bir gerginliğe ve tartışmalara neden oluyorsa öğretmenlerle iletişime geçip çözüm yolları ve farklı alternatifler üzerine kararlar alabilirsiniz.

Düzenleme becerilerini destekleyin: Çocuğunuz sorumluluklarını yerine getirmede gecikebilir, sınıfa geç kalabilir, okula ders kitapları, defterleri ya da materyali olmadan gidebilir. Çocuğunuza düzenleme becerilerini öğretmek bu sorunları azaltabilirsiniz. Düzenleme becerileri, günlük yaşamda sıklıkla başvurduğumuz ve kullandığımız becerilerdir. Bu beceriler, acıktığında sandviç yapma, ödev verilen bir bilim projesini tamamlama, matematik ödevlerini yapma gibi belirli bir işi tamamlamak için yapılması gerekenleri yapmamızı sağlayan çok önemli becerilerdir. Çocuğunuz düzenli olmanın değerini iyi bilse de bu beceriyi nasıl kazanacağına ilişkin fikri olmayabilir. Çocuğunuzun organizasyon becerilerini öğrenmesine yardımcı olmak, ikiniz için de oldukça zor olabilir. Bu süreçte organizasyon planında dönem dönem değişikliklere gitmeniz gerekebilir. Bir çocuk için bir dönem işe yarayan bir planlama, başka bir dönemde veya başka bir çocuk için işe yaramayabilir. Bu konuda esnek olduğunuzda, çocuğunuzun düzenleme becerilerinde yaşadığı güçlükleri belirlemesine, bu becerileri geliştirmesine ve çözmeye yardımcı olabilirsiniz.

Teşvik Etme ve Örneklendirme

Çocuğunuza yardımcı olmak için öncelikle belirli bir göreve odaklanan kısa vadeli stratejileri düşünebilirsiniz. Örneğin siz de sorumluluklarınızı yerine getirmek için önceden planlama yapıp çalışmaya başlamadığınızda ve belirlenen tarihte teslim edemediğinizde, muhtemelen kendinizi kötü ve kaygılı hissedersiniz. Çalışma düzeni olmayan çocuklar da benzer şekilde hisseder. Zor ve daha çok zaman gerektiren herhangi bir görev karşısında kendilerini çaresiz hissedebilirler. Sınıf düzeyi artarken dersler ve sorumluluklar karmaşılaştıkça düzen-

leme becerileri yetersiz olan bu çocukların motivasyonu ve öz güvenleri düşebilir. Birden çok derse ilişkin farklı ödevle birden uğraşmak o kadar zor hâle gelir ki çocuklar her şeyi bırakıp vazgeçebilir. Çocuğunuzun bu olumsuz durumdan uzaklaşmasına yardımcı olabilirsiniz.

Çocuğunuza teşvik edici olumlu örnekler vererek ve organizasyon (düzenleme) becerilerinin kendisini daha iyi hissetmesine yardımcı olacağına ikna ederek başlayabilirsiniz. Çocuğunuz da herkes gibi kontrol edemediği bir sürecin içinde olmaktan veya başarısızlığa uğramaktan hoşlanmaz. Çocuğunuz daha bağımsız olmak istiyor, okul ödevleri hakkında sizinle konuşmaktan kaçınıyor olabilir. Çocuğunuzun yapılan düzenlemenin hayatını kolaylaştırdığını fark etmesine yardımcı olabilirsiniz. Ayrıca sistematik bir düzen oluşturmak için tek bir yol olmadığını unutmayın. Planladığınız sürecin çocuğunuz için işe yaraması ve hayatını kolaylaştırması, bağımsızlığına katkıda bulunması gerekir. Çocuğunuzla açık bir şekilde iletişim kurmanız ve yaşanan sorunlara eleştirmeden veya suçlamadan yaklaşmanız uygun düzenlemeyi belirlemeniz açısından çok önemlidir. Ebeveynler ve öğretmenler arasındaki iletişim ve iş birliği, çocukların düzenleme becerilerinin gelişimine yardımcı olmak için çok önemlidir. Çocuğunuzun sizinle birlikte çözüm bulma sürecine katılması gerekir. Çocuğunuz bu düzenleme becerilerini tercih etmez ve kullanmazsa hiçbir sistem çalışmaz.

Düzenli ve planlı olmak için çocuğunuzun iyi modeller görmesi, buna zaman ayırması ve uygulaması gerekir. Aşağıda bazı öneriler verilmiştir (3, 4, 5):

- **Çocuğunuzun kendine sorular sormasını sağlayarak basit ve aşamalı stratejilerle düzenleme becerilerini geliştirmesine yardımcı olun.** Örneğin kendine “Bu projeyi zamanında bitirmemin en etkili yolu nedir? Ödevimi yapmayı ve teslim etmeyi hatırlamama ne yardım edebilir? İhtiyacım olan malzemeleri nasıl hızlı bir şekilde bulabilirim?” gibi sorular sormasını sağlayabilirsiniz.
- **Çocuğunuzun neyin motive ettiğini ve harekete geçirdiğini öğrenmeye çalışın.** Bunu bilmeniz onu daha kolay yönlendirmenizi sağlayabilir.
- **Çocuğunuzun düzenli ve organize olmasını kolaylaştırmak için sizin ve çocuğunuzun günlük olarak kontrol ettiği basit bir planlayıcı oluşturun.** Çocuğunuzun çantasını ders programına göre hazırlama rutini, günlük ev ödevleri ve çalışmaların kontrolü için bir program oluşturmak daha düzenli olmayasını sağlayabilir.
- **Çocuğunuza günlük hayatta organizasyonun önemini gösterin.** Aile için bir planlama takvimi oluşturarak hep birlikte uygulamaya çalışabilirsiniz. Çocuğunuza bir aile üyesinin sorumluluklarının ailedeki diğer kişileri nasıl etkilediğini gösterin.

- **Çocuğunuza aynı anda birden çok etkinliğe katılamayacağını, bunun için bir planlama yapması gerektiğini günlük yaşam deneyimleriyle gösterin.** Örneğin bir dış randevusu, bir ders sunusu ve koro çalışmasını aynı anda gerçekleştiremeyeceğini, bunun için bir planlama yapması gerektiğini fark etmesini sağlayın.
- **Planlamanın zamanı etkili bir şekilde kullanmamızı sağladığını vurgulayın.** Örneğin alışveriş öncesinde hazırladığımız alışveriş listesi, markette çok fazla zaman kaybetmeden ihtiyaçlarımızı almamızı sağlayabilir. Siz de bir çalışma takvimi veya randevu defteri kullanıyorsanız, çocuğunuzla kişisel düzenleme sisteminizin nasıl çalıştığı hakkında konuşabilirsiniz. Kendi yaşantılarınızdan ve organize olma problemlerinizi bahsedebilirsiniz.

Yaşam Başarısı için Stratejiler Oluşturun

Okuldaki başarı, hayatta başarıya ulaşmanın tek yolu değildir. Ebeveynler, çocukların okulda zorluk yaşasalar da hayallerini gerçekleştirebileceklerini ve mutlu bir yaşam sürdürebileceklerini vurgulamalıdır. Çocuğunuzun hayatta başarıya ulaşmasına yardımcı olmak için öz güvenli olması, azimli olması, hedef belirlemesi, gerektiğinde yardım istemesi ve stresle başa çıkma becerilerini geliştirmesi önemlidir. Bu kapsamda çalışma becerilerini destekleyen düzenleme (organizasyon) becerilerine yönelik birkaç öneri verilebilir:

- **Günlük rutinler oluşturun.**
- **Günü planlamaya ve zaman yönetimine model olun.**
- **Rutinlerin yerine getirilmesini kolaylaştırmak için çizelgeler hazırlayın.**
- **Verilen görevlerin tamamlanmasına yardımcı olmak için uygun ipuçlarını kullanın.**
- **Birlikte belirlediğiniz kurallar için bir sözleşme hazırlayarak karşılıklı imzalayın.**
- **Kuralları hatırlatmak için görsel ya da işitsel ipuçları kullanın.**
- **Rutinlerin yerine getirilmesi ve kurallara uyulması konusunda model olun.**
- **Planlama yapmasını gerektiren fırsatlar oluşturun.**

Neler Öğrendik?

Bu bölümde bağımsız çalışma stratejileriyle ilgili bilgi verilmiş ve ebeveynler için öğrenme güçlüğü olan çocuklarını desteklemeye yönelik stratejiler sunulmuştur. Akademik başarı için kritik bir rolü olan çalışma becerilerini desteklerken planlama, düzenleme, kendini düzenleme ve zaman yönetimine ilişkin stratejiler verilmiştir. Bir etkinliği tamamlamakta zorlanan ya da nereden başlayacağını bilemeyen çocuklar için görev analizi yapma, planlama takvimi oluşturma, kontrol listesi kullanma gibi uygulamalar etkili olmaktadır.

Yararlanılan Kaynaklar

1. Reid, R., & Lienemann, T. O. (2006). Strategy instruction for students with learning disabilities. NY: The Guilford Press.
2. Aykut, Ç. (2017). Çalışma becerilerinin geliştirilmesi. E. R. Özmen (Ed.), Öğrenme güçlüğü sınıf içi destek seti. Eğiten Kitap.
3. Davis, J. M., & Broitman, J. (2011). Nonverbal learning disabilities in children: Bridging the gap between science and practice. NY: Springer.
4. Franklin, D. (2018). Helping your child with language-based learning disabilities. New Harbinger Publications.
5. Reid, R., Lienemann, T. O., & Hagaman, J. L. (2013). Strategy instruction for students with learning disabilities (2nd ed.). NY: The Guilford Press.

BÖLÜM 6

Doç. Dr. Zeynep BAHAP KUDRET

**SINAVA HAZIRLIK
VE İNTERNET
GÜVENLİĞİ**

Genel Amaç

Sevgili Aileler; bu bölümde öğrenme güçlüğü olan çocukların sınava hazırlık sürecini destekleme yolları ve internet güvenliği için alınacak önlemler açıklanacaktır.

Kazanımlar

Bu bölümde aileler, bakım verenler aşağıdaki kazanımları edinirler:

- Sınava hazırlık sürecini destekleme yollarını açıklar.
- Çocuğun sınavlara hazırlanmasına yardımcı olur.
- Sınav stratejilerini açıklar.
- Çocuğun sınav stratejilerini kullanmalarını sağlar.
- Sınav kaygısını azaltmaya yönelik yönlendirmeler yapar.
- İnternet güvenliği risklerini açıklar.
- İnternet güvenliği risklerini belirler.
- Çocuğu internet güvenliği risklerinden korumak için gerekli önlemleri alır.
- Sosyal medya kullanım risklerini açıklar.
- Çocuğu sosyal medya risklerinden korumak için gerekli önlemleri alır.
- Siber zorbalığı açıklar.
- Çocuğu siber zorbalıktan korumak için gerekli önlemleri alır.
- Siber zorbalık gerçekleştiğinde uygun desteği sağlar.

İçerik

1. Sınava Hazırlık
2. Sınav Stratejileri
3. Sınav Kaygısı
4. İnternet Güvenliği
5. Çocuğunuzu İnternet Güvenliği Risklerinden Korumak

6. ocuğunuzla Birlikte İnternet Güvenliği Risklerini Belirleme ve Yönetme
7. Sosyal Medya Kullanımı
8. Sosyal Medya Risklerini Yönetme
9. Sosyal Medya Hakkında Daha Fazla Bilgi Edinmek
10. Siber Zorbalık
11. Siber Zorbalığın Olumsuz Etkileri
12. Çocuğun Siber Zorbalıktan Kaçınmasına Yardımcı Olacak neriler
13. Siber Zorbalık Gerekleştiiğinde Yapılabilecekler

Açıklamalar

Bu bölümde akademik başarının ölçüldüğü sınavlarda öğrenme güçlüğü olan çocukları desteklemek için ebeveynlerin yapabilecekleri uygulamalar açıklanmıştır. Sınava hazırlık süreci ve sınav stratejilerinin ebeveyn desteği ile öğrenilmesi bu çocukların öğrenme motivasyonunu artırıp sınav kaygısını azaltabilir. ğrenme ve araştırma sürecinde kitap, dergi, ansiklopedi gibi yazılı kaynaklar dışında internet de çağımızda en çok başvurulan teknolojik araçlardan biridir. Çocukların erken dönemden itibaren teknolojik araç gereçlerle tanışması internet kullanımını artırmaktadır. Bu durumda ebeveynlerin güvenli internet kullanımını sağlaması ve olası riskleri göz önünde bulundurarak gerekli önlemleri alması önemlidir. Bu kapsamda internet güvenliği, sosyal medya kullanımı ve siber zorbalık konularında ebeveynlere öneriler sunulmuştur.

Giriş

Öğrencilerin performansını değerlendirmek ve gelişimini izlemek için yapılan sınavlar sınıf düzeyi arttıķça daha önemli hâle gelmektedir. Sistematik tekrar ve hazırlık gerektiren sınav süreci, öğrenme güçlüğü olan çocuklar için verimli geçmeyebilir. Okulda öğrendiklerini pekiştirmek için bağımsız çalışma becerilerine sahip olmayan çocuklar daha fazla zorlanmakta ve yeterince hazırlanamadığı için sınav kaygısı artmaktadır. Dolayısıyla performansın ölçüldüğü bu sınavlarda istenen düzeyde başarı sergileyememektedir.

Sınava Hazırlık

Sınavlar genellikle öğrencilerin günler, haftalar ve hatta aylarca süren sınıf çalışması, okuma, tartışma, ev ödevi ve projelerden sonra ne kadar anladığını ve neyi aklında tuttuğunu değerlendirmek için kullanılır. Bunlar okulda sunulan derslerin değerlendirmesine yönelik sınavlar olabileceği gibi ortaokula devam eden çocukların girdikleri liseye geçiş sınavı da olabilmektedir. Sınavlar, birçok öğrenme güçlüğü olan çocuk için kaygı verici ve bunaltıcı bir süreç olabilir. Okul başarısı için etkili ders çalışma ve sınav becerilerinin, test çözme stratejilerinin, bilinmesi önemlidir. Ebeveynler olarak sınav kaygısını azaltmaya ve çocuğunuzun sınıfta daha iyi performans göstermelerine yardımcı olabilirsiniz.

Yetişkinler olarak sınav performansının öğrenmeyi ölçmenin sadece bir yolu olduğunu ve öğrenmenin birçok farklı şekilde ölçülmesi gereken karmaşık, çok yönlü bir süreç olduğunu biliyoruz. Ayrıca çocuklarımızın olumlu ve başarılı okul deneyimleri yaşamalarının ne kadar önemli olduğunu farkındayız. Bu bölümde sunulacak öneriler, çocuğunuzun başarılı çalışma becerileri geliştirmesi, okul içinde ve dışında başarıya ulaşması için yardımcı olabilir. Ortaokula devam eden öğrenme güçlüğü yaşayan çocuğunuzun ders sınavlarına ya da liseye geçiş sınavlarına hazırlanmak için çalışma planları oluşturmaları önemlidir. Çocuğunuzun en rahat öğrendiği şekilde tek başına, sizinle ya da arkadaşlarıyla birlikte çalışması onun için faydalı olabilir.

Görsel 1 Betimleme: Çevrilen bir sınav kâğıdı ile yanında kalem tutan bir el

SORU

Çocuğunuz sınavlara nasıl hazırlanıyor?

Çocuğunuzun Sınavlara Çalışmasına Yardımcı Olacak Öneriler

Ebeveyn olarak çocuğunuzun sınavlara yönelik çalışmalarını aşağıdaki önerileri göz önünde bulundurarak düzenleyebilir ve daha etkili hâle getirebilirsiniz (1, 2, 3):

- **Çocuğunuzun sınavdan en az bir hafta önce çalışmaya başlamasını sağlayın.**
- **Sınava çalışmadan önce ünite ya da konu kapsamında öğrenilen önemli kavramları belirleyin ve bir çalışma rehberi yapın.** Bu kavramlarla ilişkili olan okumaları, çalışma notlarını ve ev ödevlerini gözden geçirmesi için çocuğunuzunuzu yönlendirin.
- **Kısa molalar vererek sınav konularına ilişkin tekrarları yaptırın.**
- **Çocuğunuzun zorlandığı konu ve kavramlar için öğretmeni ile iletişime geçin ve okulda çocuğunuzla çalışmasını isteyin.**
- **Çocuğunuzun öğretmenlerin ders anlatırken söylediği "Bu önemli. Bunu gözden geçirmeyi unutmayın." uyarılarını dikkate alması için hatırlatmalar yapın.** Bu notların sınava çalışırken odaklanabilecekleri önemli ayrıntılar olduğunu söyleyin.
- **Çocuğunuzun sınavda neye çalışacağını bilmesini sağlayın.** Çocuğunuz sınav için çalışacağı konuların farkında olmayabilir. Çocuğunuzun farkındalık düzeyini belirlemek için ona şunları sorun: "Öğretmeniniz sınav hakkında bir şey söyledi mi? Öğretmeniniz bir çalışma kılavuzu veya deneme sınavı verdi mi? Ders çalışmak için bir planın var mı?"
- **Çocuğunuzun, öğretmenin bir sınava çalışırken odaklanması gereken önemli ayrıntılar hakkında ipuçları sunabileceğini anlamasına yardımcı olun.** Öğretmenlerin önemli olduğunu belirtmek için derste kullandıkları ifadeler şunları içerir: Bunu yazın. Özetleyeyim. Tekrarlıyorum. Bu önemli. Bunu tahtaya yazacağım. Unutmayın... "
- **Çocuğunuzun dinleme becerilerini, dikkatini ve odaklanmasını değerlendirin.** Örneğin neyin önemli olduğuna ilişkin öğretmenin verdiği ipuçlarını fark edip etmediğine dikkat etmelisiniz. Günlük dersler sırasında sınıfta aktif dinleme, çocukların sınavda sorulacak konuları netleştirmesine ve çalışma konularını sınırlayarak çalışmasına yardımcı olur.
- **Çocuğunuz sınavta hazırlanırken dikkat dağıtıcı unsurların ortadan kaldırıldığından emin olun.**

- Çocuğunuza hesap makinesi, sözlük ya da yazım kılavuzu gibi yardımcı araçları ihtiyaç duyduğunda kullanmasını öğretin.
- Çocuğunuz eğer cevapları optik forma aktarmakta zorlanıyorsa optik forma işaretleme konusunda çocuğunuzla alıştırımlar yapın.
- Sınav formatını deneyimlemeleri için evde deneme sınavları yapın.

Görsel 2 Betimleme: Masasının üzeri kitaplarla dolu, eli başında bezgin bir şekilde karşısındaki bilgisayara bakan boynunda kulaklık olan genç bir erkek

Sınav İçin Bir Çalışma Planı Yapma

Aşağıdaki öneriler, çocuğunuz fen bilgisi veya sosyal bilgiler gibi içerik alanlarındaki sınavlara çalışırken yardımcı olabilir. Çocuğunuzun şunları yapmaya teşvik edebilirsiniz (2, 3):

- **Sınava çalışmaya başlamadan önce ders kitapları, ders notları, ev ödevleri ve eski sınavlar gibi ilgili tüm materyalleri bir araya getirin.**
- **Önemli kavramlar veya terimler için kartlar hazırlayın.** Kartın ön yüzünde kavramlar, kartın arkasında önemli bilgiler yer alabilir.
- **Önemli bilgilerin altını çizerek notlarını, kitaplarını ve ev ödevlerini gözden geçirmesini sağlayın.**

Görsel 3 Betimleme: Üzerinde defterler, not kâğıtları, bir telefon olan masada not kâğıtlarına yazı yazan bir el

- **Önemli olayların bir zaman çizelgesini yaparak nedenlerini ve sonuçlarını yazmasını sağlayın.**
- **Sınavda çıkabilecek yazılı soruları üzerinde çalışmasını sağlayın.**
- **Ders kitaplarından sorumlu oldukları konuları özetlemelerini ya da ana fikirlerini bulmalarını sağlayın.**
- **Kitapta konuların sonundaki soruları cevaplamasını sağlayın.**
- **Çocuğunuz için bir deneme sınavı hazırlayarak çözmesini sağlayın.**

Ödev ve Sınavların Formatını Analiz Etme

Öğrenme güçlüğü ve dikkat sorunları olan çocuklar genellikle soruları yanlış okurlar ve dikkatlerini sorunun geneline vermek yerine sorunun bazı noktalarına verirler. Dili anlamakta güçlük yaşayanlar, soruda neyin önemli olduğunu belirlemede zorlanırlar ve benzer cevaplar arasında kolayca ayırım yapamazlar. Bu açıklama çocuğunuzla eşleşiyorsa size yardımcı olabilecek bazı öneriler şunlardır (2, 3):

- **Öğretmenden örnek sorular ve yanıtları isteyin, çocuğunuzla birlikte bunları gözden geçirin.**
- **Çocuğunuza, sorunun anlamını netleştirmeyi (yazılı sınavlar ve kısa cevaplı sınavlar için) ve bazı cevap seçeneklerini (çoktan seçmeli sorularda) elemeyi öğretin.**
- **Öğretmenler sınavlarda hangi formatı kullanıyorsa çocuğunuzla ona yönelik alıştırmalar yapın.**

SORU

Çocuğunuz hangi sınavlarda daha başarılı oluyor?

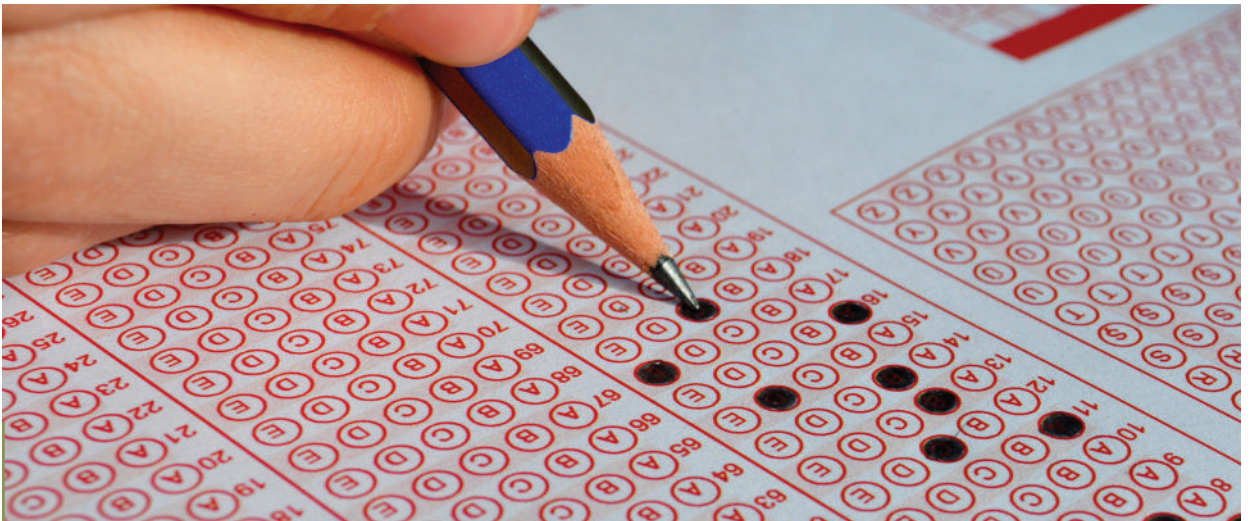
Sınav Stratejileri

Öğrenme güçlüğü olan bir çocuk olduğunuzu hayal edin. Ders çalışıyorsunuz ve sınava hazırlanmak için elinizden geleni yapıyorsunuz ancak sınav stratejilerine hâkim değilsiniz. Çok çalışmanıza rağmen sınavda zorlandınız. Sınavdan aldığınız not gerçekten bildiklerinizin gerçek bir yansıması olacak mı?

Yukarıdaki senaryo, öğrenme güçlüğü olan bazı çocuklarda sıklıkla gerçekleşir. Öğretmenler ve ebeveynler, öğrencinin sınav kaygısını azaltan ve öğrencinin performansını yükselten sınav düzenlemeleri ve stratejilerinin farkında olmalıdır. Sınav biçimlerini (yazılı, sözlü, boşluk doldurma, doğru yanlış, açık kitap, uygulamalı, çoktan seçmeli vs.) göz önünde bulundurarak çocuğunuzun sınavlara hazırlayabilir, sınav formatına göre farklı stratejiler öğretebilirsiniz (2, 3).

Çoktan Seçmeli Test Stratejileri

Çocuğunuzun çoktan seçmeli bir test için dört-beş seçenek arasından doğru cevabı bulması ve işaretlemesi gerekir. Çoktan seçmeli testlerde, sözcük dağarcığı ve cevap kâğıdının görsel düzeni çocukların kafasını karıştırabilir. Örneğin görsel algı veya ince motor güçlükleri olan çocuklar, optik formları hızlı ve doğru bir şekilde doldurmakta veya cevapları ayrı bir cevap kâğıdına kopyalamakta zorluk çekebilirler. Çocuğunuz bu konuda güçlük yaşıyorsa öğretmeniyle konuşup soruları doğrudan testte cevaplamak için farklı bir format veya izin talep edebilirsiniz.

Görsel 4 Betimleme: Optik form işaretleyen bir kalem

Bunun dışında, çoktan seçmeli bir sınavda, başarıyı en üst düzeye çıkarmak için birçok strateji vardır. Bunlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır (2, 3):

- **Çocuğunuzun soruları dikkatlice okuduğundan ve anladığından emin olun.**
- **Soruları seçenek sunmadan yanıtlamasını, daha sonra seçenekleri incelemesini ve doğru yanıtı işaretlemesini öğretin.**
- **Soru için verilen yanıt şıklarını nasıl eleyeceğine model olun.** Çocuğunuza çoktan seçmeli soruların genellikle bir doğru yanıtı, bariz bir şekilde yanlış olan bir yanıtı ve doğru cevaba yakın bir veya iki seçeneği olduğunu hatırlatın.
- **Bir soruyu bir dakika veya daha kısa sürede yanıtlayamazsa sorunun yanına bir işaret koyup diğer sorulara geçmesi için yönlendirin.**
- **Sorular tamamlandıktan sonra emin olunmayan ya da yanıtlanmayan sorulara geri dönmesi gerektiğini öğretin.**
- **Not kâğıtlarına önemli bilgileri, kavramları ve tanımları yazmasını sağlayın.**
- **Ders notlarını konu sırasına göre sıralayın.**
- **Mümkünse sınava hazırlık için kendiniz soru hazırlayın ve yanıtlamasını sağlayarak alıştırımlar yapın.**
- **Deneme sınavı uygulayarak çocuğunuzun sınav öncesinde tekrar etmesi ya da çalışması gereken konuları görün.**
- **Çocuğunuzun, sınavda yapması gerekenleri hatırlaması ve kendini kontrol etmesi için bir kontrol listesi hazırlayın. (bk. Tablo 1.1)**

Tablo 1.1 Matematik Testi için Örnek Bir Kontrol Listesi

Yapmam Gerekenler	Evet	Hayır
1. Soruları doğru okudum ve anladım mı?		
2. Doğru işlemi kullandım mı?		
3. Cevaplarımı işaretledim mi?		
4. Cevaplarımı kontrol ettim mi?		
5. Emin olmadığım soruları tekrar çözdüm mü?		

Yazılı Sınav Stratejileri

Yazılı bir sınava çalışmak; çocuğunuzun konuları hatırlamasını, konuyla ilgili önemli bilgileri aklına tutmasını ya da örnekler sunmasını gerektirebilir. Çocuğunuzun öğretmenin derste dikkat çektiği noktalara ve ipuçlarına göre sınavda çıkabilecek soruları planlamaya teşvik edin. Ayrıca uygulama testlerini, ders kitaplarını ve ders notlarını gözden geçirmesine yardımcı olabilirsiniz. Öğretmenlerin derste verdiği ipuçlarına göre çocuğunuzun hazırladığı sorular sınavda çıkmasa bile sorular üzerinden düşünme ve yanıtlama konusunda pratik kazanacaktır.

Görsel 5 Betimleme: Kitaplarla dolu bir masada, defterine bir şeyler yazan bir kız ve onun yanında yazdıklarını kontrol eden annesi

Yazılı sınavlara hazırlık sürecinde yararlanabileceğiniz diğer stratejilere aşağıda yer verilmiştir:

- **Çocuğunuzla çalışırken konunun temel kavramları hakkında genel bir gözden geçirme süreciyle başlayın.**
- **Temel kavramları destekleyen ayrıntıları veya örnekleri gözden geçirin.** Bu aşamada çocuğunuza konuyla ilgili "Ne, kim, nerede, ne zaman, neden, nasıl?" soruları sorarak odaklanması gereken bilgileri hatırlatın.
- **Çocuğunuzun cevapları ses kayıt cihazına kaydetmesine izin vererek cevaba dâhil etmesi gereken önemli noktaları birlikte tartışın.**

- **Çocuğunuza sınavda herhangi bir soruya takılıp kalmamasını hatırlatın.** Cevabı bilmiyorsa bir sonraki soruya geçmesi için yönlendirin.

SORU

Çocuğunuz sınav kaygısı yaşıyor mu?

Sınav Kaygısı

Kaygı düzeyi, iyi hazırlansa bile öğrencinin sınavlardaki performansını etkileyebilir. Kaygı, hafızayı ve odaklanmayı olumsuz etkileyebileceğinden, çocuğunuzu mümkün olduğunca dikkatsizlikten kaynaklı hatalar için cevap kâğıdını kontrol etmeye teşvik edin. Çocuğunuzun önceki sınavlarda yaptığı en yaygın hata türlerini belirlemek, hataları düzeltmek ve sınavda yeniden kontrol etmek için yardımcı olabilir.

Çocuğunuz sınavlara çalışırken panikliyor veya endişeleniyorsa çocuğunuzu güçlü yönlerine odaklanmaya teşvik edebilirsiniz. Örneğin "Bunun sadece bir sınav olduğunu unutma. Ödev ve projelerde çok başarılısın. Sınavda bazı hatalar yapman önemli değil." diyebilirsiniz. Ayrıca çocuğunuzun çabasını ve kullandığı stratejilerin önemini vurgulayabilirsiniz. Örneğin "Gerçekten iyi çalıştın ve bununla gurur duyabilirsin. Öğrendiğin bilgiler hayatında ve sınavda gerçekten çok işe yarayacak." gibi cümlelerle çocuğunuzun çabasını takdir edebilirsiniz.

SORU

Çocuğunuz ne sıklıkla interneti kullanıyor?

İnternet Güvenliği

Çocuklar, sosyal medyada arkadaşlarıyla iletişim hâlinde olmak, okul ödevlerini yapmak, bir şeyler araştırmak ve öğrenmek gibi günlük aktiviteler için dijital teknolojileri sizin gözetiminde ya da bağımsız olarak kullanmaktadır. Ayrıca bazı sorunları için destek aramak ve bazen kendilerini ifade etmenin farklı yollarını denemek için interneti kullanırlar. Çocuğunuz, sizin gözetiminiz olmadan internette fazla zaman geçirebileceği için kabul edilebilir ve kabul edilemez içerikleri bağımsız olarak fark edebilmeleri önemlidir. Ayrıca çevrim içi ortamda nasıl davranacaklarını ve çevrim içi risklerden nasıl kaçınacaklarını bilmeleri gerekir. Çocuklar için dört ana internet güvenliği riskleri vardır (4, 5, 6).

1. İçerik Riskleri

Çocuğunuz interneteyken üzücü, tiksindirici veya rahatsız edici şeylerle karşılaşabilir. Örneğin müzik videolarında, filmlerde veya çevrim içi oyunlarda uygun olmayan cinsel içerikler görebilir. İnanırdıcı görünen ancak gerçek olmayan bilgiler ya da haberlerle karşılaşabilir. Şiddet içeren siteler ve uyuşturucu kullanımı, kendine zarar verme, intihar veya olumsuz vücut imajı ile ilgili sitelere girebilir.

Görsel 6 Betimleme: Elindeki kalemle bir şeyler yazarken bilgisayar ekranına gülümseyerek bakan bir kız

2. İletişim-Bağlantı Riskleri

Çocuğunuz internette dolandırıcılarla, çocuk kılığına giren ve gerçek hayatta onları tanışmaya ikna eden yabancılarla temasa geçebilir.

3. Davranış Riskleri

Davranış riskleri, uygunsuz veya incitici şekillerde davranmayı veya bu tür davranışların kurbanı olmayı içerir. Siber zorbalık, kişileri taklit etme, kişilerin şifrelerini kötüye kullanma, diğer kişilerin finansal bilgilerini kullanarak yetkisiz satın almalar yapma ve diğer insanların kişisel bilgilerini paylaşma durumlarına maruz kalınabilir.

4. Sözleşme Riskleri

Sözleşme riskleri, çocukların farkında olmadıkları veya tam olarak anlamadıkları haksız sözleşmeleri, şartları veya koşulları kabul etme durumlarını içerir. Bu süreçte çocuklar, kişisel verilerini paylaşmayı, bazı internet siteleri tarafından bilgilerinin kaydedilmesini onayladıkları için kimlik hırsızlığına veya dolandırıcılığa açık olmaktadır. Uygunsuz dijital pazarlama mesajları veya dolandırıcılıkla ilgili e-postalar alabilirler.

Çocuğunuzu İnternet Güvenliği Risklerinden Korumak

Çocuğunuz bağımsız bir internet kullanıcısı olsa bile internet güvenliği risklerini belirlemek ve yönetmek için ihtiyaç duyduğu bilgi ve becerileri geliştirmesine yardımcı olabilirsiniz. Bunun için aşağıdaki önerilerden yararlanabilirsiniz (4, 5, 6):

- **Çocuğunuzla birlikte bir aile internet kullanım planı oluşturun.** Bu plan, evde ekransız alanlar, ekran kullanım süresi ve hangi çevrim içi davranışların uygun olduğu ile ilgili olabilir.
- **Çocuğunuzla üzücü ve uygunsuz içerikler hakkında konuşun.** Çocuğunuzla açık ve yargılayıcı olmayan bir şekilde konuşabiliyorsanız internette rahatsız edici bir şeyle karşılaştıklarında veya kötü bir deneyim yaşadıklarında sizinle daha kolay paylaşabilirler.
- **Çocuğunuzun internette ne yaptığı ve ne kadar zaman geçirdiği konusunda takipte kalın.** Böylece çocuğunuzun ne zaman sorun yaşayabileceğini belirleyebilirsiniz.
- **Sosyal medyada çocuğunuzla birbirinizi takip edin.**
- **Çocuğunuza interneti güvenli bir şekilde keşfetmesi ve kullanması için model olun.** Örneğin çocuğunuzla gizlilik ayarlarını kontrol edebilirsiniz.
- **Saldırgan veya uygun olmayan içerik hakkında nasıl şikâyette bulunacağınızı öğrenin.**

Görsel 7 Betimleme: Masadaki bilgisayar ekranına üzgün bir şekilde birlikte bakan bir genç kız ve annesi

Çocuğunuzla Birlikte İnternet Güvenliği Risklerini Belirleme ve Yönetme

Çocuğunuzun internet güvenliği risklerini yönetmesine yardımcı olmanız, internette karşılaştığı risklerle başa çıkma yeteneğini geliştirmesini sağlar. Bunun için:

- **Sağlıklı internet kullanımı için rol model olun.** Örneğin internete bağlı cihazları yatak odalarının dışında tutabilir, yemek saatlerinde telefonunuzu kullanmaktan kaçınabilir veya ekran kullanımını diğer sosyal ve eğlence seçenekleriyle dengeleyebilirsiniz.
- **Arkadaşlarınızla ve ailenizle çevrim içi konuşmak, onlara mesajlar göndermek gibi pozitif teknoloji kullanımına model olun.**
- **Çocuğunuzla çevrim içi içerikler hakkında konuşabilirsiniz.** Kendi dijital medya ve internet kullanımınız hakkında açıkça konuşmak ve çocuğunuzun da aynısını yapmaya teşvik etmek, kötü bir çevrim içi deneyim yaşarsa sizinle paylaşmasına yardımcı olacaktır.
- **Çocuğunuzdan farklı platformları karşılaştırmasını isteyerek ilgilendiği uygulamaları, oyunları ve içerikleri belirleyebilirsiniz.**

- **Çocuğunuzu çevrim içi ortamdaki bazı problemleri çözmek için fikir geliştirmesine teşvik edebilirsiniz.** Örneğin çocuğunuz biriyle yazışırken rahatsız olduğu bir durumla ya da uygunsuz bir içerikle karşılaştığında sayfasını kapatabilir. *"Bu konuşmaya devam etmemeyi seçmen ve sayfayı kapatman hoşuma gitti."* diyerek yaptığı davranışı onaylayabilirsiniz.
- **Çocuğunuzla dolandırıcılık ve sahte haberler hakkında konuşmak, bir web sitesinin kaliteli bilgiye sahip olup olmadığını anlamalarına yardımcı olabilir.**
- **Çocuğunuza mahremiyeti ve kişisel bilgilerini paylaşmaması gerektiğini sık sık hatırlatın.** Çocuğunuza adını, adresini, doğum tarihini veya diğer tanımlayıcı bilgileri şahsen tanımadığı kişilere vermemesini ve tanımadığı kişilere resim göndermemesini veya paylaşmamasını hatırlatabilirsiniz. Gizliliğe, kişisel bilgilere ve kişisel güvenliğe özen göstermesi için yönlendirmeniz önemlidir.
- **Çocuğunuzun cihazlarda, programlarda ve sosyal medyada uygun gizlilik, konum, güvenlik ayarlarına bakmasına yardımcı olun.** Bunun neden önemli olduğu hakkında konuşabilirsiniz. Örneğin *"İnsanlar birbirleri hakkında bilgi edinmek için genellikle internette aramalar yapar."* diyebilirsiniz. Çocuğunuzun bazı sitelerdeki gizlilik ayarları, veri toplama, yayın hizmetleri ile oyun platformları hakkında sizden daha fazlasını bildiğini görebilirsiniz. Çocuğunuzdan bildiklerini paylaşmasını isteyip ardından tüm cihazlarınız, hizmetleriniz ve uygulamalarınızdaki ayarları yapmak için birlikte çalışarak bundan en iyi şekilde yararlanabilirsiniz.

Görsel 8 Betimleme: Karşılarında duran bilgisayar ekranına gülümseyerek bakan 30 yaşlarında bir erkek ve sağ elini havaya kaldırmış 12-13 yaşlarında bir kız çocuğu

- **Yalnızca internet ortamından tanıştığı biriyle dışarda görüşmeye gitmenin riskleri ve olası tehlikelerini mutlaka çocuğunuza anlatın.**
- **Çocuğunuz internette alışveriş yaparken çocuğunuzun güvenilir alışveriş sitelerini kullanmasını, müşteri yorumlarını kontrol etmesini ve sitenin kullandığı işlem ve güvenlik yazılımlarını kontrol etmesini sağlayın.** Çocuğunuzla internet alışveriş hakkında konuşabilir ve riskleri açıklayabilirsiniz.

SORU

Çocuğunuz sosyal medya kullanıyor mu?

Sosyal Medya Kullanımı

Sosyal medya, birçok kişi için sosyal yaşamın büyük bir parçasıdır. Sosyal medya çocukların iletişim kurmasını, öğrenme ve yaratıcılık becerilerini desteklemekle birlikte dikkat edilmesi gereken noktaları da barındırmaktadır. Oyun sohbet siteleri, çocukların benzer ilgi alanlarını paylaşan diğer kişilerle iletişim kurmasının popüler yollarıdır. Sosyal medyayı kullanırken çevrim içi profiller oluşturabilir, içerik yükleyip paylaşabilir, paylaşılan içerikleri beğenip yorum gönderebilir veya başkalarıyla sohbet edebilirler. Sosyal medya da çocuğunuz için risk oluşturabilir. Bu risklerden bazıları aşağıda sıralanmıştır:

- Çocuğunuz yanlış bilgiler öğrenebilir.
- Çocuğunuz kaba, saldırgan, şiddet içeren, cinsel içerikli yorum ve resimler gibi uygunuz veya rahatsız edici içeriğe maruz kalabilir.
- Çocuğunuz tanımadığı kişilerle telefon numaraları, kimlik bilgileri, adresi, konumu vb. kişisel bilgilerini paylaşabilir.
- Siber zorbalığa (psikolojik şiddet, sözlü ve yazılı taciz, tehdit vb.) maruz kalabilir.
- Kişisel verilerinin kişi, kurum ve kuruluşlarla paylaşılması gibi ihlallere maruz kalabilir.

Sosyal Medya Risklerini Yönetme

Sosyal medyaya ilişkin riskleri uygun şekilde yönetebilmek için sıralanan önerileri dikkate alabilirsiniz:

- Çocuğunuzla sosyal medya kullanımı hakkında konuşun. Onu sosyal medya risklerinden korumanın ve internet güvenliğini sağlamanın en iyi yolu konuşmaktır. Diğer insanlara nasıl davranmak istediklerini ve çevrim içi ortamda kendilerine nasıl davranılmasını istediklerini konuşabilirsiniz. Örneğin çocuğunuzun yalnızca olumlu yorumlar yapmaya teşvik edebilirsiniz.
- Sosyal medyayı kullanmanın risklerini fark edin. Örneğin çocuğunuz dışarıda çekilmiş uygunsuz bir fotoğrafta etiketlenmiş olabilir.
- Riskleri nasıl azaltacağını öğrenin. Örneğin çocuğunuz herhangi bir kişisel bilgi eklemeyerek bir özçekim paylaştığında riski azaltabilir.
- Çocuğunuzun fotoğrafları veya kişisel bilgileri paylaşırsa taciz ya da hakarete maruz kalırsa ne yapacağınızı öğrenin.

Sosyal Medya Hakkında Daha Fazla Bilgi Edinme

Sosyal medya platformları ve işlevleri sürekli değiştiği için çocuğunuzun kullandığı sosyal medyayı takip edebilirsiniz. Çocuğunuza hangi platformların popüler olduğunu ve hangilerini sevdiğini sorabilir, nasıl kullanıldığını göstermesini de sağlayabilirsiniz. Sosyal medya giderek daha fazla uygulamalara, oyunlara, web sitelerine ve hatta öğrenme ortamlarına dâhil olduğu için yasaklanması zordur. Sosyal medyayı yasaklamanız, çocuğunuzun sizden gizli bir şekilde kullanmasına neden olabilir. Bu da çocuğunuza sosyal medya risklerini nasıl yöneteceği ve sosyal medyada nasıl davranacağı konusunda onu yönlendirme fırsatını kaçırmamız ile sonuçlanabilir (4).

SORU

Siber zorbalığın ne olduğunu biliyor musunuz?

Siber Zorbalık

Siber zorbalık günün veya gecenin herhangi bir saatinde, internet veya mobil erişimin olduğu her yerde olabilir. Çocuğunuzun özel durumu, siber zorbalığa karşı daha savunmasız hale getirebilir. Siber zorbalık; bir kişinin dijital teknolojiyi kasıtlı olarak taciz etmek, aşağılamak, utandırmak, eziyet etmek, tehdit etmek, etkisi altına almak veya başka bir kişiyi korkutmak için kullanmasıdır (5, 6).

Siber zorbalık hem zorbalığı yapan hem de zorbalığa uğrayan kişi açısından diğer zorbalık türlerinden farklıdır. Başkalarına zorbalık yapan kişiler, çevrim içi ortamda diğer insanlarla yüz yüze olduklarında olduğundan daha cesur davranırlar. Uzaktan ve açık bir kimlik olmadan istediği şeyi söyleyebilmesi ya da alay etmesi, zorbalık yapan kişilerin kendilerini daha güvenli ve daha güçlü hissetmelerini sağlar. Zorbalığa maruz kalan insanlar için siber zorbalıkla baş etmek zordur.

! DİKKAT

Zorbalık sadece okuldayken değil, çocukların telefonları yanında oldukları sürece günün 24 saati gerçekleşebilir.

Siber zorbalığa maruz kalan insanlar, zorbalığı kimin yaptığını veya bir sonraki saldırıyı ne zaman yapacaklarını bilemeyebilirler. Bu da çocukların evdeyken bile kendilerini güçsüz ve güvensiz hissetmelerine neden olabilir. İnternette yayınlanan zorbalık mesajlarından kurtulmak çok zordur. Bu mesajlar anında iletilebilir ve aynı anda birçok kişi tarafından görülebilir. Siber zorbalık; mesajlar, e-postalar, çevrim içi oyunlarda ve sosyal medya platformlarında birçok farklı şekilde gerçekleşir. Siber zorbalık, aşağıdaki gibi tekrarlayan ve kasıtlı yapılan davranışlar içerir:

- İnsanları tehdit eden veya küçük düşüren mesajlar göndermek
- İnsanları çevrim içi oyunların veya sosyal forumların dışında bırakmak
- İnsanlar hakkında internette kötü söylentiler yaymak
- Gerçek fotoğrafları ve iletişim bilgilerini kullanarak kaba veya hoş olmayan sahte sosyal medya hesapları oluşturmak
- İnsanları çevrim içi yanıltmak veya takip etmek
- İnsanların kişisel bilgilerini paylaşmak
- İnsanların fotoğraflarını veya videolarını yayımlamak
- İnsanları sanal ortamlarda veya çevrim içi oyunlarda taciz etmek

Görsel 9 Betimleme: Bir telefon ekranından fırlamış işaret parmağını karşıya doğrultmuş kızgın bir çocuk çizimi. Çocuğun yanında duran konuşma balonlarında kızgın, olumsuz ifadeler yer almakta

Siber Zorbalığın Olumsuz Etkileri

Siber saldırıya maruz kalan çocuklar bu durumdan farklı şekillerde etkilenebilmektedirler. Bunlardan bazılarında aşağıda yer verilmiştir:

- Siber zorbalık düşük benlik saygısı, okula daha az ilgi ve düşük akademik başarıya neden olabilir.
- Çocukların arkadaşlık gruplarındaki değişikliklerden dolayı kafaları karışabilir, kendilerini yalnız, savunmasız ve soyutlanmış hissedebilirler.
- Siber zorbalık, depresyon, kaygı, stres ve aşırı durumlarda intihar düşünceleri gibi zihinsel sağlık sorunlarına da yol açabilir. Siber zorbalığa maruz kalan gençler güvenli bir yerleri olmadığını veya kimsenin onlara yardım edemeyeceğini düşünebilir.
- Siber zorbalık internet ortamının dışına (ör. okula) yayılabilir ya da yüz yüze yapılan zorbalığa dönüşebilir. Çocuklar aynı anda hem siber zorbalık hem de yüz yüze zorbalık yaşayabilirler.

Görsel 10 Betimleme: Bir tableti karşılıklı tutan kızgın bir çocuk ve bir yetişkin eli

Çocuğunuzun Siber Zorbalıktan Kaçınmasına Yardımcı Olacak Öneriler

Çocuğunuzun siber zorbalık ile karşılaşma riskine yönelik olarak önleyici bazı tutum ve davranışlarınızın ortak olması son derece önemlidir. Bu konuda aşağıda sıralanmış önerilerden yararlanmanız mümkündür (4, 5, 6):

Görsel 11 Betimleme: Elindeki tablet ile birlikte koltukta oturan ve ekrana dokunan bir erkek çocuk

- **Çocuğunuzun cep telefonunu, bilgisayarını veya tabletini ne zaman kullanabileceği konusunda net kurallar üzerinde anlaşmak, siber zorbalıktan kaçınmasına yardımcı olabilir.** Örneğin siber zorbalık genellikle geceleri mesajlar ve paylaşılan görüntüler aracılığıyla gerçekleşir. Herkesin geceleri teknolojik cihazları kapattığı bir kural belirleyebilirsiniz.
- **Çocuğunuzun yalnızca tanıdığı kişileri çevrim içi arkadaş ve takipçi olarak kabul etmesini sağlayın.** Çocuğunuz gerçekten tanımadığı birini "arkadaş" veya "takipçi" olarak eklerse, takip etmeye başlarsa bu kişinin zorbalık için kullanabileceği bilgilere erişim riski artabilir.
- **Çocuğunuza şifrelerini paylaşmaması gerektiğini vurgulayın.** Bazı çocuklar şifrelerini güvendiği arkadaşlarıyla paylaşabilir. Ancak bir şifre diğer insanların çocuğunuz gibi davranmasına neden olur.
- **Sosyal medyada paylaşım yapmadan önce dikkatli olmasını sağlayın.** Çocuğunuz kişisel yorumlar, fotoğraflar veya videolar yayınlarsa istenmeyen ilgi veya olumsuz yorumlar alabilir. İnsanlar yorumların ve fotoğrafların ekran görüntüsünü alabilir. Bunları her yerde paylaşabilir, yayınlatabilir ve uzun süre çevrim içi olarak kullanılabilirler.
- **Çocuğunuz kendisinin ya da bir başkasının siber zorbalığa maruz kaldığını fark ettiğinde ve herhangi bir konuda kaygılandığında size, bir öğretmene veya başka bir güvenilir yetişkine anlatabileceğini söyleyin.**
- **Çocuğunuzun siber zorbalığa maruz kaldığından endişeleniyorsanız çocuğunuzun okul ve sosyal yaşamında, teknoloji kullanımı, duygu ve davranışlarındaki değişiklikleri gözlemleyin.** Siber zorbalık işaretlerini nasıl tespit edeceğinizi ve çocuğunuza nasıl yardım edeceğinizi bilmek önemlidir.

Çocuğunuzun kullandığı teknolojiler ve farklı yollarla gerçekleştirilen siber zorbalık hakkında bilginiz sınırlı olabilir. Ancak çocuğunuzun iyi tanıyorsanız kendisindeki ya da davranışlarındaki değişiklikleri hemen fark edebilirsiniz. Çocuğunuzda aşağıdaki değişimleri yaşayabilir:

- Okula gitmeyi reddedebilir ya da arkadaşlarını görmek istemeyebilir.
- Normalden daha düşük notlar almaya başlayabilir.
- Derslere odaklanmakta zorlanabilir.

- Düzenli olarak katıldığı etkinliklere katılmak istemeyebilir.
- Grup çalışmalarından kaçınabilir.
- İnterneti kullanırken veya kullandıktan sonra üzgün ya da kızgın görünebilir.
- İnternette normalden çok daha uzun zaman geçirebilir.
- Bilgisayar ya da telefon kullanmayı bırakabilir.
- Yanına gittiğinizde bilgisayarı kapatabilir ya da sayfayı değiştirebilir.
- Normalden daha karamsar görünebilir.
- Evde alışılmadık şekilde sinirlenip bağırabilir.
- Uyumakta zorlanabilir ya da sürekli uyumak isteyebilir.
- Yemek yeme isteği azalabilir.
- Sürekli kendini rahatsız hissedebilir. Sık sık baş veya mide ağrısından şikâyet edebilir.

Siber Zorbalık Gerçekleştiğinde Yapılabilecekler

Eğer çocuğunuzun herhangi bir siber zorbalık durumu ile karşı karşıya kaldığını gözlemliyorsanız, aşağıdaki öneriler size yardımcı olabilir (4, 5, 6):

- Çocuğunuz siber zorbalık sorunlarını her zaman kendi başına çözemez. Endişeniz varsa devreye girmeniz önemlidir. Sevgi dolu desteğiniz çocuğunuzun iyiliği için hayati önem taşır.
- Konuşmak, çocuğunuzun siber zorbalıktan kaçınmasına yardımcı olmanın en iyi yollarından biridir. Çocuğunuza sosyal medyayı kullanmaya başladığında siber zorbalık hakkında konuşmaya başlamak en iyisidir. Anlayışlı ve destekleyici konuşmalar, çocuğunuzun siber zorbalıktan kaçınmasına veya onunla başa çıkmasına yardımcı olabilir.
- Siber zorbalığın ne olduğunu çocuğunuza anlatabilirsiniz.

- Siber zorbalığa uğramanın nasıl hissettirdiğini ve sonuçlarını anlatabilirsiniz. Örneğin “Siber zorbalığa uğramak seni çok üzgün, kaygılı ve yalnız hissettirebilir. Zorbalığı yapan kişinin olabileceği faaliyetlere katılmak istemeyebilirsiniz.” diyebilirsiniz.
- Çocuğunuzu dinleyin. Sorunu çözmek için çok hızlı davranmak bazen sorunu daha da kötüleştirebilir, bu nedenle çocuğunuzun ihtiyaçlarına karşı duyarlı olun.
- Çocuğunuzun gerekli durumlarda yardım edeceğinizi bilmesini sağlayın.
- Çocuğunuzun onayı ile okulunu bilgilendirebilirsiniz. Öğretmenlerine söylemenin iyi bir fikir olduğunu bilmesine yardımcı olabilirsiniz.
- Sakin olun ve çocuğunuzun interneti veya cep telefonunu kullanmasını yasaklamayın. Çevrim içi erişimi yasaklamak, çocuğunuzun çevrim içi sorunlarını paylaşma olasılığını azaltabilir ve bu durum, çocuğunuzun arkadaşlarından soyutlayabilir.
- Çocuğunuz sıkıntılı veya içine kapanık görünüyorsa profesyonel yardım alın.

Neler Öğrendik?

Bu bölümde öğrenme güçlüğü olan çocukların sınav becerileri ve akademik başarıları için ebeveynlerin yapabilecekleri uygulamalara yer verilmiştir. Sınava hazırlık sürecinde ebeveyn desteğinin olması, başarısızlık durumuyla sık karşılaşan öğrenme güçlüğü olan çocukların sınav kaygısını azaltabilir. Sınava nasıl çalışacağını bilmeyen ya da öğrendiklerini ve bilgisini sınav kâğıdına aktaramayan çocuklar için sınav stratejilerinin öğretilmesi, bu çocukların başarısını artırabilir. Bu şekilde çalışma becerileri ve öğrenme motivasyonu da desteklenebilir. Bu bölümde ayrıca internet kullanımıyla ilgili bilgi de verilmiştir. Çocukların erken dönemde tanıştıkları teknolojik araçlar, internet kullanımını artırmaktadır. İnternet önemli bir bilgi sağlama ve sosyalleşme aracı olsa da bilinçli bir şekilde kullanımına özen gösterilmelidir. Çocukların güvenli internet kullanımı konusunda ebeveynlerin kontrolünde olması, olası güvenlik riskleri için önemlidir. Bu kapsamda ebeveynlere internet güvenliği, sosyal medya kullanımı ve siber zorbalık konularında çocukları için güvenlik önlemleri almaya yönelik öneriler sunulmuştur.

Yararlanılan Kaynaklar

1. <https://raisingchildren.net.au/pre-teens/school-education/school-homework-tips/homework>
2. <https://www.verywellfamily.com/test-taking-strategies-2162305>
3. <https://www.greatschools.org/gk/articles/study-and-test-taking-strategies-for-kids-with-learning-difficulties/>
4. Brann, A., Ruedel, K., and PowerUp WHAT WORKS (2011). Teaching students with disabilities about online safety. <http://www.ldonline.org/article/61320/>
5. <https://raisingchildren.net.au/teens/entertainment-technology/cyberbullying-online-safety/internet-safety-teens>
6. <https://raisingchildren.net.au/teens/school-education-work/bullying-school/cyberbullying-helping-your-child>

**ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**